

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА» НАВЧАЛЬНО-
НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІНАНСІВ, ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА ТУРИЗМУ

Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»
Дистанційна форма навчання, 6 курс

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

**«Зовнішньоекономічна безпека України: загрози та
інструменти забезпечення»»**

дбФМ 10578636 КРМ

Розробила студентка гр. дбФМ

__ . __ . 2024 р. _____ К.А. Бачикало

Керівник дипломної роботи

__ . __ . 2024 р. _____ А.А. Буряк

Консультанти:

із глобальної економіки

__ . __ . 2024 р. _____ І.Б. Чичкало-

Кондрацька із міжнародного менеджменту

__ . __ . 2024 р. _____ Н.В. Безрукова із

управління зовнішньоекономічною

діяльністю

__ . __ . 2024 р. _____ А.А. Буряк

Робота допущена до захисту:

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та туризму

__ . __ . 2024 р. _____ І.Б. Чичкало-Кондрацька

Полтава 2024

Форма № Н-9.01

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра міжнародних економічних відносин та туризму
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ Завідувач кафедри

І.Б. Чичкало-
Кондрацька

_____ " __ " _____

року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Бачикало Катерина Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Зовнішньоекономічна безпека України:
загрози та інструменти

забезпеченнякерівник роботи Буряк А.А. к.е.н. доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від "04" 09. 2023 року № 986-ф,а

2. Строк подання студентом роботи 15 січня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи навчальна та наукова література, періодичні видання з
міжнародних економічних відносин, офіційні дані міжнародних організацій,

Інтернет-джерела

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретико-методологічні засади зовнішньоекономічної безпеки України. 2. Оцінювання сучасного стану зовнішньоекономічної безпеки України. 3. Перспективи подальшого удосконалення та загрози зовнішньоекономічної безпеки України.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Зміст _____ роботи _____ представлений _____ на 25-30
_____ слайдах

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Чичкало-Кондрацька І.Б. д.е.н. проф.		
2	Безрукова Н.В. к.е.н. доцент		
3	Буряк А. А. к.е.н. доцент		

7. Дата видачі _____ 02 жовтня
2023

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

N з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вивчення нормативних та інструктивних матеріалів, спеціальної літератури, періодичних видань.	упродовж терміну виконання кваліфікаційної роботи	Виконано
2	РОЗДІЛ 1. Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини	30.10.2023-19.11.2023	Виконано

3	РОЗДІЛ 2. Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини.	20.11.2023-10.12.2023	Виконано
4	РОЗДІЛ 3. Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини.	11.12.2023-31.12.2023	Виконано
5	Формування загальних висновків, оформлення роботи	01.01.2024-14.01.2024	Виконано
6	Представлення роботи на кафедру, перевірка на плагіат, рецензування, написання доповіді для захисту в ЕК	15.01.2024-21.01.2024	Виконано

Студент	_____	Бачикало К.А.	_____
	(підпис)		(прізвище та ініціали)
Керівник роботи	_____	Буряк А.А.	_____
	(підпис)		(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Бачикало К.А. «Зовнішньоекономічна безпека України: загрози та інструменти забезпечення». Рукопис. Робота на здобуття кваліфікації магістра із міжнародних економічних відносин. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

Кваліфікаційна робота містить: 107 сторінок, 70 рисунків, список використаних джерел із 81 найменувань, 1 додаток.

Ключові слова: зовнішньоекономічна безпека, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, валюта, інвестиції, зовнішній борг.

Об'єктом дослідження є зовнішньоекономічна безпека держави.

Предметом дослідження є чинники та явища, що впливають на зовнішньоекономічну безпеку України.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи є виявлення загроз зовнішньоекономічній безпеці України та пошук інструментів для їх подолання.

У кваліфікаційній магістерській роботі було розглянуто теоретикометодологічні засади зовнішньоекономічної безпеки України та вплив Торговопромислової палати України на них. Також, було здійснено оцінювання сучасного стану зовнішньоекономічної безпеки України, проаналізовано вплив фінансових показників та діяльності Торгово-промислової палати України. Наостанок було розглянуто перспективи подальшого удосконалення та загрози зовнішньоекономічної безпеки України, досвід зарубіжних країн та перспективи подальшого міжнародного економічного співробітництва Торгово-промислової палати України для покращення зовнішньоекономічної безпеки України.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2024

ABSTRACT

Bachykalo K.A. «External economic security of Ukraine: threats and tools of support». Manuscript. Work on obtaining a master's degree in international economic relations. Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, 2024.

The qualification work contains: 107 pages, 70 figures, a list of used sources of 81 titles, 1 appendix.

Key words: foreign economic security, foreign economic activity, export, import, currency, investments, foreign debt.

The object of the study is the foreign economic security of the state.

The subject of the study is the factors and phenomena affecting the foreign economic security of Ukraine.

The purpose of the qualifying master's work is to identify threats to Ukraine's foreign economic security and find tools to overcome them.

The qualifying master's thesis considered the theoretical and methodological principles of foreign economic security of Ukraine and the influence of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine on them. Also, an assessment of the current state of foreign economic security of Ukraine was carried out, the impact of financial indicators and the activities of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine were analyzed. Finally, the prospects for further improvement and threats to Ukraine's foreign economic security, the experience of foreign countries, and the prospects for further international economic cooperation of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine to improve Ukraine's foreign

economic security were considered. The year of completion of the qualifying master's thesis is 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
	...4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	7
1.1. Зовнішньоекономічна безпека України: особливості поняття та етапи розвитку.....	...7
1.2. Принципи, показники та інструменти забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України.....	17
1.3. Вплив діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави.....	25

Висновки	до	розділу
1.....		34
РОЗДІЛ	2.	ОЦІНЮВАННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ		БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ.....		37
2.1.	Аналіз сучасного стану зовнішньоекономічної безпеки	України.....
		37
2.2.	Вплив чинників фінансової сфери на зовнішньоекономічну безпеку	України.....
		49
2.3.	Оцінка впливу діяльності Торгово-промислової палати України на	зовнішньоекономічну безпеку
	держави.....	63
Висновки	до	розділу
2.....		71
РОЗДІЛ	3.	ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ТА
ЗАГРОЗИ		ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ.....		74
3.1.	Рекомендації щодо подолання загроз національним	інтересам
	України.....	74
3.2.	Досвід зарубіжних країн у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки	держави.....
		80
3.3.	Перспективи подальшого міжнародного економічного співробітництва	Торгово-промислової палати України для покращення

зовнішньоекономічної	безпеки	
України.....	84	
Висновки	до	розділу
3.....	88	
ВИСНОВКИ.....		
91		
СПИСОК	ВИКОРИСТАНИХ	
ДЖЕРЕЛ.....	98	
ДОДАТКИ.....		1
07		

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Шлях побудови стабільної та перспективної національної економіки України був тривалим, час від часу поставали все нові й нові виклики на шляху до розвитку. Починаючи з 24 лютого 2022 року після початку Повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави і донині - це період довготривалих випробувань для всіх сфер нашої країни, у тому числі і економічної сфери.

Важливою складовою економічної безпеки є зовнішньоекономічна безпека, яка також зазнала негативного впливу через збройну агресію. Адже через руйнацію заводів та спалені поля розвиток експортної політики опинився під загрозою. Проте негативними факторами впливу на зовнішньоекономічної безпеки є і внутрішні фактори, які більш детально буде описано далі.

Інструменти для розвитку та загрози, що йому заважають розглядало багато вчених, серед вітчизняних варто виділити таких, як: О.С. Власюк, В.М. Геєць, В.І. Мунтіян, С.І., Пирожков, І.В. Сухоруков тощо. У статтях вчених наводяться дослідження поняття та принципів зовнішньоекономічної безпеки, її функцій та складових. Також, приділяють увагу загрозам, що впливають перешкоджають розвитку галузі, як у довгостроковій, так і у короткостроковій перспективі. Варто зазначити, що окремо вчені досліджували складові зовнішньоекономічної безпеки. Також, було приділено увагу впливу Торгово-промислової палати на зовнішньоекономічну безпеку держави.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи магістра є виявлення загроз зовнішньоекономічній безпеці України та пошук інструментів для забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України.

Для досягнення мети у кваліфікаційній роботі магістра поставлено і вирішено такі завдання:

- дослідження поняття та особливостей зовнішньоекономічної безпеки України;
- розгляд принципів, показників та інструментів забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України;
- дослідження впливу діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави;
- аналіз сучасного стану зовнішньоекономічної безпеки України;
- оцінка впливу чинників фінансової сфери на зовнішньоекономічну безпеку України;
- дослідження впливу діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави;
- пошук заходів щодо подолання загроз національним інтересам України;
- аналіз досвіду зарубіжних країн у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держави;
- розгляд перспектив подальшого міжнародного економічного співробітництва Торгово-промислової палати України для покращення зовнішньоекономічної безпеки України.

Теоретичні аспекти дослідження базуються на комплексному використанні фундаментальних положень сучасної економічної теорії, наукових концепцій, теоретичних розробок вітчизняних і зарубіжних учених щодо іноземних інвестицій.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення завдань, поставлених у цій роботі, були використані такі загальнонаукові та спеціалізовані методи дослідження: теоретичне узагальнення, методи аналізу і синтезу, системно-структурний підхід та графічний метод.

Інформаційною основою дослідження стали офіційні матеріали Державної служби статистики, Національного банку України. Торгово-промислової палати України, а також матеріали наукових періодичних видань, аналітичні матеріали дослідницьких центрів тощо.

Об'єктом дослідження є зовнішньоекономічна безпека держави. Предметом дослідження є чинники та явища, що впливають на зовнішньоекономічну безпеку України.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у дослідженні шляхів подолання загроз зовнішньоекономічній безпеці України.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дослідження полягають у доведенні теоретичних положень до рівня рекомендацій, спрямованих на використання змін у сфері зовнішньоекономічної діяльності в цілому та безпеки зокрема, для покращення економічної безпеки країни.

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати теоретичних досліджень апробовані на всеукраїнській та міжнародній науково-практичних конференціях, а також опубліковані у науковій статті українського фахового журналу.

Структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 81 найменувань на 9 сторінках та 1 додатка. Повний обсяг роботи викладено на 107 сторінці машинописного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1.1. Зовнішньоекономічна безпека України: сутність поняття та особливості її складових

На сьогоднішній день існує багато загроз для національної безпеки, зокрема у сфері економіки. Адже ця сфера є досить багатогранною та існує багато чинників, які можуть позитивно чи негативно впливати на стан економічної безпеки. Тож, далі варто розглянути поняття “економічної безпеки”.

Економічна безпека - це сукупність ефективних заходів, що вживаються державою, та покликані забезпечити стійкість, як до зовнішніх, так і до внутрішніх загроз, а також характеризують здатність національної економіки до самовідтворення та задоволення національних, суспільних і державних інтересів на заданому рівні та в задані строки [1].

У цей же час, економічна безпека держави — аналіз та підтримка економічних інтересів України, а також дослідження та попередження загроз економічній безпеці, спроможності держави захистити свої економічні інтереси від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також спроможності національної економіки підтримувати та відновлювати процеси суспільного відтворення та адекватного захисту в кризовій ситуації [2].

Економічна безпека має на меті забезпечити нормальний стан ряду показників, що у свою чергу свідчатиме про стабільність економіки в цілому.

До таких показників можна віднести наступні:

- економічна незалежність;
- економічна стабільність;

- економічний розвиток [3].

Оскільки економічна галузь є багатогранною, то і економічна безпека має різні складові. Кожна з них є важливою для підтримки національної та економічної безпеки. На рис. 1.1 можна побачити, які саме складові відносяться до економічної безпеки.

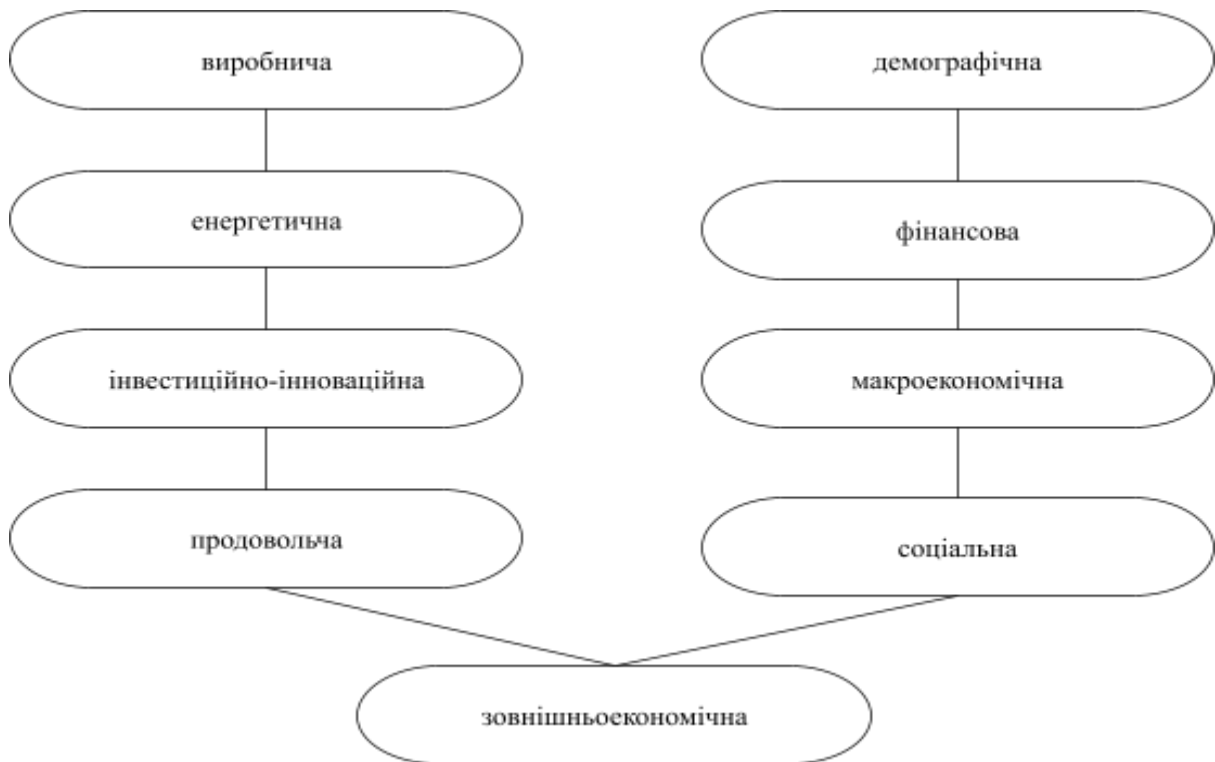

Рис. 1.1. Складові економічної безпеки

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Спираючись на рисунок 1.1, можна побачити, що однією зі складових економічної безпеки є зовнішньоекономічна безпека.

Зовнішньоекономічна безпека - це стан, за якого зовнішньоекономічна діяльність сумісна з економічними інтересами країни, що дозволяє мінімізувати втрати країни від впливу несприятливих зовнішньоекономічних чинників і створює сприятливі умови для сталого економічного зростання.

Під зовнішньоекономічною безпекою країни, також можна розуміти стан економіки країни, здатної виробляти конкурентоспроможну продукцію,

придатну для залучення інвестицій, а також забезпечувати збалансованість торговельного балансу і стабільність фінансової системи країни у світовій системі [5].

Варто зазначити, що головним завданням зовнішньоекономічної безпеки держави є моніторинг та оцінювання внутрішніх і зовнішніх загроз, а також прогнозування розвитку ситуацій, що пов'язані з реалізацією того чи іншого економічного інтересу держави на світовому та внутрішньому ринках.

Зовнішньоекономічна безпека має великий вплив на всі сфери економічної безпеки держави, через взаємодію з ними в явному або латентному вигляді.

Проте зовнішньоекономічна безпека не відноситься ні до якоїсь зі сфер, а являє собою окрему сферу економічної та національної безпеки [6].

Зовнішньоекономічна безпека має свої складові, кожна з яких, має вагомий вплив на її стан в цілому. Тож на наступному рисунку можна побачити складові зовнішньоекономічної безпеки.

Рис. 1.2. Складові зовнішньоекономічної безпеки держави

Джерело: побудовано автором на основі [7]

На рисунку 1.2, представленому вище, можна побачити одну зі складових зовнішньоекономічної безпеки держави, а саме імпорту безпеку. Варто

зазначити, що імпортна політика держави відіграє неабияку роль у формуванні економіки, а також побудові зовнішньоекономічних зв'язків.

Тож, імпортна безпека - це раціональна товарна та географічна збалансованість імпорту, що позитивно впливає на розвиток національної економіки, захищає внутрішній ринок і національного товаровиробника, сприяє зміцненню конкурентоспроможності вітчизняної продукції та економічної незалежності України [8].

Досить важливо, щоб було визначено оптимальний обсяг імпорту для кожного виду товару залежно від зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на зовнішньоекономічну діяльність. Для цього необхідно здійснювати аналіз таких показників, що представлені на рис.1.3.

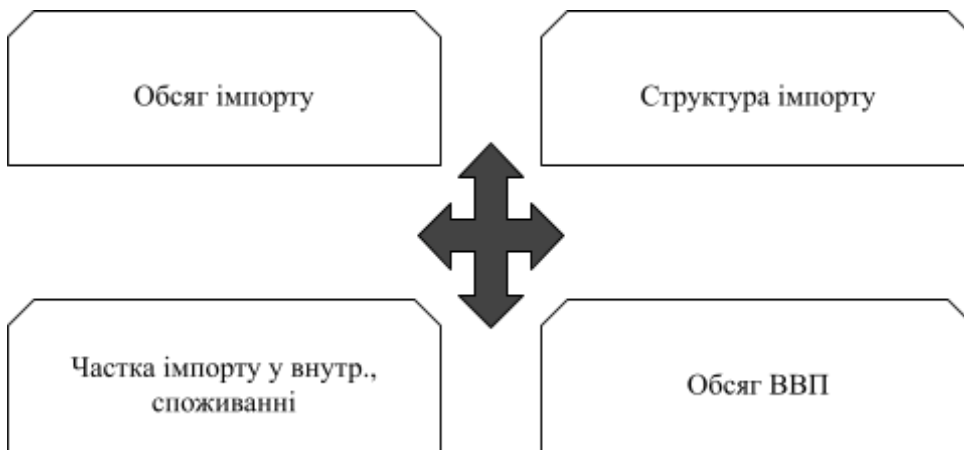

Рис. 1.3. Показники для аналізу імпорту

Джерело: побудовано автором на основі [9]

Варто врахувати, що держава має важелі впливу на імпорт. Вони бувають двох типів, а саме тарифні та нетарифні. Тарифи на імпорт або ж мито - це податок чи грошовий збір із ввезених товарів у момент перетинання ними митного кордону держави. Митний тариф може бути специфічним встановлюється в абсолютному виразі від одиниці виміру. Іншим видом митного тарифу є адвалорне мито - встановлюється у відсотках від ціни товару. Оцінка вартості

товарів робиться відповідно до Угоди про оцінку товарів у митних цілях, укладеної у рамках ГАТТ. Середній рівень ставок адвалорних мит відносно невисокий (близько 6%) [10].

Введення імпортного тарифу призводить до ряду наслідків, які мають значний вплив на зовнішньоекономічну безпеку. Їх перелік можна побачити на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Наслідки введення імпортного тарифу

Джерело: побудовано автором на основі [8]

Щодо нетарифних методів, то вони являють собою комплекс заходів заборонено-обмежувального характеру, що прямо або опосередковано обмежують імпорт іноземних товарів (послуг) на внутрішній ринок країни чи взагалі його забороняють. До нетарифних методів можуть відноситись методи представлені на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Нетарифні методи регулювання імпортої безпеки держави

Джерело: побудовано автором на основі [11]

Окрім, імпортої безпеки держави, варто розглянути також, експортну безпеку держави, яка також є складовою частиною зовнішньоекономічної безпеки держави. Експортна безпека - це стан, при якому стан експорту відповідає національним інтересам України. Також, відбувається забезпечення його раціональної товарної структури та географічної збалансованості, конкурентоспроможності, відсутності дискримінації на зовнішніх ринках та спрямованості на забезпечення високого рівня добробуту нації [12].

Варто зазначити, що експортна стратегія на даному етапі розвитку потребує змін, адже існують певні проблеми розвитку експортного потенціалу, що у свою чергу має поганий вплив на стан зовнішньої торгівлі та зовнішньоекономічної безпеки країни в цілому.

Досить важливим, також є державний контроль, при забезпеченні експортної політики, адже його нестача може призвести до безконтрольного вивезення за кордон сировини та дефіциту продукції серед населення країни.

Тому важливо дотримуватися ряду заходів, які забезпечують експортну безпеку держави. Їх можна побачити на рис. 1.6.

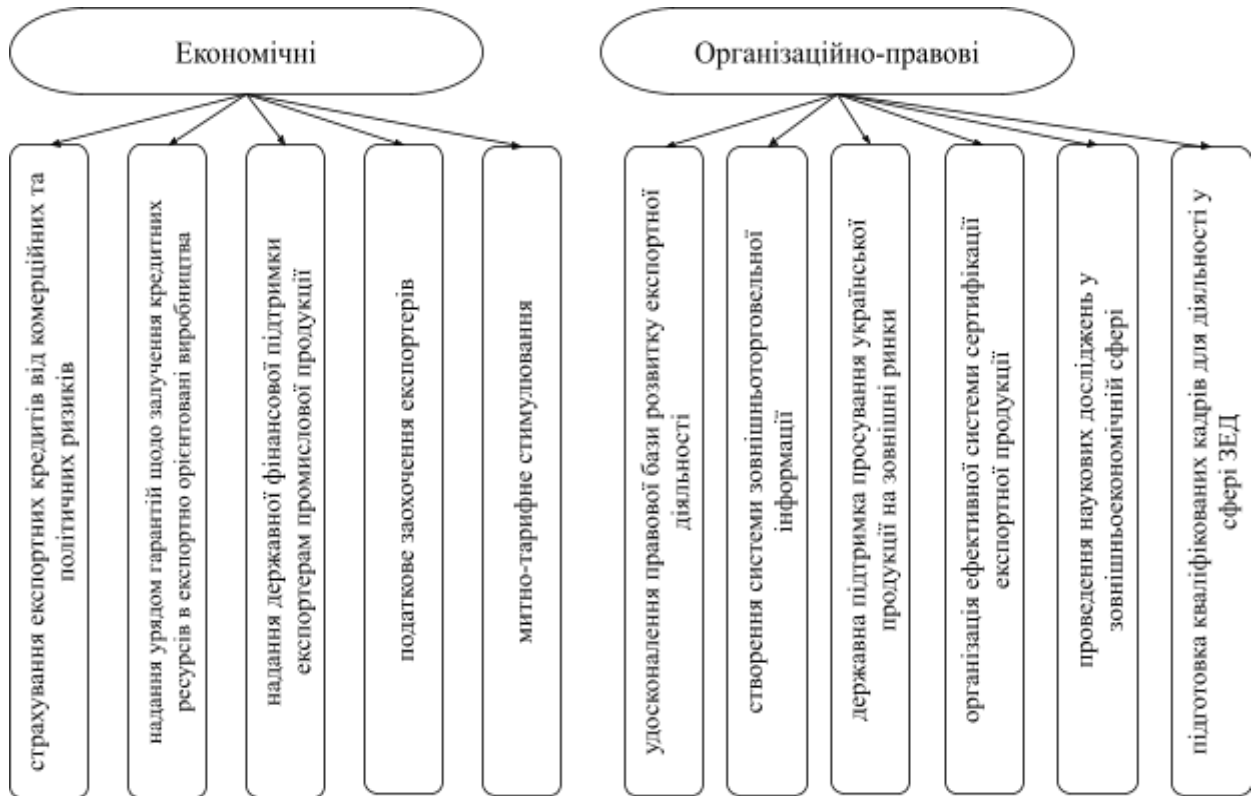

Рис. 1.6. Заходи забезпечення експортної безпеки держави

Джерело: побудовано автором на основі [7]

Ще однією складовою зовнішньоекономічної безпеки є валютна безпека. Вона згідно до Наказу Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України», являє собою формування курсу валюти, що має вплив на розвиток вітчизняного експорту, надходження закордонних інвестицій, інтеграцію держави у міжнародну економічну систему, а також на захист від негативних коливань на валютних ринках світу [13]. Існують різні чинники впливу на стан валютної безпеки, основні з них представлені на рис. 1.7.

Рис. 1.7. Чинники впливу на валютну безпеку

Джерело: побудовано автором на основі [14]

Представлені вище чинники відносяться до чинників фундаментального впливу. Вони являють собою сукупність процесів економічної сфери країни, що є підконтрольні державі та реалізуються на макрорівні. Існує також інша група чинників, яка має назву спекулятивні. До таких чинників, наприклад, можна віднести наступні: валютні спекуляції, створення та розростання валютних бульбашок або ж поведінку різних учасників валютного ринку, яка вийшла з під контролю держави [14].

Досить важливою складовою зовнішньоекономічної безпеки є інвестиційна безпека. Слід зауважити, що інвестиційна безпека - це сукупність нормативно-правових, соціальних та екологічних умов, що визначають тип і динаміку відтворювального процесу та гарантують надійність відшкодування та ефективне використання вкладеного капіталу [15]. Існує ряд факторів, що мають значний вплив на стан інвестиційної безпеки. Їх можна побачити нижче на рис. 1.8.

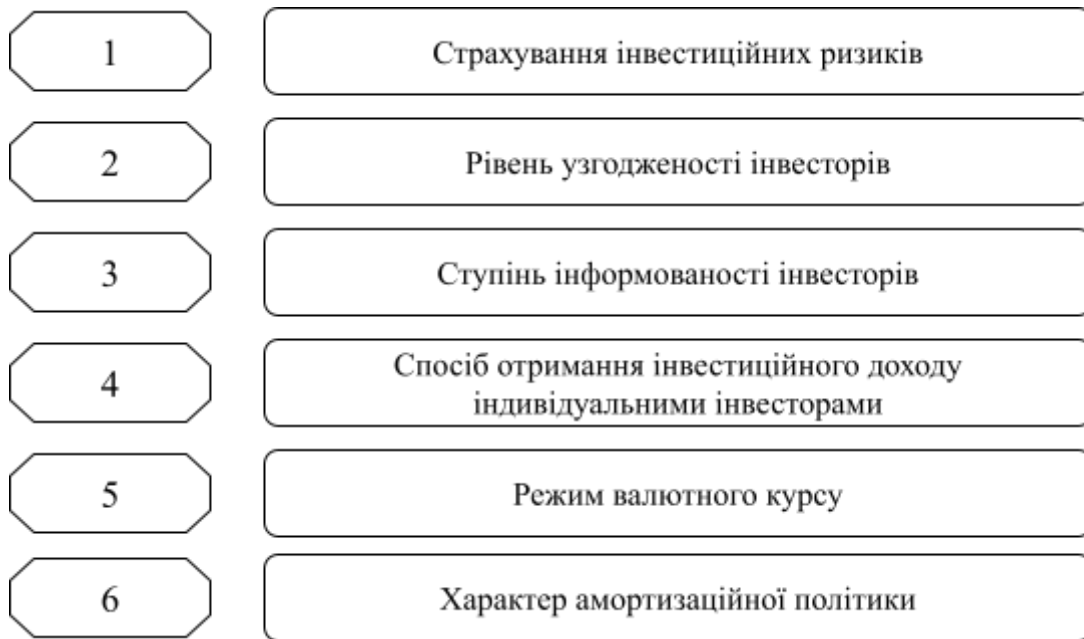

Рис. 1. 8. Фактори впливу на інвестиційну безпеку

Джерело: побудовано автором на основі [16]

Щодо першого фактору, а саме “страхування інвестиційних ризиків”, то варто зауважити, що іноземний капітал негативно реагує на будь-яку незначну нестабільність в Україні у порівнянні з вітчизняним капіталом. На сьогоднішній день іноземні страхові організації визначають нашу державу, країною з високим інвестиційним ризиком.

Наступний фактор полягає у тому, що наявні розбіжності інтересів менеджерів, мажоритарних і міноритарних власників можуть становити загрозу для інвестора. Щодо фактору поінформованості інвесторів, то на сьогоднішній день ситуація є досить поганою, адже частіше за все торговці українськими цінними паперами не можуть визначити реальну вартість акцій. Така ситуація зумовлена двома причинами. Перша це відсутність необхідної інформації, а друга - невідповідності персоналу до подібного аналізу [16].

Амортизаційна політика, також досить сильно впливає на рівень інвестиційної безпеки. Наприклад, якщо відбувається вилучення амортизаційних відрахувань, то це спричиняє ризики для інвестиційної безпеки [16].

Безпека інвестицій країни забезпечується, шляхом дотримання інвестиційних лімітів. Це у свою чергу дає змогу реалізувати ряд можливостей. Основні з них можна побачити на рис. 1.9.

Рис. 1.9. Наслідки дотримання інвестиційних лімітів

Джерело: побудовано автором на основі [15]

Зовнішній борг - зобов'язання держави на певну дату, щодо зовнішніх позик та відсотків за ними та коштів, отриманих від розміщення державних облігацій на міжнародному ринку [17]. Причин появи та збільшення зовнішнього боргу є декілька. Перш за все це дефіцит державного бюджету, іншою причиною є дефіцит платіжного балансу держави [18].

Також, варто розглянути фактори впливу на зовнішній борг. Їх можна побачити нижче на рис. 1.10.

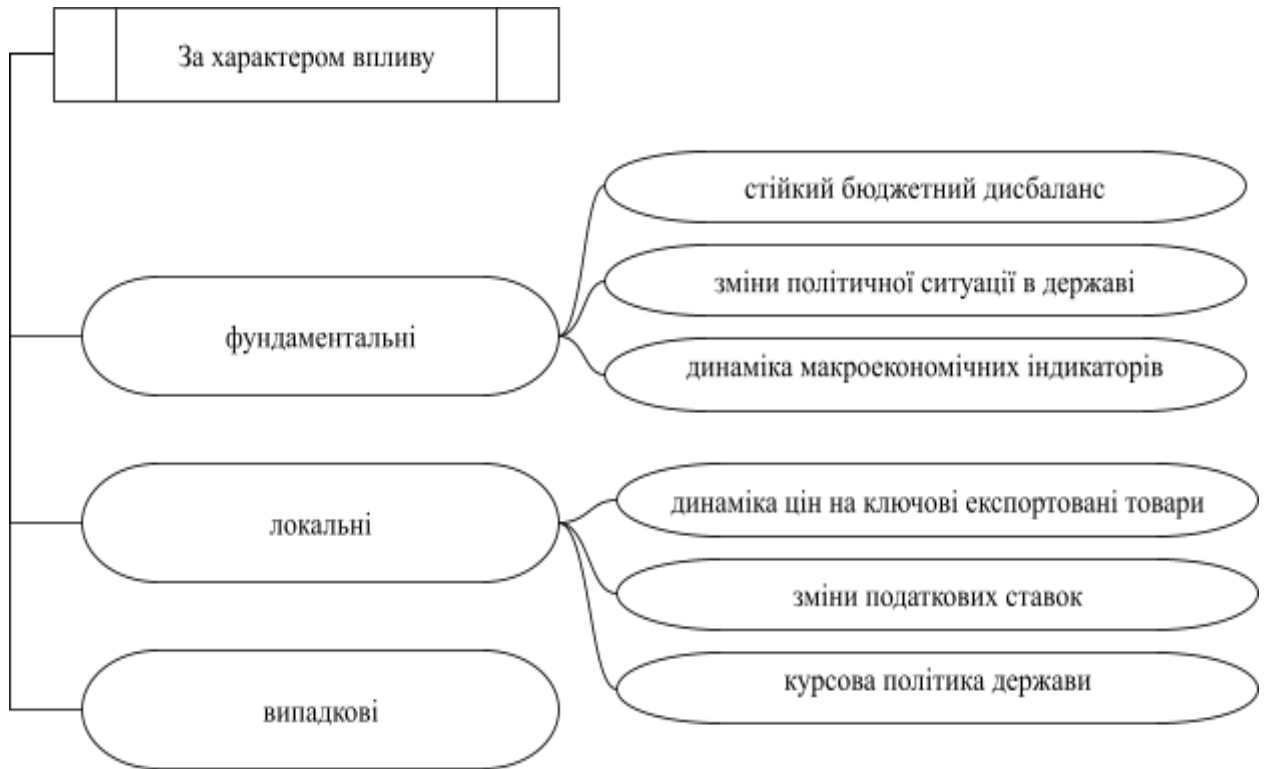

Рис. 1.10. Фактори впливу на формування зовнішнього боргу держави

Джерело: побудовано автором на основі [19]

Варто зазначити, що фундаментальні фактори мають системний вплив на або значну кількість або на всі фінансові потоки державного бюджету. Локальні у свою чергу впливають на невелику за розміром групу факторів, що залежать один від одного. Щодо випадкових, то вони мають нестійкий, непередбачуваний та нерегулярний характер [19].

Отже, у цьому підрозділі було розглянуто зовнішньоекономічну безпеку України. Її сутність, поняття та особливості її складових. Перш за все було розглянуто поняття економічної безпеки, а також показники, які її забезпечують. Далі було розглянуто складові економічної безпеки, серед яких є зовнішньоекономічна безпека. Тож, було детально розглянуто дефініцію “зовнішньоекономічної безпеки держави”.

Далі було розглянуто завдання зовнішньоекономічної безпеки та її складові. Серед них, наступні: імпорту, експортна, валютна, інвестиційна безпеки та

зовнішній борг. Далі було детально досліджено імпорту безпеку, а саме її визначення, показники для здійснення аналізу та існуючі державні важелі впливу, такі як: тарифні та нетарифні. Досліджуючи тарифні важелі впливу було розглянуто наслідки введення імпорту тарифу. Далі було розглянуто нетарифні методи регулювання імпорту безпеки держави.

Наступним кроком було розглянуто ще одну складову зовнішньоекономічної безпеки - експорту безпеку, а також заходи, які її забезпечують. Далі було розглянуто валютну безпеку, а саме її визначення та чинники впливу. Також, було розглянуто інвестиційну безпеку та існуючі фактори впливу на неї. Було досліджено інвестиційні ліміти та наслідки їх дотримання. Наостанок було розглянуто, що собою являє зовнішній борг та які існують фактори впливу на нього.

1.2. Принципи, показники та інструменти забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України

Зовнішньоекономічна безпека країни являє собою здатність держави витримувати вплив екзогенних негативних факторів і мінімізувати заподіяні ними збитки, активно використовувати участь у світовому розподілі праці для створення сприятливих умов розвитку національної економіки [20].

Варто виділити основні принципи здійснення зовнішньоекономічної безпеки в Україні, їх можна побачити на рис. 1.11, що представлений нижче. Одним з нижче представлених принципів є принцип системності. Він має вказує на те, що вся структура зовнішньоекономічної безпеки діє згідно існуючої системи ієрархії.

Рис. 1.11. Принципи зовнішньоекономічної безпеки держави

Джерело: побудовано автором на основі [20, 21]

Ще одним принципом є принцип оперативності та адекватності, який означає, що заходи для забезпечення зовнішньоекономічної безпеки повинні бути реалізовані вчасно та у повному обсязі, для захисту від можливих загроз [21].

Окрім, принципів зовнішньоекономічної безпеки, варто розглянути принципи її складових. Наприклад, на рис. 1.12 можна побачити принципи функціонування механізму інвестиційного забезпечення зовнішньоекономічної безпеки.

Рис. 1. 12. Принципи інвестиційного забезпечення зовнішньоекономічної безпеки

Джерело: побудовано автором на основі [22]

Далі можна розглянути саме принципи інвестиційної безпеки. Їх можна побачити нижче на рис. 1.13.

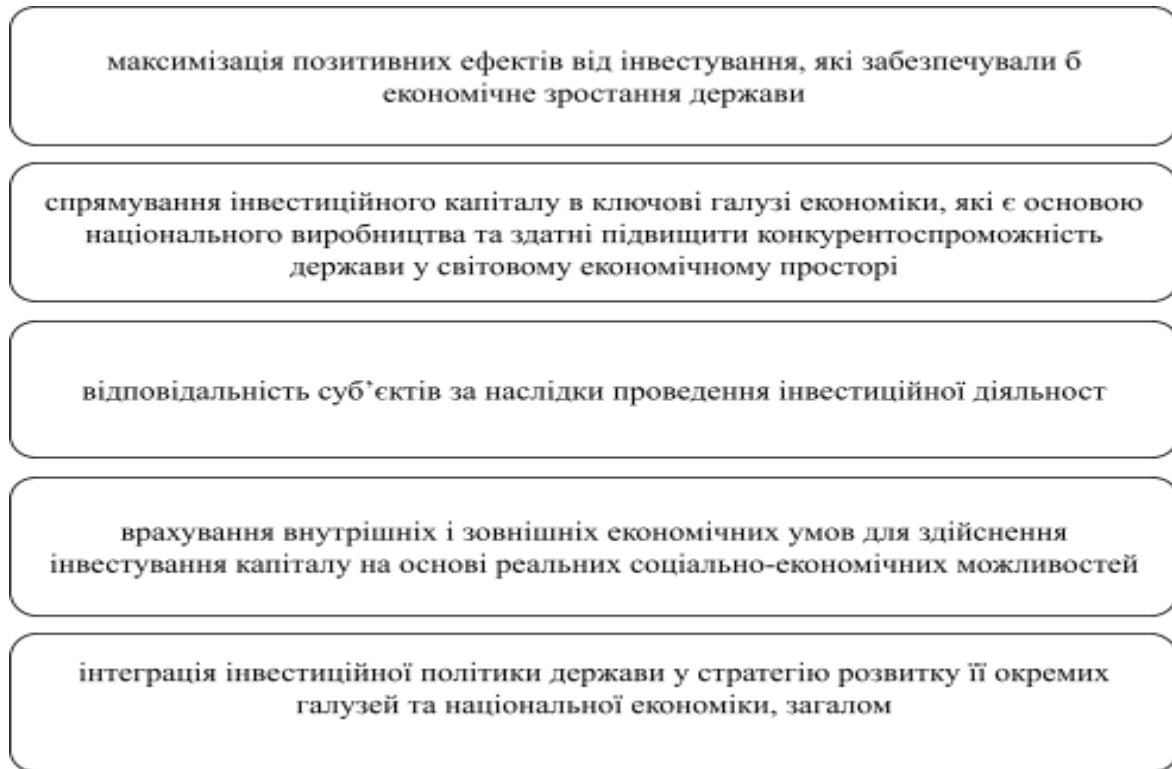

Рис. 1.13. Принципи інвестиційної безпеки

Джерело: побудовано автором на основі [23]

Ще однією складовою зовнішньоекономічної безпеки є зовнішній борг, управління яким теж здійснюється на основі ряду принципів, які представлені на рисунку нижче.

Рис. 1.14. Принципи управління зовнішнім боргом

Джерело: побудовано автором на основі [23]

На рисунку 1.14, можна побачити, що управління зовнішнім боргом здійснюється рядом принципів, зокрема за принципом безумовності, який вказує на обов'язок держави діяти згідно своїх зобов'язань та гарантувати їх здійснення перед позичальниками та інвесторами. Принцип мінімізації ризиків у свою чергу являє собою пошук ефективних умов запозичення коштів, а також оформлення та виплата кредиту таким чином, щоб мінімізувати вплив коливань на світових ринках капіталу та спекулятивних операцій на ринках цінних паперів на державний борговий ринок. Ще одним є принцип прозорості, який має на меті надання доступу міжнародним рейтинговим агентствам до надійної інформації про економічний стан країни. Це у свою чергу робиться для позитивного впливу на кредитні репутацію та рейтинги країни-позичальника [24].

Варто, також звернути увагу на показники за допомогою яких здійснюється аналіз зовнішньоекономічної безпеки держави. Спершу, можна розглянути на показники імпортової та експортної безпеки (рис.1. 15).

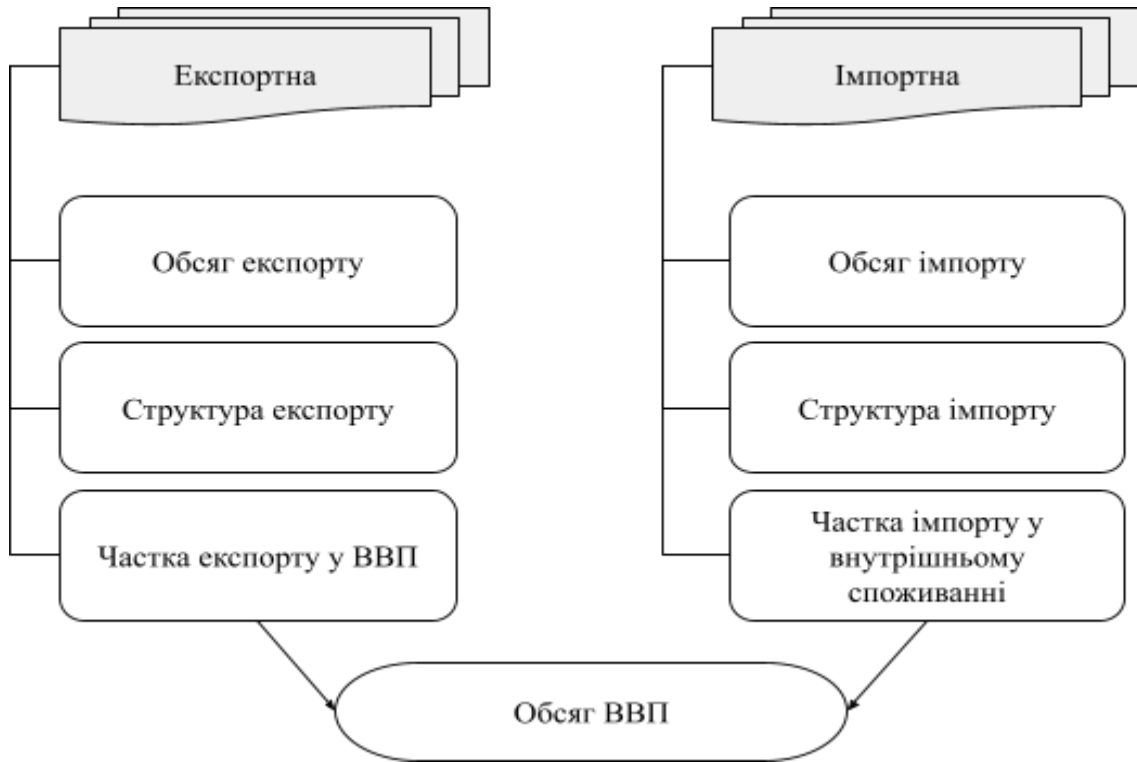

Рис. 1.15. Показники зовнішньоекономічної безпеки

Джерело: побудовано автором на основі [9]

На рисунку 1.15 можна побачити показники зовнішньоекономічної безпеки, що визначаються методом аналізу експортної та імпортної безпеки. Окрім цих складових, існують також валютна та інвестиційна складова зовнішньоекономічної безпеки. Щодо валютної складової, то вона має ряд показників, які можна побачити на рис. 1.16.

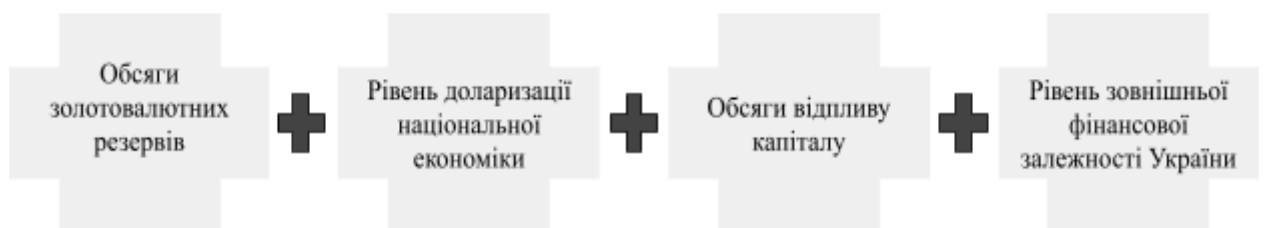

Рис. 1.16. Показники валютної безпеки

Джерело: побудовано автором на основі [9, 25]

Кожен з цих показників є досить важливим для стану економіки в цілому. Ще однією складовою зовнішньоекономічної безпеки є інвестиційна безпека. Показники, що використовують для її аналізу, можна побачити на рис. 1.17.

Рис. 1.17. Показники інвестиційної безпеки

Джерело: побудовано автором на основі [9, 23]

Далі варто розглянути таку складову зовнішньоекономічної безпеки, як зовнішній борг. Існують різні показники для визначення рівня заборгованості держави. Так наприклад країни Євросони для визначення рівня заборгованості використовують наступні показники: заборгованість у євро відносно ВВП; заборгованість у валюті відносно ВВП; заборгованість резидентів відносно ВВП; заборгованість нерезидентів відносно ВВП [26]. Щодо показників зовнішнього боргу, які застосовуються у нашій державі, то варто звернути увагу на рис. 1.18.

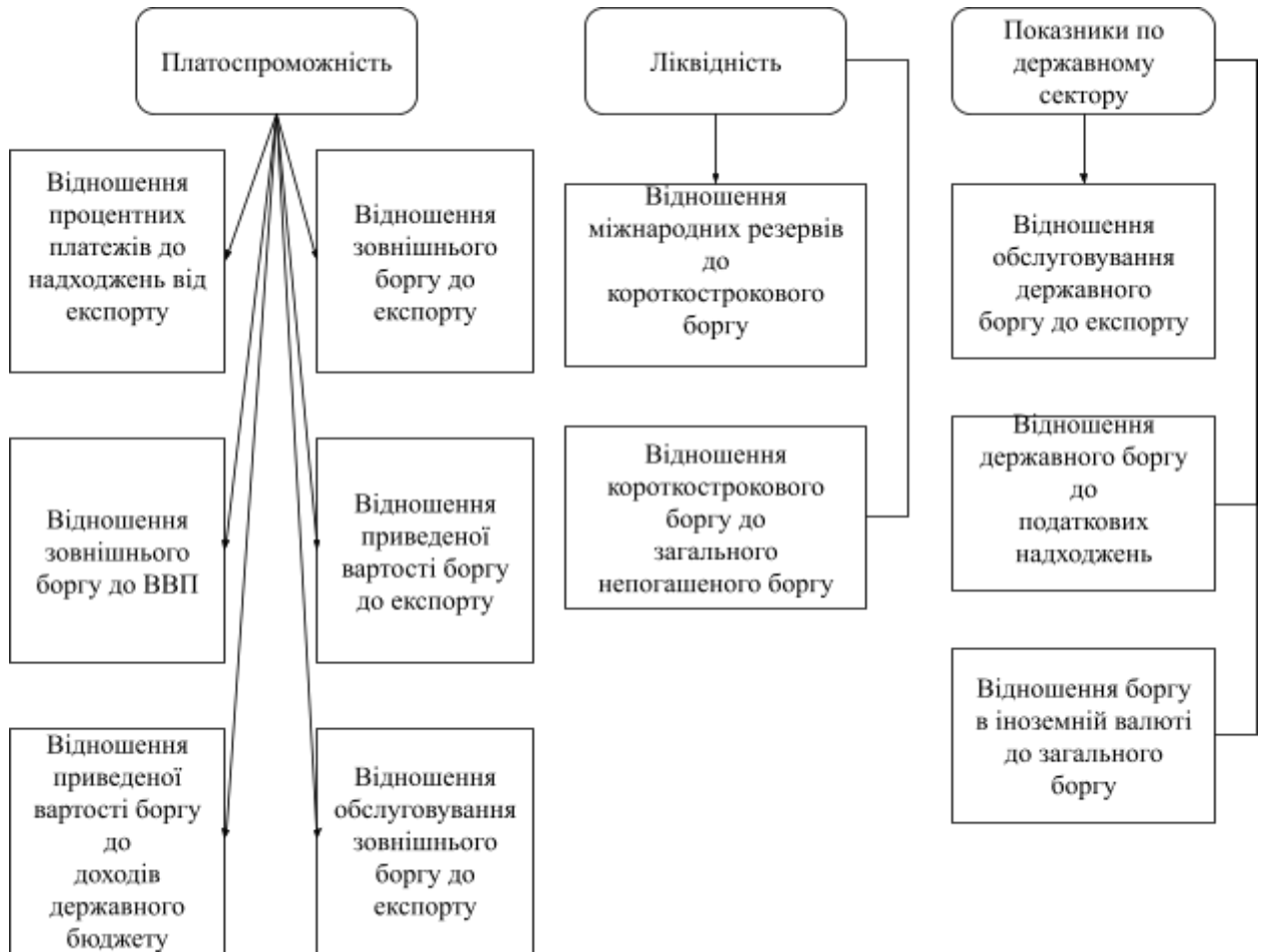

Рис 1.18. Показники зовнішньої заборгованості

Джерело: побудовано автором на основі [26]

На сьогоднішній день для аналізу економічної безпеки використовується декілька методів, які ґрунтуються на визначенні кількісних та якісних характеристик, що відображають поточний стан економічної безпеки та можливі напрямки захисту від поточних загроз.

Тож далі варто розглянути методи згідно з якими проводять оцінку зовнішньоекономічної безпеки держави. Їх можна побачити на рисунку 2.6, що представлений нижче.

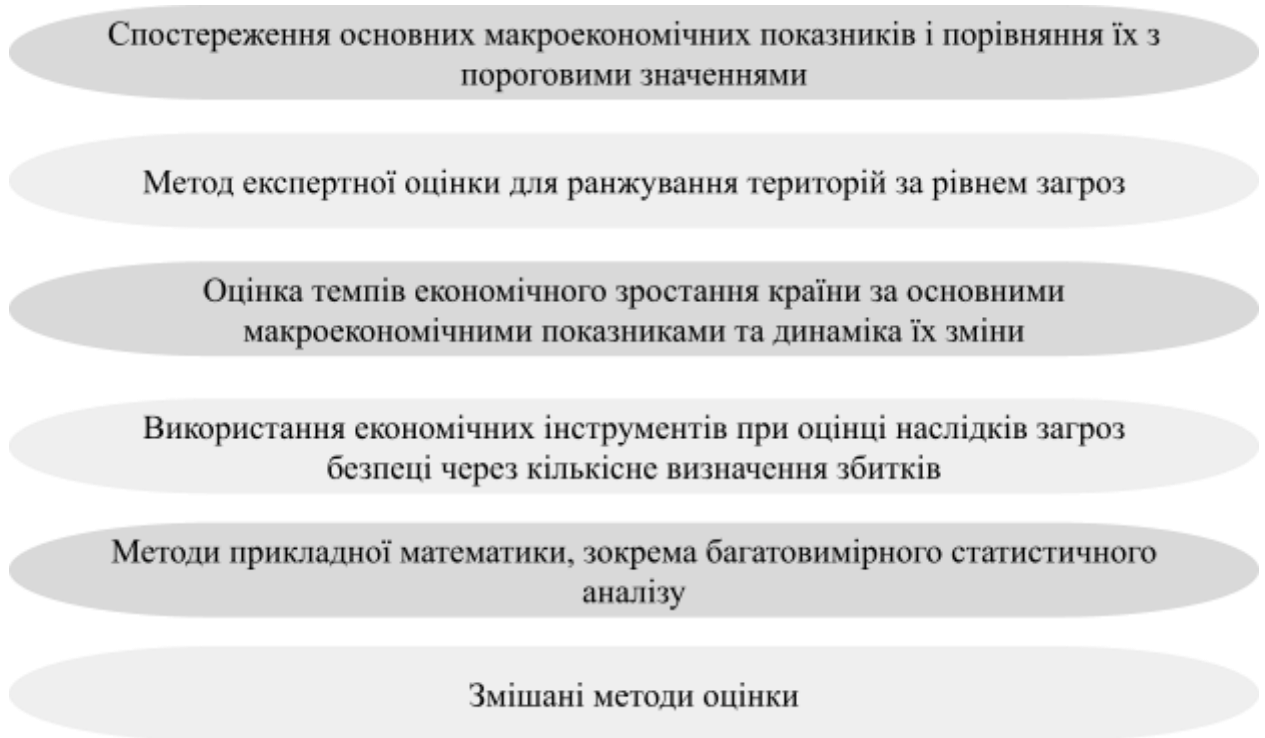

Рис. 1.19. Методи оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави

Джерело: побудовано автором на основі [27]

Окрім, методів оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави, варто також звернути увагу на індикатори, які використовуються для проведення оцінки, їх можна побачити на рис. 1.20. Одним з індикаторів, представлених нижче є експорті та імпорتنі квоти. Вони являють собою певний обсяг товарів, який дозволений для імпортно-експортних операцій протягом певного визначеного періоду [28].

Щодо коефіцієнта відкритості національної економіки, то його можна визначити за допомогою ряду макроекономічних показників. Одним з головних показників відкритості національної економіки прийнято вважати показник частки експорту у ВВП країни – коефіцієнт експортної відкритості [29].

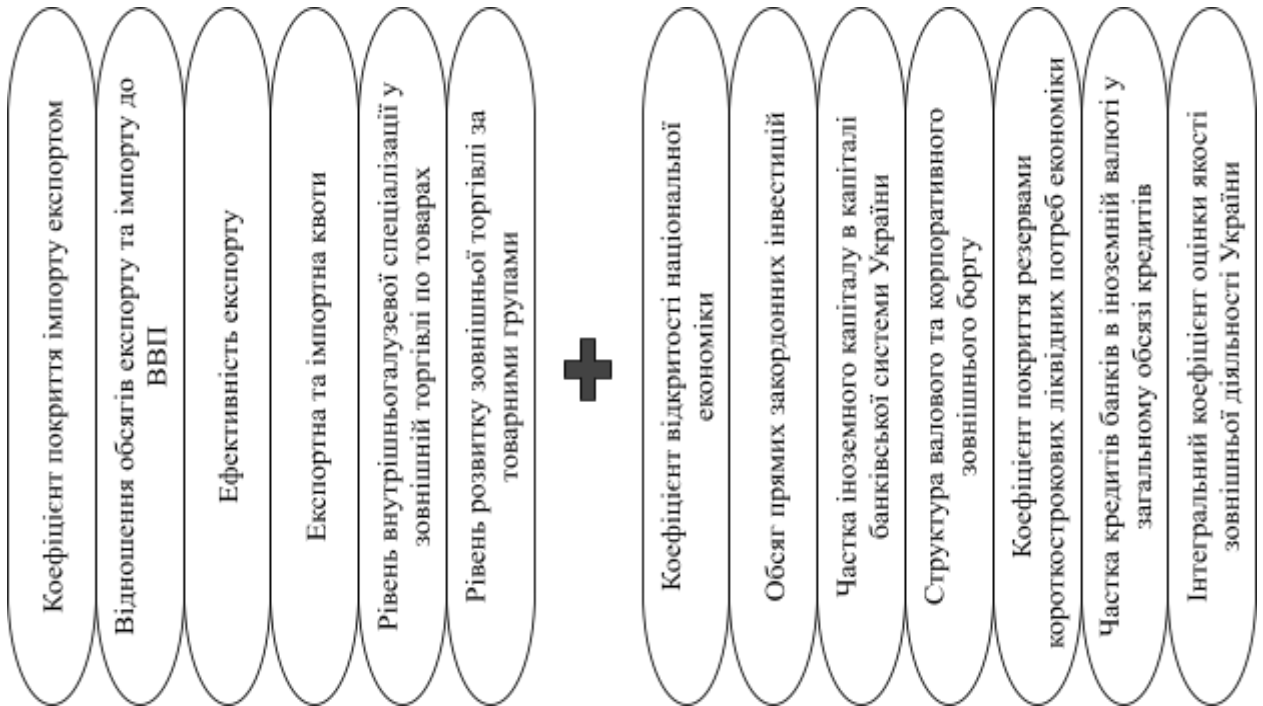

Рис. 1.20. Індикатори для оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави

Джерело: побудовано автором на основі [9]

Ще одним важливим показником на рисунку, представленому вище є інтегральний коефіцієнт оцінки якості зовнішньої діяльності України. Даний індикатор є загальним для всіх складових зовнішньоекономічної безпеки.

Отже, у цьому підрозділі було розглянуто принципи зовнішньоекономічної безпеки. Серед них, було виділено такі, як: верховенство права, системність, варіативність, комплексність, оперативність та адекватність. Далі було розглянуто принципи інвестиційного забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави.

Потім було розглянуто саме принципи інвестиційної безпеки, як окремої складової зовнішньоекономічної безпеки країни. Щодо ще однієї складової зовнішньоекономічної безпеки України, а саме зовнішнього боргу, то було розглянуто принципи управління ним. Було розглянуто наступні принципи: безумовності, мінімізації ризиків, прозорості, стабілізації боргу тощо.

Наступним кроком було дослідження показників зовнішньоекономічної безпеки. Перш за все було розглянуто показники, що допомагають аналізувати експортну та імпорتنу безпеки. До них відносять обсяг, структуру експорту та імпорту, а також їхні частки у ВВП.

Далі було розглянуто показники валютної безпеки (обсяг золотовалютних резервів, рівень доларизації національної економіки, обсяги відпливу капіталу тощо) та показники інвестиційної безпеки (обсяг прямих зовнішніх інвестицій, рівень зовнішньої фінансової залежності держави та обсяг зовнішніх інвестицій з офшору).

Наступним кроком було дослідження показників зовнішньої заборгованості, які поділяються на три групи. Показники ліквідності, платоспроможності та показники по державному сектору.

Наостанок було розглянуто методи оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави та індикатори, що використовуються для здійснення оцінки зовнішньоекономічної безпеки.

1.3. Вплив діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави.

Згідно із статтею першою Закону України “Про Торгово-промислові палати в Україні” від 13 грудня 2022 року №2849-IX, Торгово-промислова палата є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, яка об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України, та громадян України, зареєстрованих як підприємці, та їх об'єднання [30].

Можна виділити принципи згідно яким створюються торгово-промислові палати. На першому місці є добровільність об'єднання, тобто у вільному праві вибору входження у склад палати. Іншим важливим принципом є принцип територіальності. Згідно з даним принципом торгово-промислові палати можуть бути створені на території Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя та областей України. У кожній територіальній одиниці може бути лише одна торгово-промислова палата [30].

Торгово-промислова палата України виконує ряд завдань, що можна побачити на рис. 1.21.

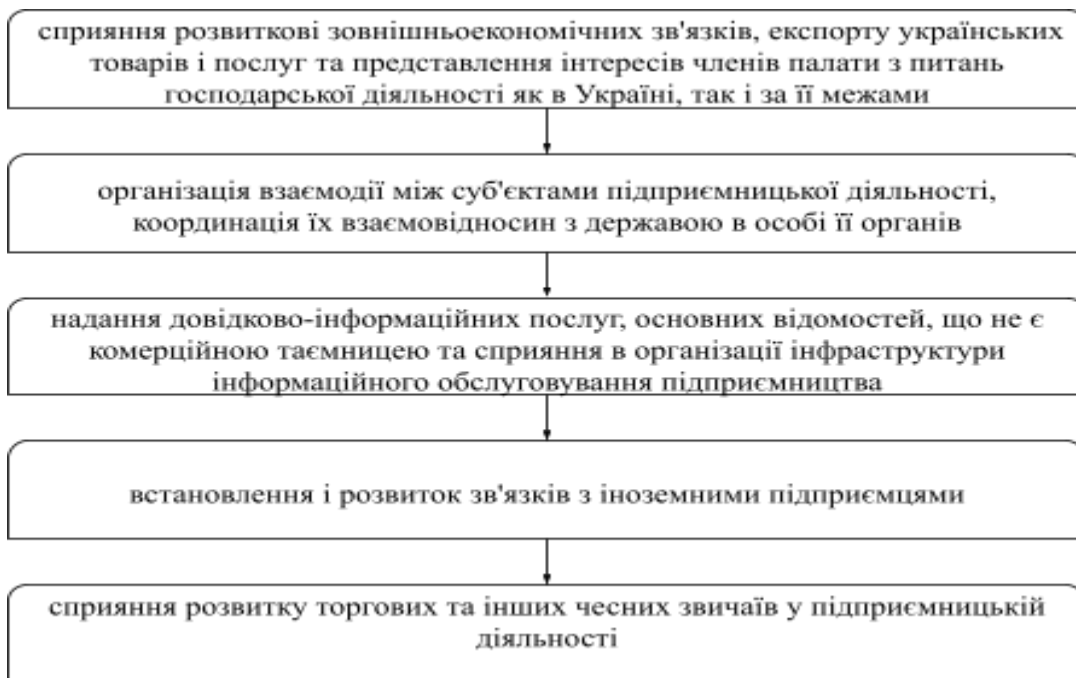

Рис. 1.21. Завдання Торгово-промислової палати України

Джерело: побудовано автором на основі [30]

Членами Торгово-промислової палати України є 8 тис., суб'єктів господарської діяльності та 25 регіональних торгово-промислових палат [31]. З'їзд ТПП України є вищим керівним органом, який скликається не рідше ніж кожні 5 років. З'їзд раз на п'ять років обирає Раду Торгово-промислової палати

України, яка здійснює загальне керівництво діяльністю палати в період між з'їздами та складається з 91 члена. Рада у свою чергу обирає Президію Торгово-промислової палати України на п'ятирічний термін, основним завданням якої є керівництво поточною діяльністю палати. Склад Президії можна побачити на рис. 1.22, що представлено нижче.

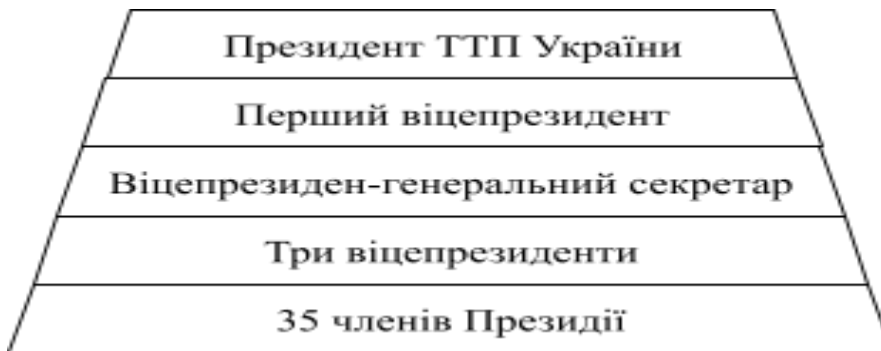

Рис. 1.22. Склад Президії Торгово-промислової палати України

Джерело: побудовано автором на основі [32]

У свою чергу організаційна структура Торгово-промислової палати включає в себе наступних:

1. Президент Торгово-промислової палати України (Геннадій Чижиков).
2. Перший віцепрезидент Торгово-промислової палати України (Михайло Непран).
3. Чотири віцепрезиденти Торгово-промислової палати України.
4. 18 структурних підрозділів [32].

Далі варто розглянути послуги Торгово-промислової палати України. Їх можна побачити на рис. 1.23.

Рис. 1.23. Послуги Торгово-промислової палати України

Джерело: побудовано автором на основі [33]

Торгово-промислова палата України веде Недержавний реєстр вітчизняних підприємств, фінансовий стан яких свідчить про їх надійність як партнерів в підприємницькій діяльності в Україні і за її межами. Реєстраційне посвідчення, видане Палатою, підтверджує стабільний фінансовий стан підприємства, дає гарантію їх партнерам в тому, що такі підприємства мають довіру.

При Торгово-промисловій палаті України діє Міжнародний комерційний арбітражний суд, який отримав широке визнання у світі. Торгово-промислова палата України є членом Міжнародної торгової палати і Всесвітньої федерації торгових палат, Асоціації Торгово-промислових палат Європи, Ділової ради Чорноморського економічного співробітництва, Асоціацій ТПП Центральної Європейської Ініціативи [31].

Членство у Торгово-промисловій палаті України, має свої переваги. Більш детально їх можна побачити на рис.1.24.

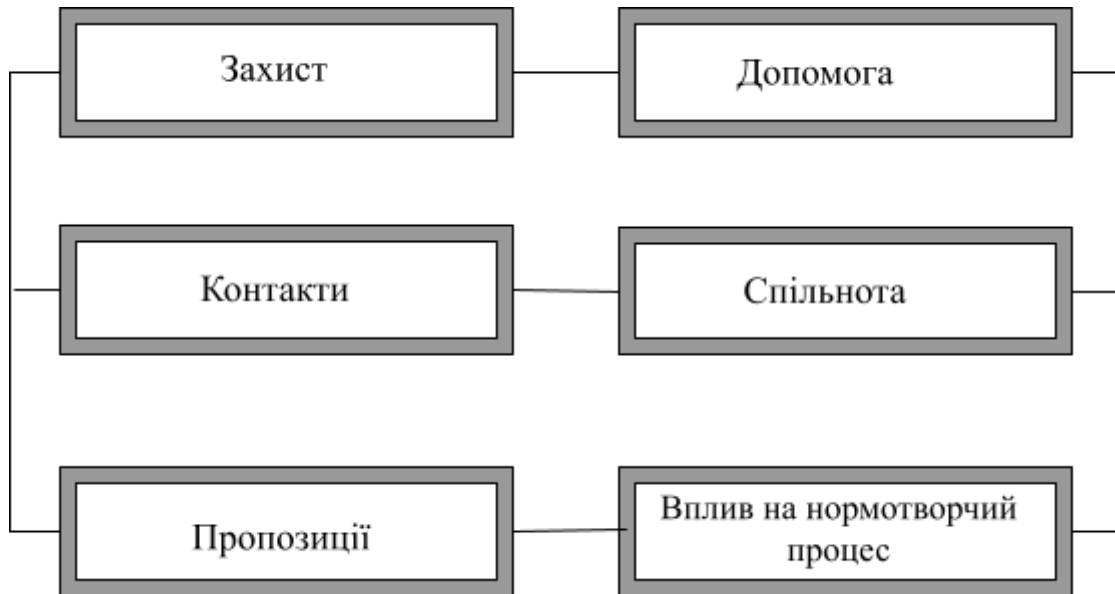

Рис. 1.24. Переваги членства у Торгово-промисловій палаті України

Джерело: побудовано автором на основі [34]

Крім, базових послуг, як захист інтересів, допомога з налагодження зовнішньоекономічних зв'язків та пошук нових партнерів, Палата надає можливість взяти участь у бізнес-заходах чи міжнародних делегаціях. Під час таких заходів підприємці мають можливість поспілкуватися з однодумцями. Також, перевагою членства може бути можливість внести свої пропозиції щодо зміни певних нормативно-правових актів, які Палата може передати органам виконавчої влади [34].

Далі можна розглянути права та обов'язки членів Палати, які представлено на рис. 1.25.

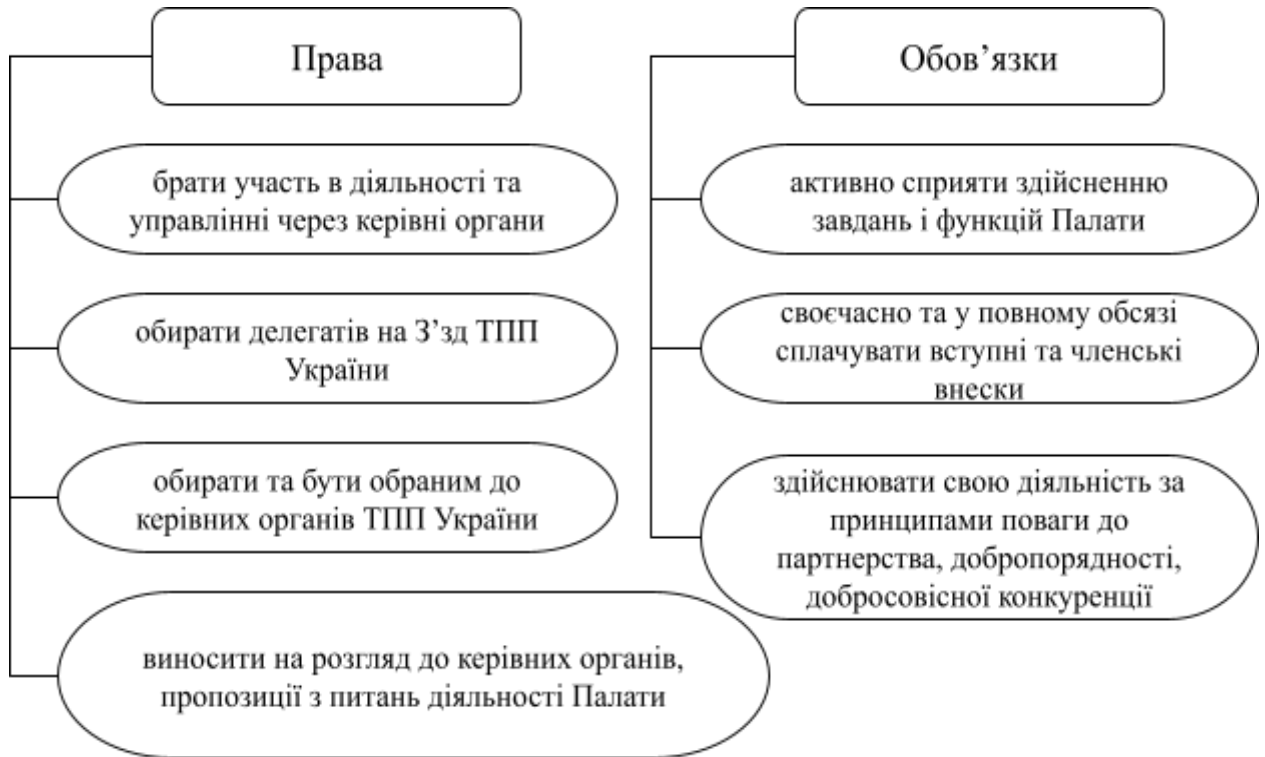

Рис. 1.23. Права та обов'язки членів Торгово-промислової палати України

Джерело: побудовано автором на основі [34]

Далі варто розглянути міжнародні економічні проекти Торгово-промислової палати України, серед них можна виділити наступні::

- стипендіальні програми, основною метою яких є організація стажування за кордоном, зокрема в Німеччині;
- еразмус для молодих підприємців - програма, яка забезпечує можливість навчатися у досвідчених підприємців з інших країн, знайомитися з особливостями локального бізнесу та залучати нових міжнародних партнерів;
- консорціум ТПП - є досить актуальним і важливим напрямком діяльності на сьогоднішній день, адже вона спрямована на координацію центрів підтримки бізнесу "Разом до відновлення" [35].

Як вже зазначалось раніше, члени Палати можуть поєднуватися у комітети залежно від галузі діяльності з метою плідної співпраці. На сьогоднішній день у Торгово-промисловій палаті України існують різні комітети. Їхній перелік можна побачити на рис. 1.24.

Рис. 1.24. Комітети Торгово-промислової палати України

Джерело: побудовано автором на основі [36]

Відповідно до рисунку 1.24, одним з комітетів У Торгово-промисловій палаті є Рада з питань зовнішньоекономічної діяльності. Вона являє собою – постійно діючий консультативно-дорадчий орган, утворений з числа підприємців-фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності, провідних спеціалістів комерційних підприємств, їх об'єднань, науково-дослідних, проєктних

організацій, міжнародних організацій [37]. Виділяють такі завдання Ради з питань зовнішньоекономічної діяльності, які представлені на рис. 1.25.

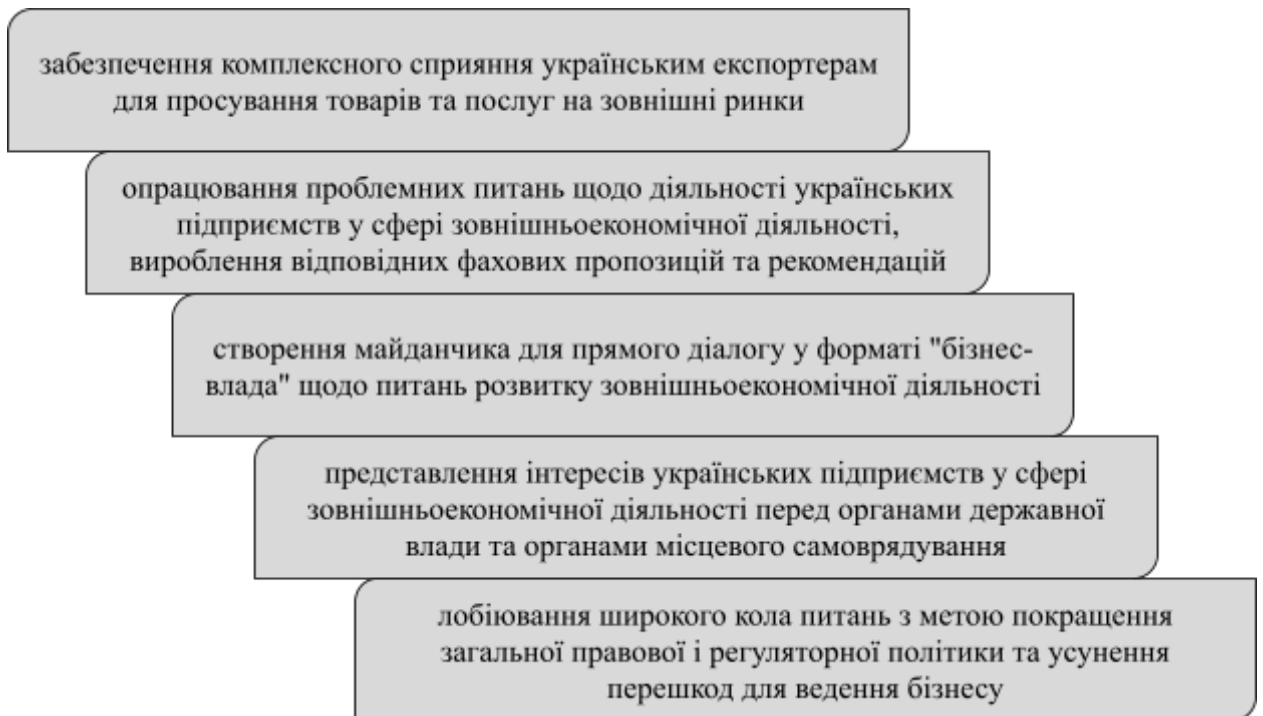

Рис. 1.25. Завдання Ради з питань зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: побудовано автором на основі [37]

До діяльності Ради залучені, як представники органів самоврядування, так і представники органів місцевого самоврядування на безоплатній основі, а також представники посольств іноземних держав, акредитованих в Україні.

Рада виступає посередником в діалозі між бізнесом і владою, лобіює широке коло питань з метою покращення загальної правової і регуляторної політики й усунення перешкод для ведення бізнесу, справляє реальний вплив на законотворчу діяльність, опрацьовує, виходячи з реальних потреб бізнесу, ґрунтовні пропозиції для внесення на розгляд відповідних органів державної влади [37].

На зовнішньоекономічну безпеку України впливає зовнішня торгівля, адже існує сильна економічна залежність держави від світового ринку. Саме через

це кожна держава має свої особливості власної торговельної політики, в тому числі і наша країна також. Така ситуація є поштовхом до постійного покращення умов зовнішньої торгівлі [38].

Окрім, співпраці з українськими підприємствами Торгово-промислова палата України має свої представництва у понад 80 країнах світу. Це має неабиякий вплив на розвиток імпорту та експорту для нашої держави.

У 2021 році було проведено 308 міжнародних ділових заходів онлайн та 95 офлайн. Слід звернути увагу на те, що у 2021 році було прийнято 72 іноземні делегації Торгово-промисловою палатою України та 82 делегації було прийнято Регіональними торгово-промисловими палатами нашої держави. Торгово-промислова палата України підписала 187 угод з іноземними партнерами у 2021 році. У цей же час Регіональні торгово-промислові палати підписали 1047 угод з іноземними партнерами.

У 2022 році було проведено 450 міжнародних ділових заходів, які організувала Торгово-промислова палата України. Також, було Палата взаємодіяла з такими міжнародними проєктами, що представлені на рис. 1.26.

Рис. 1.26. Міжнародні проєкти, у яких брала участь Торгово-промислова палата

Джерело: побудовано автором на основі [39]

Для покращення стану зовнішньоекономічної безпеки варто підтримувати імпорتنу та експортну безпеку країни. Для цього державі, у тому числі і за участі Торгово-промислової палати, варто здійснювати імпорт таких передових технологій, які сприятимуть технічному переозброєнню та модернізації вітчизняної промисловості, припиненню нераціонального імпорту і зростанню експорту високотехнологічної та наукоємної продукції.

Щодо ситуації з експортною безпекою, то необхідно забезпечити раціональне територіальне розміщення експортних потужностей в Україні. Важливо, щоб Україна інтегрувалася у світову економіку як рівноправний партнер, що можливо лише за умов поліпшення структури зовнішньоекономічної діяльності за рахунок поставок готової продукції, використання інвестицій виробничої та науково-технічної кооперації тощо.

Отже, у цьому підрозділі було охарактеризовано діяльність Торгово-промислової палати України. Перш за все було розглянуто поняття Торгово-промислової палати та принципи, згідно яких створюються ТПП. Далі було розглянуто завдання Торгово-промислової палати та структуру, згідно якій було визначено керівний орган - з'їзд, який збирається не рідше раз на 5 років. Він вирішує вагомі питання, щодо діяльності Торгово-промислової палати України. З'їзд обирає Раду, яка здійснює загальне керівництво та обирає Президію, раз на 5 років, яка здійснює поточне управління Палатою. Головою Президії є Президент ТПП.

Далі було розглянуто основні послуги, що надає Торгово-промислова палата України. Серед них, наступні: організація міжнародного економічного співробітництва: підтримка експорту, сприяння інвестиціям та проектна діяльність, виставково-конгресова діяльність та інші.

Наступним кроком був розгляд членства у Торгово-промисловій палаті, а також переваг членів, їх прав та обов'язків. Також, було досліджено проекти Торгово-промислової палати України.

Далі було розглянуто існуючі комітети Торгово-промислової палати України. Було виявлено, що у ТПП України є Рада з питань зовнішньоекономічної діяльності. Потім, було більш детально розглянуто завдання цього комітету та охарактеризовано діяльність Ради з питань зовнішньоекономічної діяльності.

Щодо міжнародної діяльності Торгово-промислової палати України, було розглянуто проекти у яких вона брала участь у 2022 році. Також, більш детально було розглянуто можливі шляхи впливу Торгово-промислової палати України на стан імпоротної та експортної безпеки України.

Висновок до розділу 1

Перший розділ, цієї роботи, присвячено зовнішньоекономічній безпеці України. Було проаналізовано сутність, поняття та складові елементи зовнішньоекономічної безпеки України. Спочатку було проаналізовано поняття економічної безпеки та індикатори її забезпечення. Потім проаналізовано складові економічної безпеки, в тому числі зовнішньоекономічної безпеки.

Далі було розглянуто завдання зовнішньоекономічної безпеки та її складові. Серед них, наступні: імпортна, експортна, валютна, інвестиційна безпеки та зовнішній борг. Далі було детально досліджено імпортну безпеку, а саме її визначення, показники для здійснення аналізу та існуючі державні важелі впливу, такі як: тарифні та нетарифні. Досліджуючи тарифні важелі впливу

було розглянуто наслідки введення імпортного тарифу. Далі було розглянуто нетарифні методи регулювання імпортової безпеки держави.

Наступним кроком було розглянуто ще одну складову зовнішньоекономічної безпеки - експортну безпеку, а також заходи, які її забезпечують. Далі було розглянуто валютну безпеку, а саме її визначення та чинники впливу. Також, було розглянуто інвестиційну безпеку та існуючі фактори впливу на неї. Було досліджено інвестиційні ліміти та наслідки їх дотримання. Наостанок було розглянуто, що собою являє зовнішній борг та які існують фактори впливу на нього.

У наступному підрозділі було розглянуто принципи зовнішньоекономічної безпеки. Серед них, було виділено такі, як: верховенство права, системність, варіативність, комплексність, оперативність та адекватність. Далі було розглянуто принципи інвестиційного забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави.

Далі розглядається принцип інвестиційної безпеки, як самостійний компонент зовнішньоекономічної безпеки України. Що стосується зовнішнього боргу, ще однієї складової зовнішньоекономічної безпеки України, то обговорюються принципи управління боргом, принципи безумовності, мінімізації ризиків, прозорості та стабільності боргу.

Наступним кроком було дослідження показників зовнішньоекономічної безпеки. Перш за все було розглянуто показники, що допомагають аналізувати експортну та імпортову безпеку. До них відносять обсяг, структуру експорту та імпорту, а також їхні частки у ВВП.

Наостанок було розглянуто методи оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави та індикатори, що використовуються для здійснення оцінки зовнішньоекономічної безпеки.

Отже, у третьому підрозділі першого розділу, було охарактеризовано діяльність Торгово-промислової палати України. Перш за все було розглянуто поняття Торгово-промислової палати та принципи, згідно яких створюються ТПП. Далі було розглянуто завдання Торгово-промислової палати та структуру, згідно якій було визначено керівний орган - з'їзд, який збирається не рідше раз на 5 років. Він вирішує вагомі питання, щодо діяльності Торгово-промислової палати України. З'їзд обирає Раду, яка здійснює загальне керівництво та обирає Президію, раз на 5 років, яка здійснює поточне управління Палатою. Головою Президії є Президент ТПП.

Далі було розглянуто основні послуги, що надає Торгово-промислова палата України. Серед них, наступні: організація міжнародного економічного співробітництва: підтримка експорту, сприяння інвестиціям та проєктна діяльність, виставково-конгресова діяльність та інші.

Наступним кроком був розгляд членства у Торгово-промисловій палаті, а також переваг членів, їх прав та обов'язків. Також, було досліджено проєкти Торгово-промислової палати України.

Далі було розглянуто існуючі комітети Торгово-промислової палати України. Було виявлено, що у ТПП України є Рада з питань зовнішньоекономічної діяльності. Потім, було більш детально розглянуто завдання цього комітету та охарактеризовано діяльність Ради з питань зовнішньоекономічної діяльності.

Щодо міжнародної діяльності Торгово-промислової палати України, було розглянуто проєкти у яких вона брала участь у 2022 році. Також, більш детально було розглянуто можливі шляхи впливу Торгово-промислової палати України на стан імпортової та експортної безпеки України.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану зовнішньоекономічної безпеки України

Зовнішньоекономічна безпека являє собою одну з головних складових економічної безпеки. Її основною метою є підтримка національних інтересів у секторів зовнішньоекономічної діяльності, а також підтримка суб'єктів цього сектору, з метою їх розвитку в умовах сьогодення.

Для здійснення аналізу зовнішньоекономічної безпеки варто розглянути ряд показників, що допоможуть оцінити вплив різних факторів на стан даної сфери. Показники можуть бути різними в залежності від того на яку саме частину зовнішньоекономічної безпеки вони здійснюють вплив. До складових зовнішньоекономічної безпеки відносять наступні: імпортна, експортна, валютна та інвестиційна безпеки, а також зовнішній борг.

Перш за все можна розглянути показники імпоротної та експортної безпеки. До них, зокрема, відносять такі, як: обсяги імпорту та експорту, їхню структуру, обсяг валового внутрішнього продукту, а також частка імпорту та експорту у валовому внутрішньому продукті [9].

Варто, зазначити, що валовий внутрішній продукт, являє собою один із основних показників не тільки зовнішньоекономічної безпеки, а й економіки в цілому. Він відображає підсумок виробничої діяльності всіх підприємств та організацій матеріального та нематеріального виробництва на території держави [40].

Тож, спершу слід розглянути операції, пов'язаних із експортом та імпортом, як у загальному, так експортно-імпортні операції різних видів. До них

відносять операції пов'язані з імпортом чи експортом товарів або ж послуг. Тому далі на рисунках, що представлені нижче можна побачити динаміку загальної зовнішньої торгівлі держави (рис. 2.1) та зовнішньої торгівлі держави за товарами (рис. 2.2).

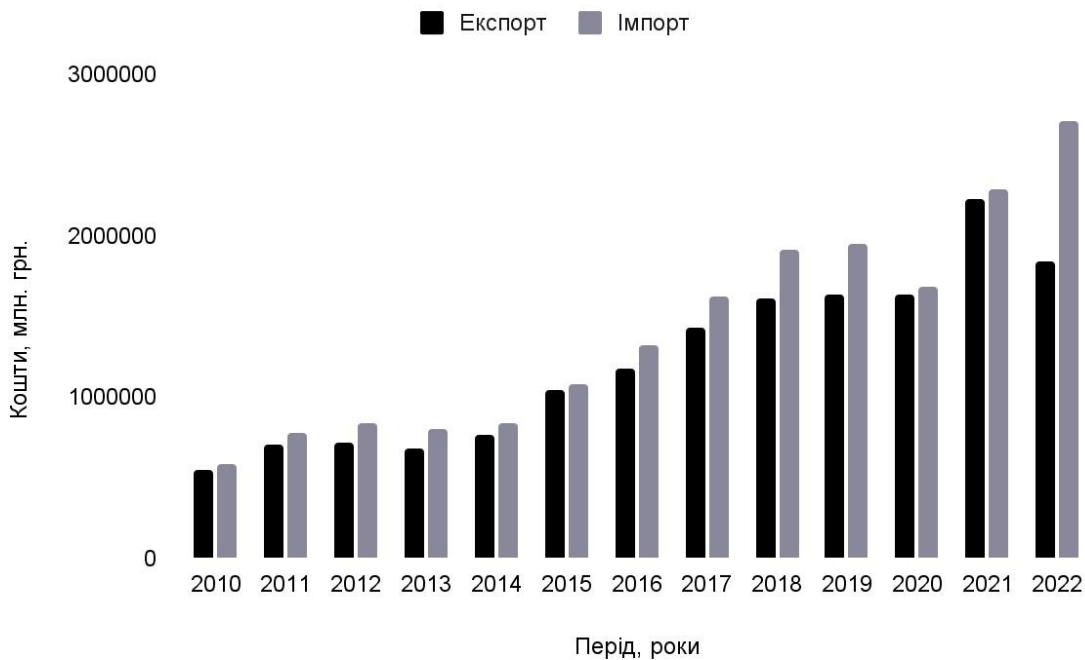

Рис. 2.1. Динаміка експортно-імпортних операцій України з 2010 по 2022 р.р.
Джерело: побудовано автором на основі [41]

Розглядаючи рисунок вище слід звернути увагу, що протягом всього періоду обсяги імпорту значно переважають над експортом. Також, можна помітити, що обсяги експорту мали позитивну динаміку протягом всього досліджуваного періоду, окрім 2022, причиною скорочення експорту у цей період стало Повномасштабне вторгнення. Через нього продукція, що виготовляється в Україні знизилась, а також були введення обмеження на експорт товарів першої необхідності для українців. Щодо імпорту, то з 2010 по 2012 р. відбулося зростання, а у 2013-2014 р.р., помітний спад. Така ситуація пояснюється складною політичною ситуацією, яка склалася у цей період. Починаючи з 2015 року до 2020 імпорт товарів та послуг знову почав

зростати. У 2020 році відбулося гальмування через COVID-19 та масові карантинні обмеження, які були протягом 2020 р., та обмежували можливості ввезення товару з-за кордону.

Згідно рисунку 2.1 можна побачити, що найбільше значення експорту спостерігається у 2021 р. (2 224 704 млн. грн.), щодо імпорту, то найбільші показники у 2022 р. (2 712 325 млн. грн.), така ситуація має кілька пояснень. Перша за все це те, що з кожним роком наша країна налагоджує все більше партнерських стосунків з країнами, що позитивно впливає, як на експорт, так і на імпорт. Другою з ситуацією було те, що через повномасштабне вторгнення певні підприємства не могли функціонувати на повну, або ж навіть працювати взагалі. Це мало ряд наслідків. Одним з яких став дефіцит продукції серед українських споживачів. Тому підприємці були змушені шукати заміну вітчизняним товарам за кордоном.

Проте варто звернути увагу не лише на загальні обсяги експорту та імпорту, а розглянути наприклад, саме експортно-імпортні операції що стосувалися товарів. Таку статистику можна побачити на рис. 2.2.

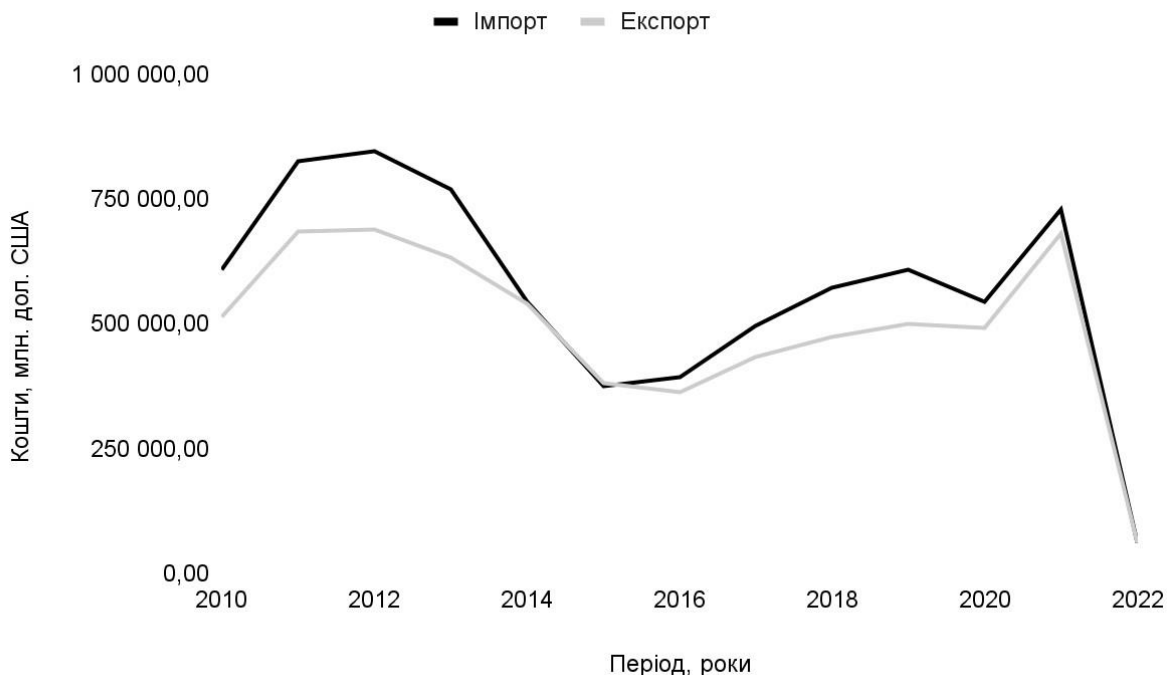

Рис. 2.2. Динаміка зовнішньої торгівлі України товарами з 2010 по 2022 р.р.
Джерело: побудовано автором на основі [42]

На рисунку 2.2 можна побачити, що імпорт товарів, переважає над експортом протягом більшої частини досліджуваного періоду. Також, можна побачити, що найнижчими значення імпорту були у 2015 р. (375 164,43 млн. дол. США), 2016 р. (392 497,97 млн. дол. США) та 2022 р. (61 866,14 млн. дол. США). З експортом ситуація склалася така ж, відповідно: 2015 - 61 866,14 млн. дол. США, 2016 - 363 617,11 млн. дол. США, 2022 - 60 205,81 млн. дол. США.

На рисунку 2.2, також можна помітити тенденцію скорочення експортно-імпортних операцій пов'язаних з товарами, як у 2020 (де був негативний вплив COVID-19), так і у 2022 р. (через початок

Повномасштабного вторгнення, яке повпливало на скорочення та закриття великою кількістю підприємств).

Далі можна розглянути структуру імпортних операцій України у залежності від країни з якої надходить товар (рис. 2.3).

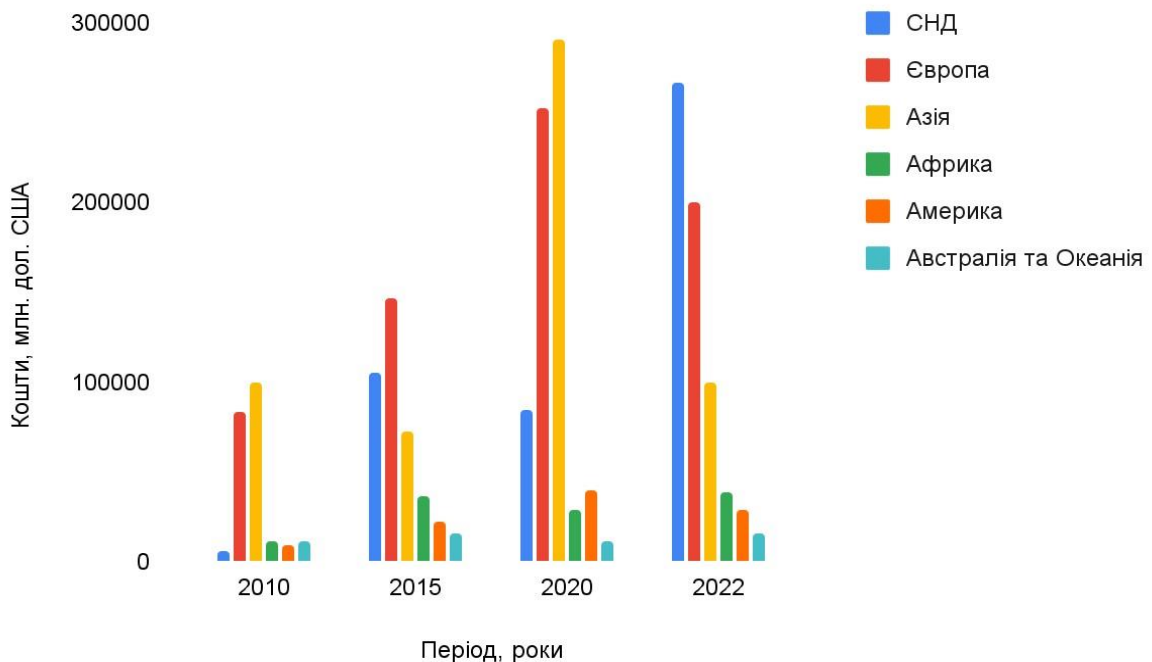

Рис. 2.3. Динаміка імпорتنих товарних операцій України за регіонами світу у 2010-2022 р.р.

Джерело: побудовано автором на основі [42]

На рис. 2.3, можна побачити, що найбільше імпортованого товару в Україну надходить з Європи, Азії та країн СНД. Варто, звернути увагу на те, що з початку досліджуваного періоду і до 2020 року був вдалий період та помітна позитивна динаміка. У 2022 році показники погіршились.

Далі варто розглянути структуру імпорту України (рис. 2.4).

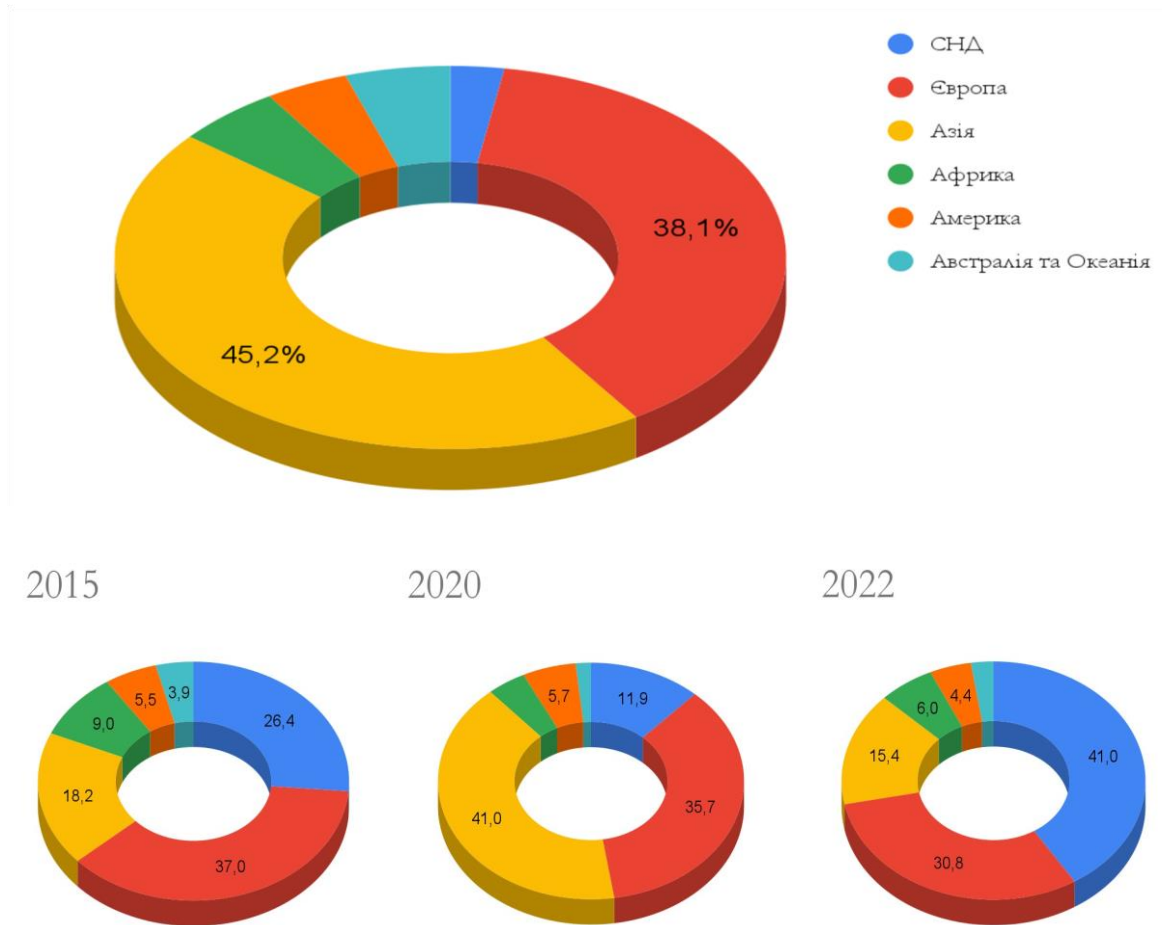

Рис. 2.4. Структура імпорتنих товарних операцій України за світовими регіонами у 2010-2022 р.р.

Джерело: побудовано автором на основі [42]

Аналізуючи, рисунок 2.4 можна помітити, що у структурі імпорتنих товарних операцій у 2010 та 2020 роках переважали товари з Європи (38,1% та 35,7%) та Азії (45,2% та 41%). У 2015 році переважали, також товари з Європи (37%)

та з країн СНД (26,4%). Найменшою складовою протягом всього досліджуваного періоду у структурі імпорتنих операцій став регіон Австралії та Океанії: 5,1% у 2010 році , 3,9% - 2015 рік, 1,6% - 2020 рік, 2,4% - 2022 рік. Рисунки 2.3 та 2.4 дали змогу детально дослідити структуру та динаміку імпорتنих товарних операцій в Україні у 2010, 2015, 2020 та 2022 роках.

Тому далі варто, розглянути динаміку експорту нашої держави та його структуру, які дадуть можливість у першу чергу проаналізувати зміни експорту протягом 2010-2022 р.р, що представлені нижче на рисунках 2.5 та 2.6.

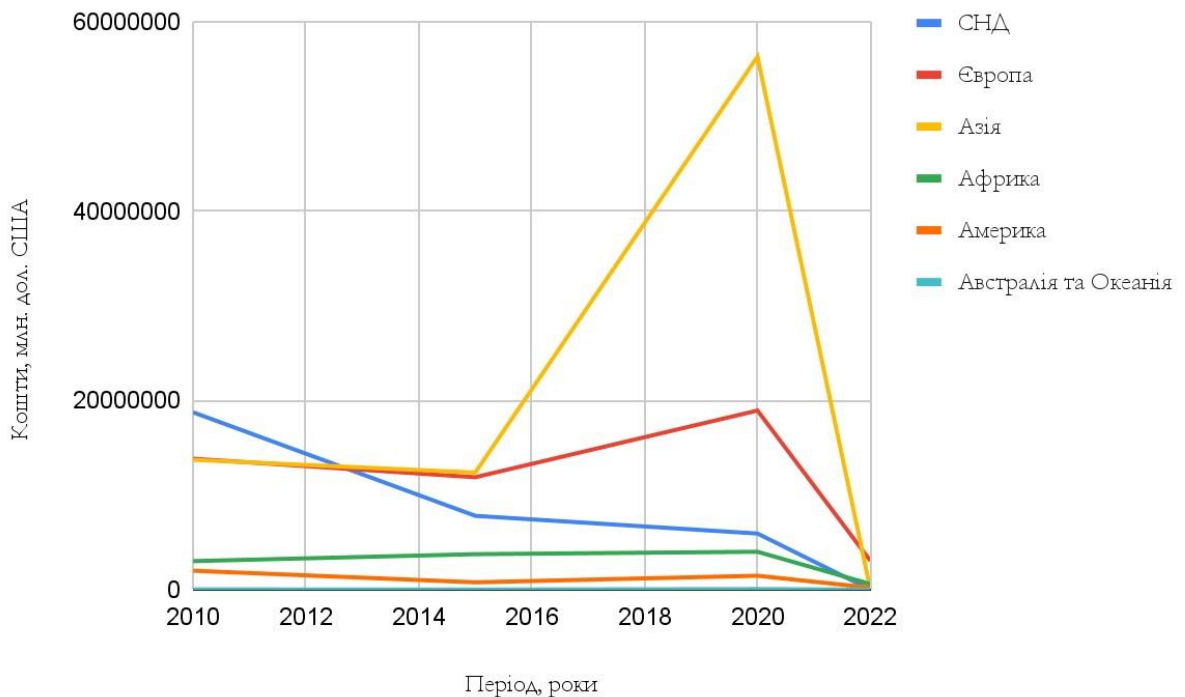

Рис. 2.5. Динаміка експортних товарних операцій України за регіонами світу у 2010-2022 р.р.

Джерело: побудовано автором на основі [42]

На рисунку 2.5 зображена динаміка експортних товарних операцій України у різних світових регіонах, таких як: країни СНД, Європа, Азія, Африка, Америка, Австралія та Океанія. Можна помітити, що найбільше українських

товарів надходить у країни Азії та Європи. Найменше товарів експортується до Америки, Австралії та Океанії.

Також, варто звернути увагу на те, що експорт вітчизняних товарів до Азії має позитивну динаміку до 2020 року, а з 2021 року має тенденцію до зменшення. Аналогічну ситуацію можна побачити у секторі країн Європи. Розглядаючи країни СНД, можна побачити, що обсяги експорту, що їм надходили мають спадну динаміку. Країни Африки, Америки, Австралії та Океанії мають незначні зміни протягом досліджуваного періоду.

Далі варто розглянути структуру експорту за країнами світу, яка зображена на рисунку 2.6.

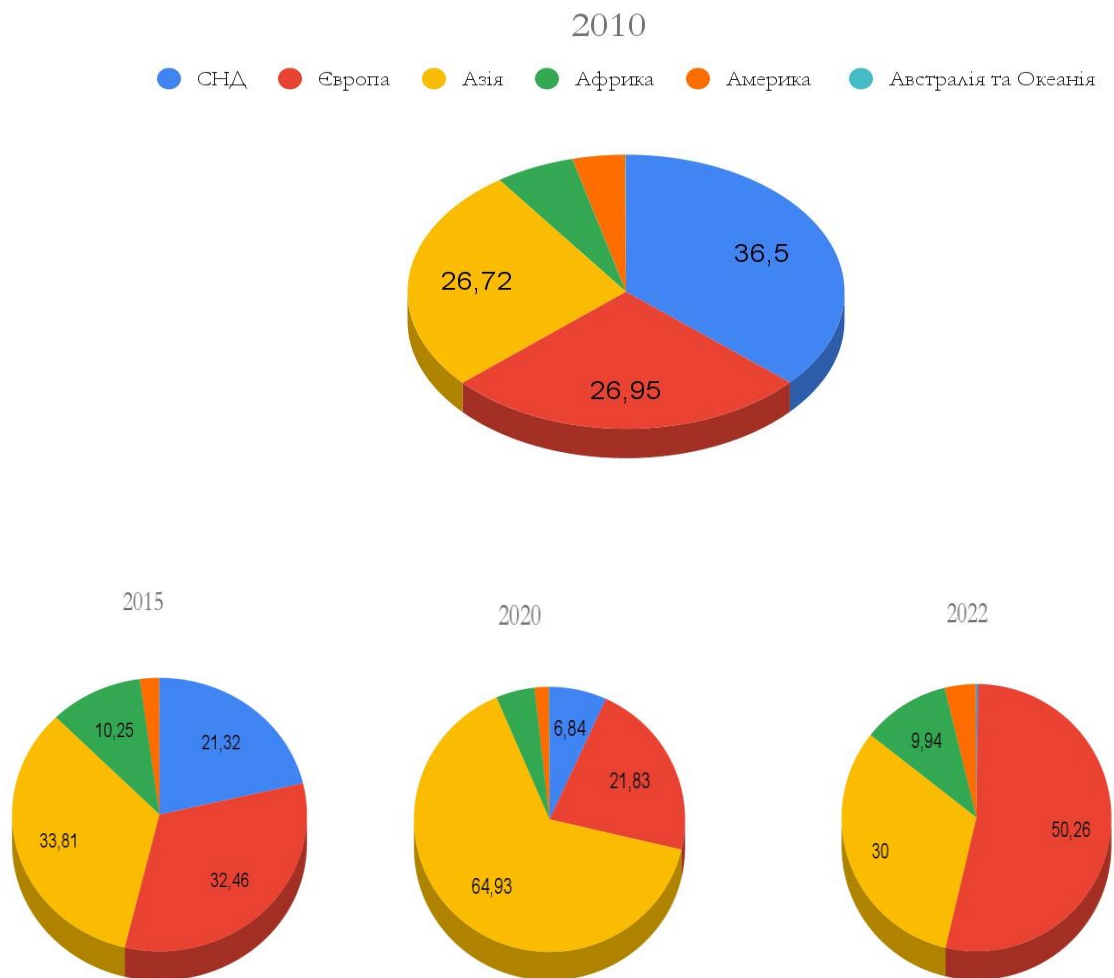

Рис. 2.6. Структура експортних товарних операцій України за світовими регіонами у 2010-2022 роках

Джерело: побудовано автором на основі [42]

Аналізуючи рисунок, представлений вище варто зазначити, що протягом досліджуваного періоду кількість експортованих товарів до країн СНД знизилась з 36,5% до 21,32%, а потім і до 6,84% від загального обсягу експорту товарів. У цей же час обсяг товарів, що надходить до Європи збільшувався: у 2010 він становив 26,95% від загального обсягу експорту, у 2015 - 32,46% і на кінець досліджуваного періоду, а саме 2022 році він становив - 50,26%.

Проаналізувавши детально структуру експортно-імпортних операцій України за світовими регіонами, слід перейти до розгляду внутрішньо регіональної структури України. Її можна побачити на рисунку 2.7, що представлений нижче.

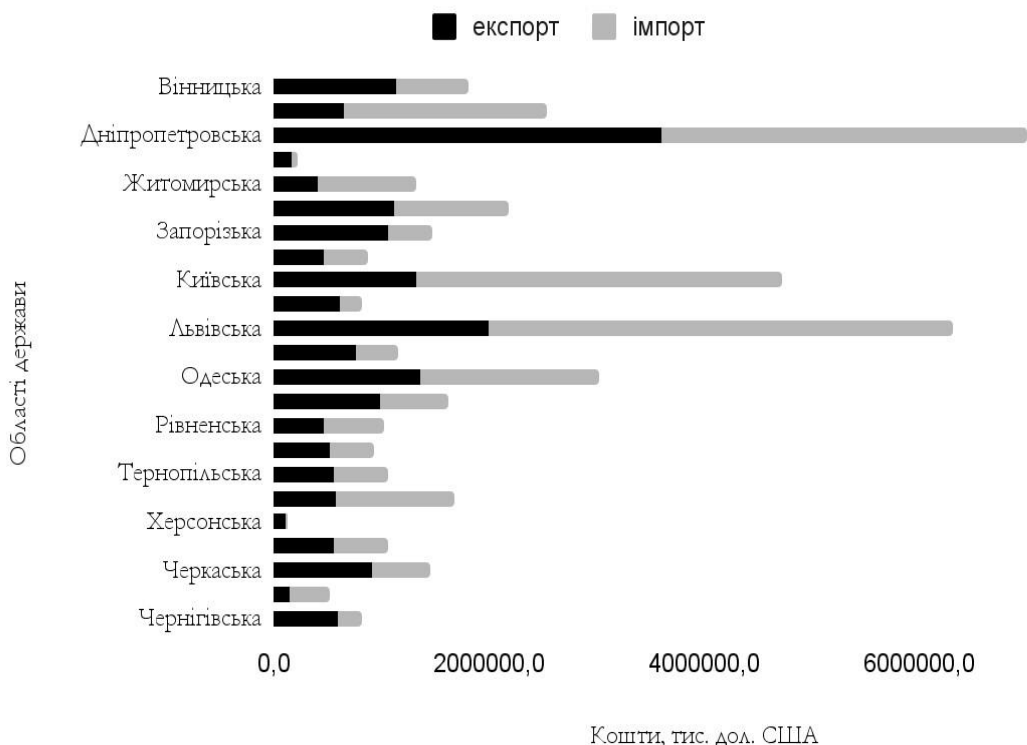

Рис. 2.7. Структура зовнішньоторговельних операцій України за регіонами держави станом на вересень 2023 року

Джерело: побудовано автором на основі [42]

На рисунку вище, наведено перелік областей нашої держави. Згідно з ним можна побачити, що найбільше протягом періоду з січня 2023 року до вересня 2023 року імпортується товарів до таких областей, як: Дніпропетровська (3386500 млн. дол. США), Львівська (4 302 555 млн. дол. США), Київська (3397623 млн. дол. США), а також Одеська (1652727 млн. дол. США), Волинська (1 900 030 млн. дол. США) та Закарпатська (1053 379,2 млн. дол. США). Найменше імпорту надходить до Донецької (39 227 млн. дол. США) та Херсонської (13 988 млн. дол. США).

Щодо експорту, то найбільшими областями-імпортерами у нашій країні є Дніпропетровська (3 610 917,8 млн. дол. США), Львівська (2003860,4 млн. дол. США), Київська (1 325 004,2 млн. дол. США), Одеська (1 369 283,8 млн. дол. США), Житомирська (418 267,6 млн. дол. США), Полтавська (997 829,9 млн. дол. США) та Черкаська (913 789,1 млн. дол. США) області. Найменше товарів надходить з Херсонської (114129,1 млн. дол. США) та Чернівецької (150 856,9 млн. дол. США) областей. Також, варто зазначити, що імпорт м.

Київ становив - 20101776,8 млн. дол. США, а експорт - 6 892 657,6 млн. дол. США.

Далі варто розглянути види експортно-імпортних операцій України у 2022 році за поділом на товари та послуги.

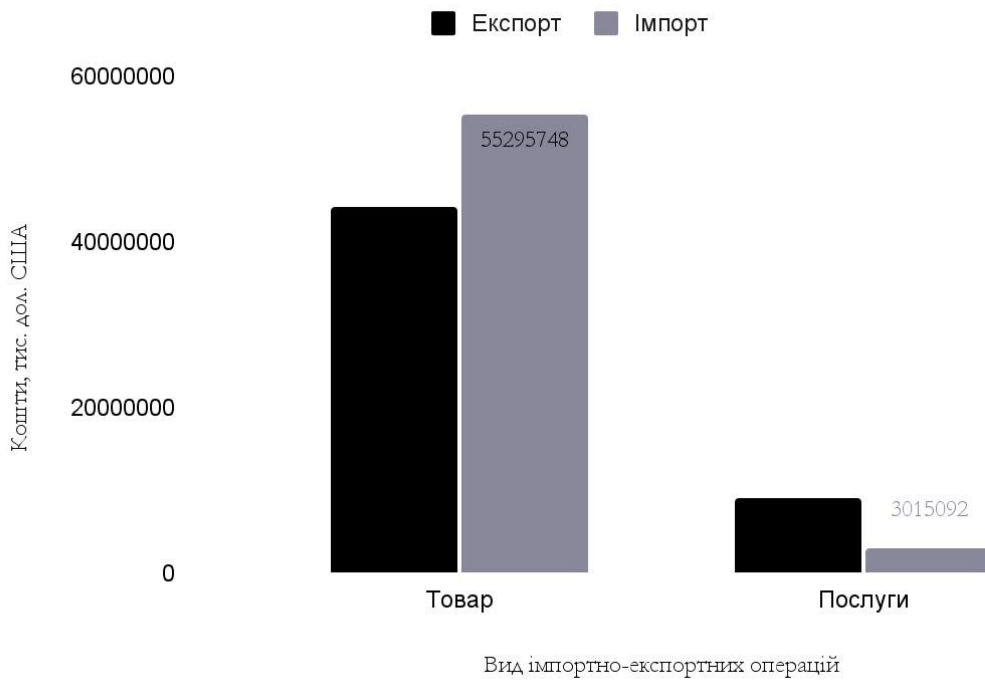

Рис. 2.8. Види зовнішньоторговельних операцій України у 2022 році Джерело: побудовано автором на основі [42]

На рисунку 2.8, можна побачити, що експорт та імпорт можуть поділятися на товарний - купівля-продаж товарів; та послуговий - надання певних послуг організаціями нашої держави іншим державам чи підприємствам або ж отримання нашою державою (чи певною установою, організацією, підприємством) певних послуг, які надає організація з-за кордону. Тож, згідно з рисунком, можна побачити, що експорт-імпорт товару значно переважає над експортом-імпортом послуг.

Серед товарних операцій переважають саме імпортні, що вказує на залучення значної кількості товару з-за кордону. Щодо послуг, то можна помітити, що переважає експорт, що вказує на те, що інші країни зацікавлені в послугах, які можуть надати наші вітчизняні організації більше ніж ми зацікавлені в іноземних.

Далі варто розглянути динаміку валового внутрішнього продукту за видами (номінальний та реальний), що представлена на рисунку нижче.

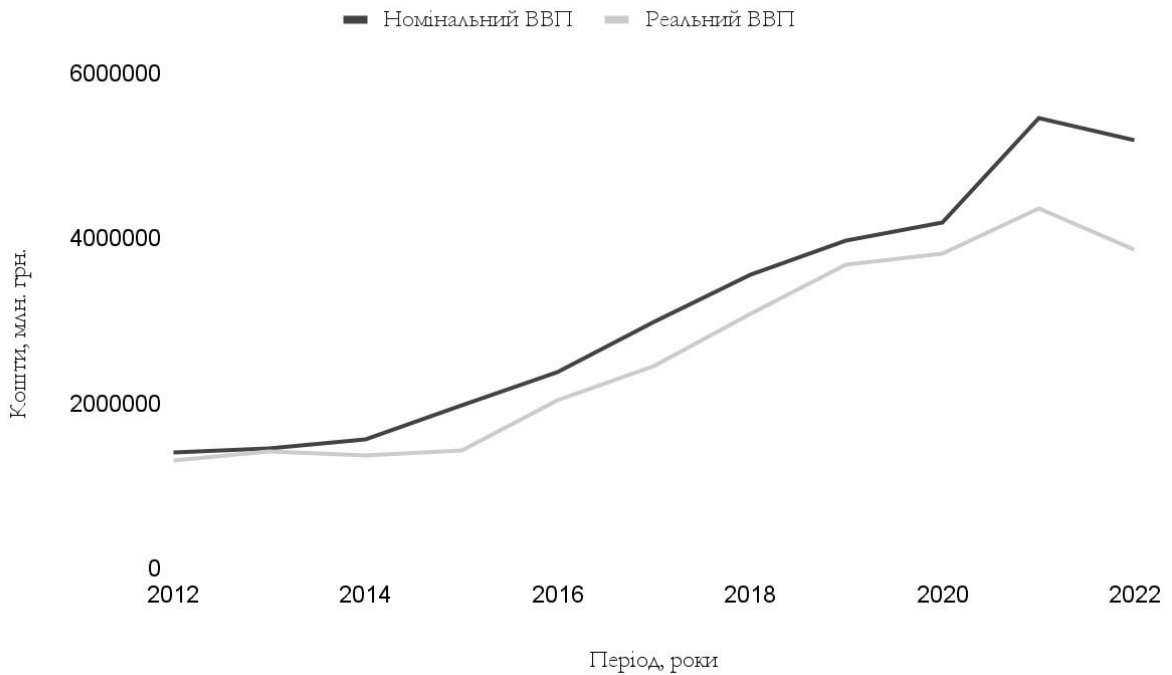

Рис. 2.9. Динаміка валового внутрішнього продукту у 2012-2022 роках

Джерело: побудовано автором на основі [43]

На рисунку вище можна побачити динаміку номінального та реального валового внутрішнього продукту. Варто зазначити, що номінальний валовий внутрішній продукт - являє собою ринкову вартість і послуг, що представлена у фактичних цінах. Реальний валовий внутрішній продукт є вартістю виготовленого продукту за різний період із застосуванням цін загального базового року [44].

На рисунку 2.9 можна побачити, що з 2012 до 2020 року номінальний ВВП мав позитивну динаміку, а у період з 2020 до 2022 року мав спадну тенденцію. Щодо реального ВВП, то він зростав з 2015 року до 2021 року, а негативну динаміку мав у 2022 році.

Далі варто розглянути такий показник, як частка експорту та імпорту від загального обсягу валового внутрішнього продукту. Динаміку зміни таких показників протягом 2012-2022 років можна побачити на рисунку, що представлений нижче.

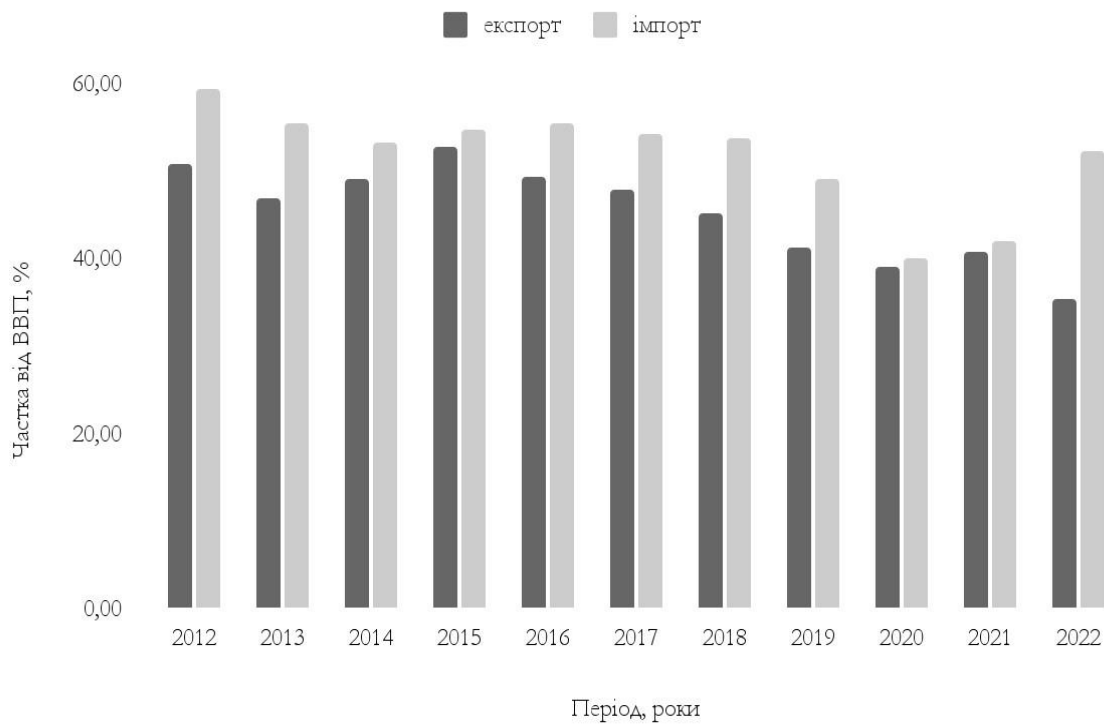

Рис. 2.10. Динаміка часток експорту та імпорту від ВВП України у 2012-2022 роках

Джерело: побудовано автором на основі [41]

На рисунку 2.10 можна побачити, що частка експорту у загальному обсязі ВВП мала спад у період з 2012 до 2013 року. Далі можна побачити зростання частки з 2013 року до 2015 року. У 2016 році почалося зниження частки експорту від ВВП, яке тривало до 2020 року. 2021 року відбулося не велике підняття, за яким слідував спад у 2022 році.

Щодо імпорту, то у загальному динаміка коливається з поступовим прогнозом до спадання. З 2012 року до 2014 року можна побачити значне зниження частки імпорту від ВВП. Період 2015-2016 років, можна вважати періодом зростання та стабільності. Починаючи з 2017 року можна побачити спадну динаміку, яка тривала до 2020 року. І вже з 2020 року і до 2022 року, який є фінальним у дослідженнях, представлених на рисунку, можна помітити збільшення частки імпорту від ВВП.

Далі варто розглянути коефіцієнти, які є індикаторами для оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави. До них відносять коефіцієнт покриття імпорту експортом та відношення експорту та імпорту до ВВП. Таку статистику можна побачити нижче на рисунку 2.11.

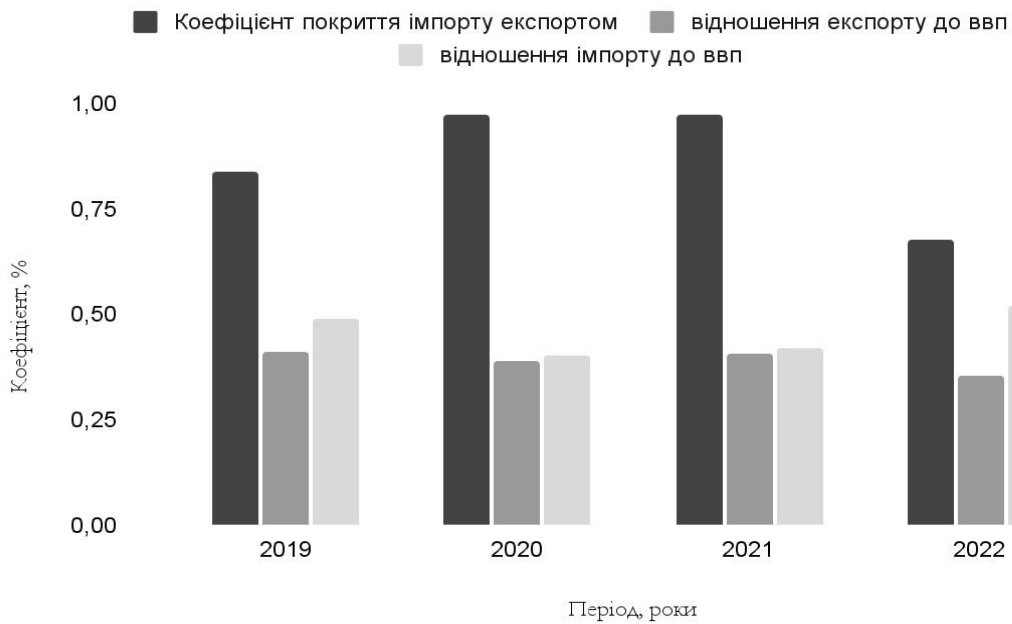

Рис. 2.11. Індикатори оцінки зовнішньоекономічної безпеки України у 2019-2022 роках

Джерело: побудовано автором на основі [9, 45]

Спираючись на рисунок 2.11, можна зробити висновок щодо коефіцієнта покриття імпорту перед експортом. Даний показник є меншим від одиниці протягом всього досліджуваного періоду, що вказує на покриття витрат на імпорт наявними доходами від експорту.

Показників відношення експорту та імпорту до ВВП, то можна побачити, що досить високі показники експорту вказують на збільшення сукупних витрат і ВВП нашої держави.

Отже, у першому пункті другого розділу було здійснено дослідження сучасного стану зовнішньоекономічної безпеки України. Для початку було розглянуто динаміку експортно-імпортних операцій України починаючи з

2010 року та до 2022 року. Було визначено, що протягом всього періоду обсяги експорту значно переважають над імпортом. Також, можна помітити, що обсяги експорту мали позитивну динаміку протягом всього досліджуваного періоду, окрім 2022, причиною скорочення експорту у цей період стало Повномасштабне вторгнення.

Далі було розглянуто динаміку зовнішньої торгівлі товарами в загальному. Більш детально було розглянуто динаміку імпортних та експортних товарних операцій України за світовими регіонами.

Також, здійснювалося дослідження структури зовнішньоторговельних операцій України за регіонами держави, яка показала, що найбільше протягом періоду з січня 2023 року до вересня 2023 року імпортується товарів до таких областей, як: Дніпропетровська (3 386 500 млн. дол. США), Львівська (4 302 555 млн. дол. США), Київська (3 397 623 млн. дол. США), а також Одеська (1652727 млн. дол. США), Волинська (1 900 030 млн. дол. США) та Закарпатська (1053 379,2 млн. дол. США). Найменше імпорту надходить до Донецької (39 227 млн. дол. США) та Херсонської (13 988 млн. дол. США).

Далі було розглянуто ВВП та частку експорту та імпорту від ВВП України починаючи з 2012 року до 2022 року. Також, було здійснено розрахунок індикаторів оцінки зовнішньоекономічної безпеки України.

2.2. Вплив чинників фінансової сфери на зовнішньоекономічну безпеку України

Зовнішньоекономічна безпека є сектором економічної безпеки, яка має на меті зменшення або захист від збитків країни, що можуть виникнути при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності [41].

Як уже було зазначено раніше зовнішньоекономічна безпека залежить від багатьох факторів, які в першу чергу впливають на її складові. У попередньому підрозділі було розглянуто імпорتنу та експортну безпеки, як складові зовнішньоекономічної безпеки.

Проте існують інші складові економічної безпеки, такі як: валютна та інвестиційна безпеки, а також зовнішній борг. Показники вище перелічених складових описують вплив фінансової сфери на зовнішньоекономічну безпеку.

Перш за все варто розглянути показники валютної безпеки. До них відносять наступні: обсяги золотовалютних резервів та їхній склад, структура валютних операцій та валютно-географічна структура. Тож, нижче на рисунку 2.12 можна побачити динаміку золотовалютних резервів України.

Рис. 2.12. Динаміка золотовалютних резервів України у 2010-2022 роках

Джерело: побудовано автором на основі [46]

Спираючись на рисунок вище, слід зазначити, що починаючи з 2010 року обсяг золотовалютних резервів нашої держави вагомо скорочувався. Така ситуація

тривала до 2014 року, де спостерігається найнижче значення за весь досліджуваний період, а саме 7,5 млрд. дол. США. Далі можна помітити позитивну динаміку з 2015 року і до 2021 року (30,9 млрд. дол. США). У 2022 році золотовалютні запаси знову знизилися, проте вже у 2023 році їхній обсяг зріс та почав становити найбільшу суму за весь досліджуваний період, а саме 38,78 млрд. дол. США.

Розглядаючи динаміку обсягу золотовалютного резерву, варто також розглянути і його структуру. До складових золотовалютного резерву відносять такі, як: активи в іноземній валюті, монетарне золото, СПЗ (спеціальні права запозичення) та резервну позицію в МВФ.

Станом на листопад 2023 року відомо, що золотовалютний резерв держави становить 38 785, 18 млрд. дол. США. Тому структуру даного показника можна розглянути саме на прикладі цього року. Її можна побачити на рисунку, що представлений нижче.

Рис. 2.13. Структура золотовалютних резервів України у 2010-2022 роках

Джерело: побудовано автором на основі [46]

Далі можна розглянути валютна структура розрахунків платіжного балансу, яка представлена на рисунку 2.14.

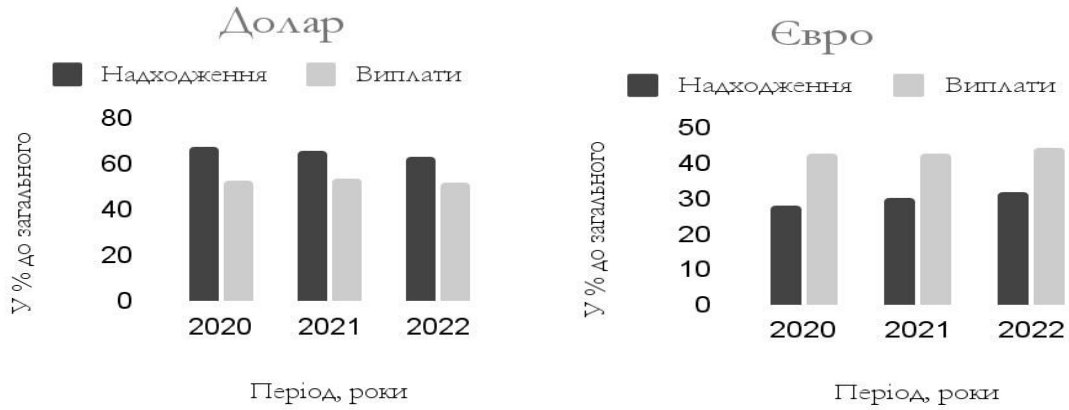

Рис. 2.14. Динаміка валютної структури розрахунків за операціями поточного рахунку платіжного балансу України у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Отже, на рисунку 2.13. можна побачити, що основну частину золотовалютних резервів України становлять активи в іноземній валюті 95,3% (36 971, 4 млрд. дол. США), монетарне золото в свою чергу становить 4.56% (1768,49 млрд. дол. США).

Щодо наступного рисунку, а саме рис. 2.14, то можна побачити валютну структуру розрахунків за операціями поточного рахунку для долара та євро.

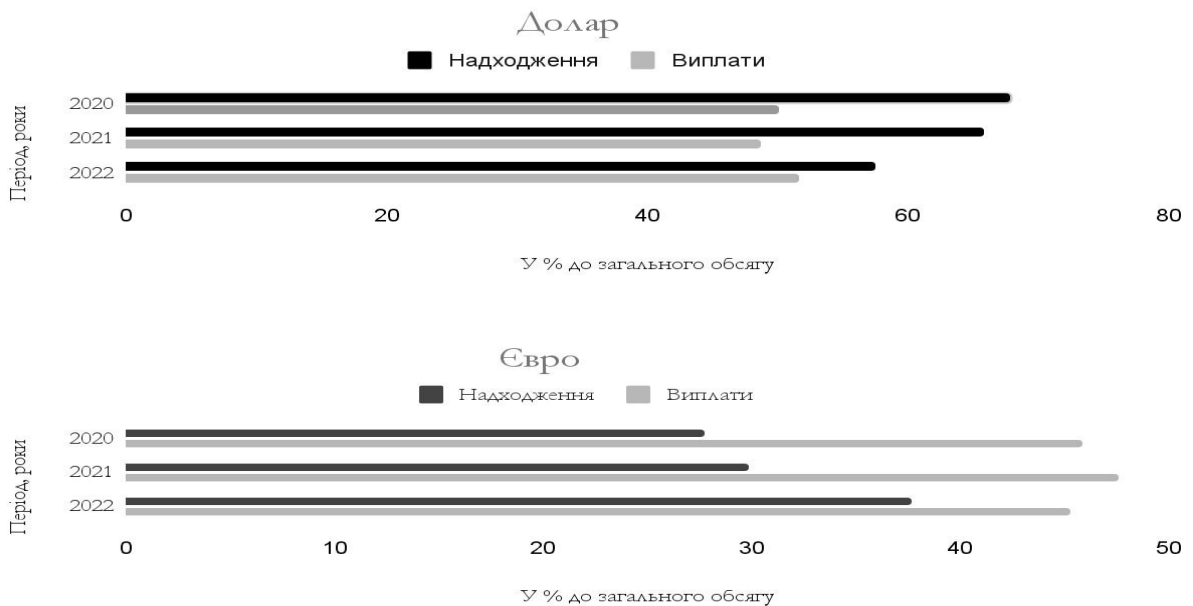

Рис. 2.15. Валютна структура розрахунків за операціями купівлі-продажу товарів та послуг платіжного балансу України у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Слід звернути увагу, що частка надходжень у доларах переважає над часткою виплат. З євро ситуація протилежна частка виплат переважає над часткою надходжень.

На рисунку вище, можна побачити валютну структуру розрахунків за операціями купівлі-продажу, у якій аналогічно до попереднього рисунку надходження переважає над виплатами (у доларах) та виплати переважають над надходженням (у євро).

Також, варто зазначити, що надходження у доларах протягом досліджуваного періоду мають спадну тенденцію, в той час, як надходження у євро мають позитивну динаміку. Щодо виплат, то вони піддаються незначним коливанням протягом всього досліджуваного періоду, як у доларах, так і у євро.

Далі можна побачити валютну структуру зовнішньої торгівлі.

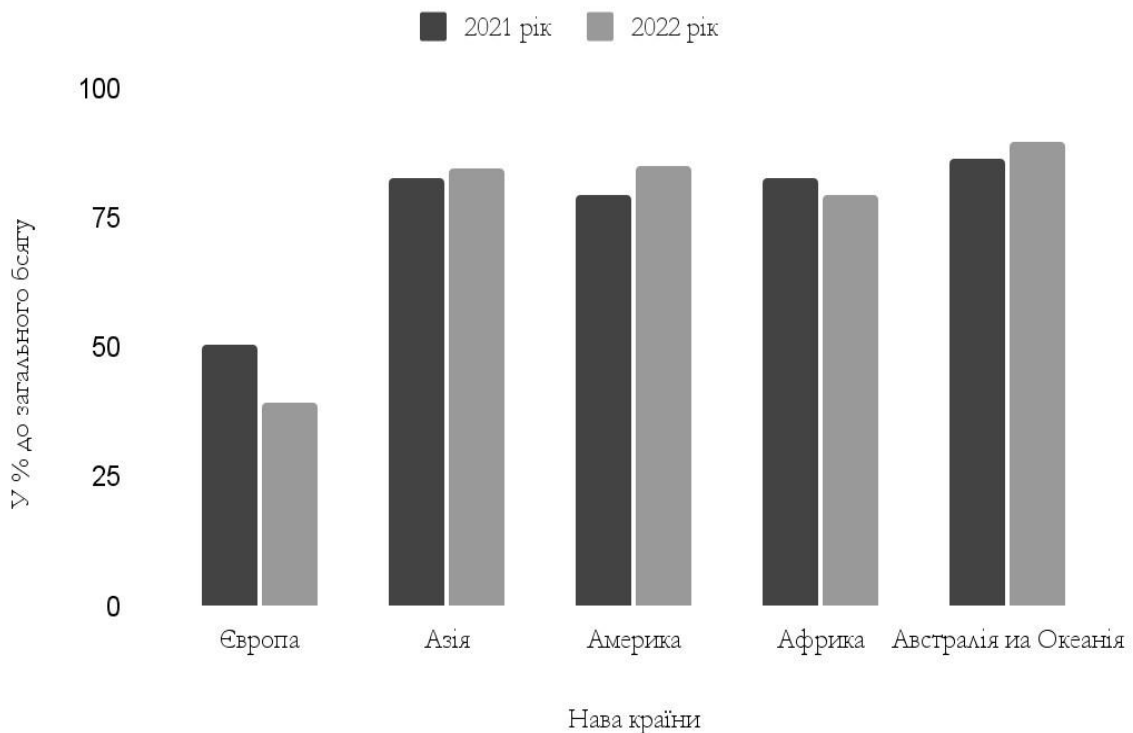

Рис. 2.16. Валютно-географічна структура розподілу зовнішньої торгівлі товарами та послугами України у 2021-2022 р.р. Джерело: побудовано автором на основі [47]

На рисунку 2.16 можна побачити, що найбільша частка взаємодії з метою здійснення операцій купівлі-продажу здійснюється з країнами Австралії та Океанії. Також, можна побачити, що частка обсягу валютної структури у Європі у 2021 році переважає над часткою обсягу у 2022 році.

Країни Азії та Америки мають протилежну ситуацію так, як частка обсягу валютної структури у 2021 році є меншою ніж у 2022 році. У країнах Африки протягом досліджуваного періоду спостерігається негативна динаміка так, як відбувався спад з 82,6% до 79,4%.

Далі варто розглянути показники ще однієї складової зовнішньоекономічної безпеки, а саме інвестиційної безпеки. Тож на рисунках 2.17 та 2.18 можна побачити міжнародну інвестиційну позицію за активами та пасивами.

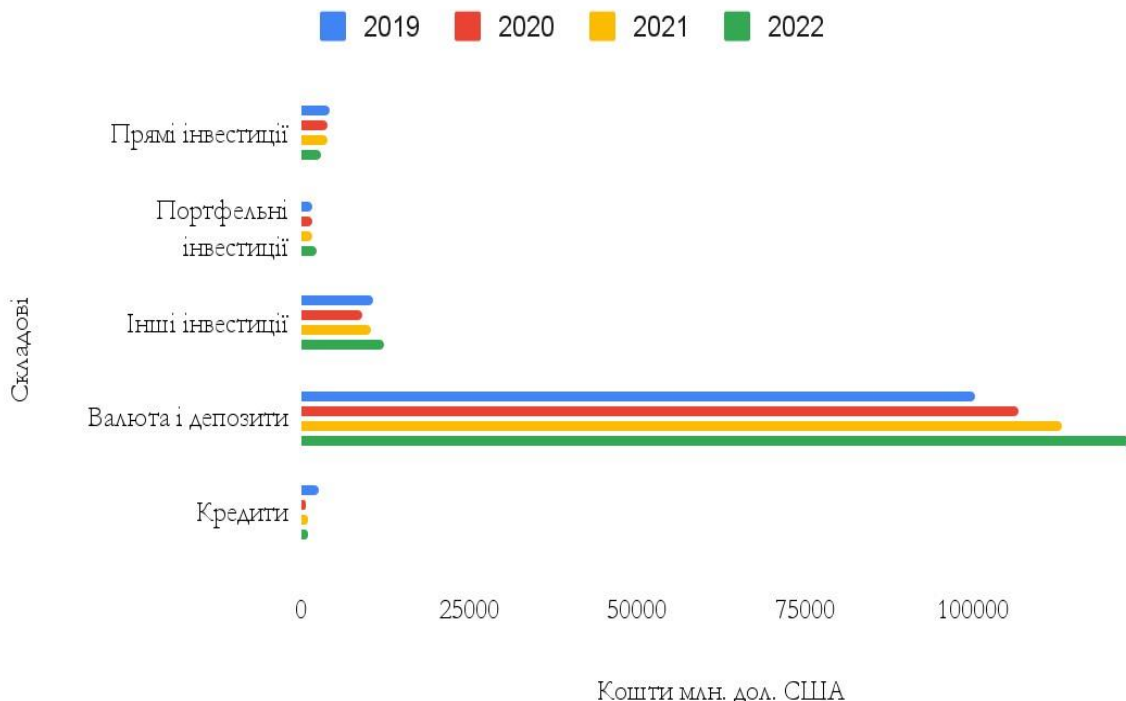

Рис. 2.17. Динаміка міжнародної інвестиційної позиції за активами України у 2019-2022 р.р.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Аналізуючи рис. 2.17, можна побачити, що серед усіх складових інвестиційної позиції за активами переважають валюта і депозити.

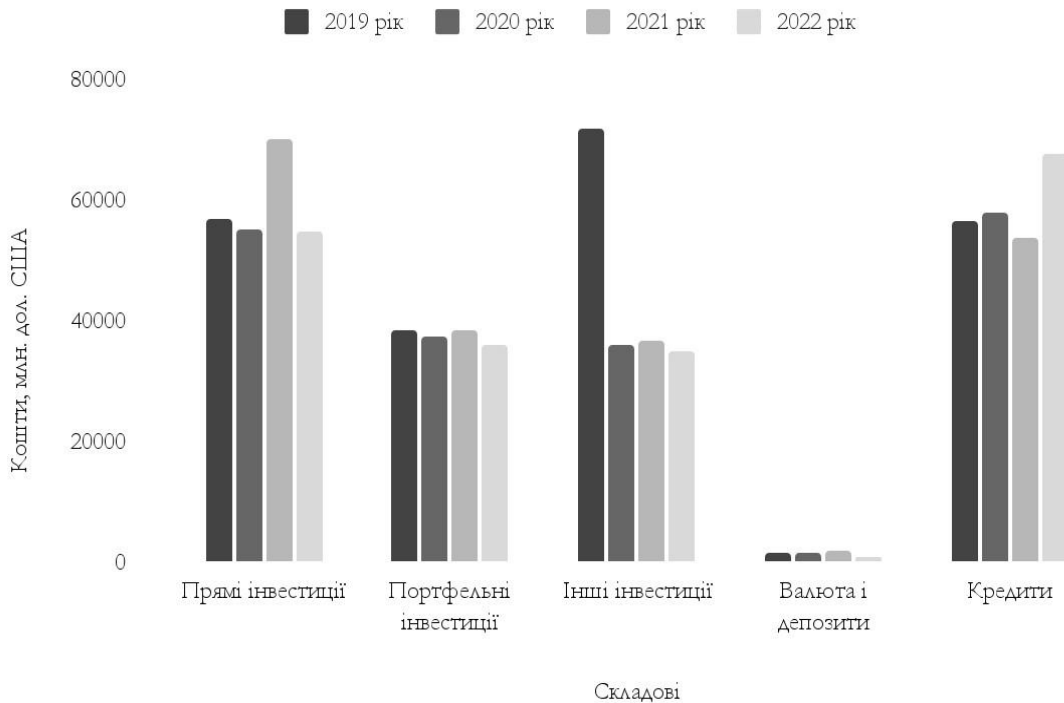

Рис. 2.18. Динаміка міжнародної інвестиційної позиції за пасивами України у 2019-2022 р.р.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Слід додати, що на рисунку 2.17 прямі іноземні інвестиції мають тенденцію до спаду протягом всього досліджуваного періоду (2019 рік - 4 343 млн. дол. США, 2022 рік - 2 837 млн. дол. США). Портфельні інвестиції мали позитивну динаміку протягом усього періоду (2019 рік - 1 546 млн. дол. США, 2022 - рік - 2 281 млн. дол. США).

Щодо обсягу валюти та депозитів, то окрім, переважанням над іншими показниками, цей показник має позитивну динаміку та збільшився із 100 424 млн. дол. США (2019 рік) до 123 243 млн. дол. США (2022 рік).

Рисунок 2.18 відображає міжнародної інвестиційної позиції за пасивами. Можна побачити, що найбільший обсяг мають прямі інвестиції та кредити, а найменше - валюта та депозити.

Обсяги витрат на прямі іноземні інвестиції особливо зросли у 2021 році, а потім мали спад. Щодо портфельних інвестицій, то вони мали коливаючу тенденцію в межах до 40 000 млн. дол. США.

Далі варто розглянути обсяг прямих іноземних інвестицій, як в Україну, так і з України (рис. 2.19).

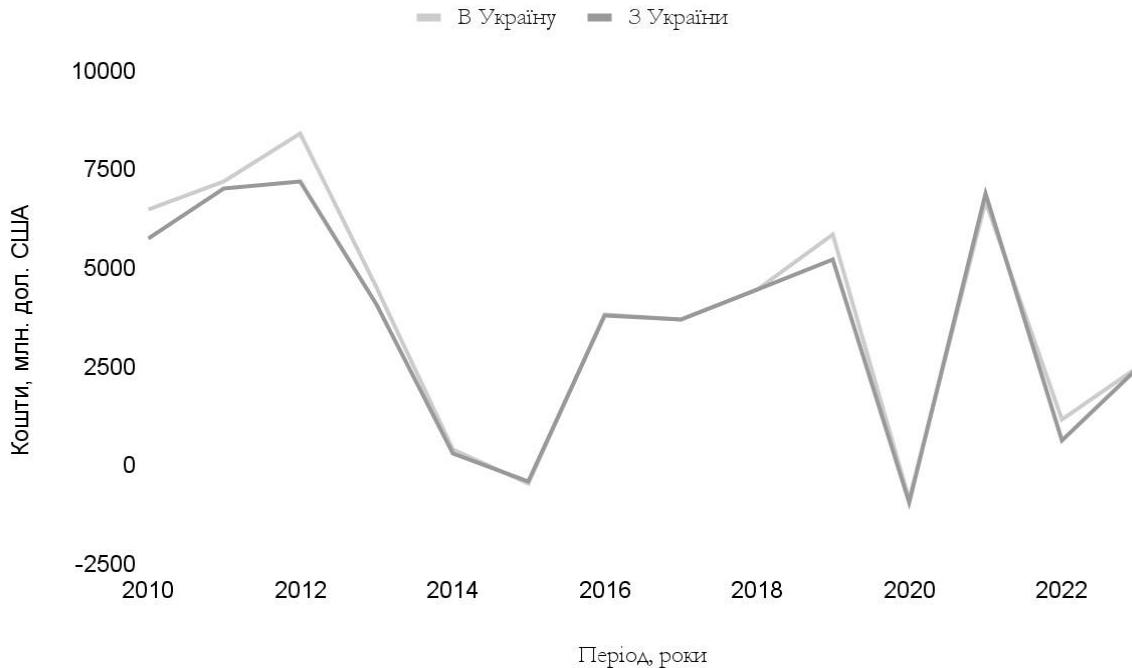

Рис. 2.19. Прямі іноземні інвестиції України у період з 2010 по 2022 р.р. Джерело: побудовано автором на основі [48]

На рисунку, що представлений вище можна побачити обсяг інвестицій в Україну мав позитивну динаміку з 2010 по 2012 рік. Далі був період спаду, який тривав до 2015 року. Починаючи з 2016 року можна побачити знову зростання обсягів інвестицій. У періоди з 2019 року по 2020 р. та з 2021 по 2022 р..

Щодо прямих іноземних інвестицій з України, то ситуація склалась аналогічно до описаної вище ситуації щодо інвестицій в Україну. Найбільше прямих іноземних інвестицій надійшло в Україну у 2012 та 2021 роках, а саме: 8401 млн. дол. США та 6 887 млн. дол. США відповідно. Прямі іноземні з інвестицій

з України у свою чергу становили 7195 млн. дол. США у 2012 році, та 6885 млн. дол. США відповідно.

Далі варто розглянути прямі іноземні інвестиції з та в Україну за останній рік (рис. 2.20).

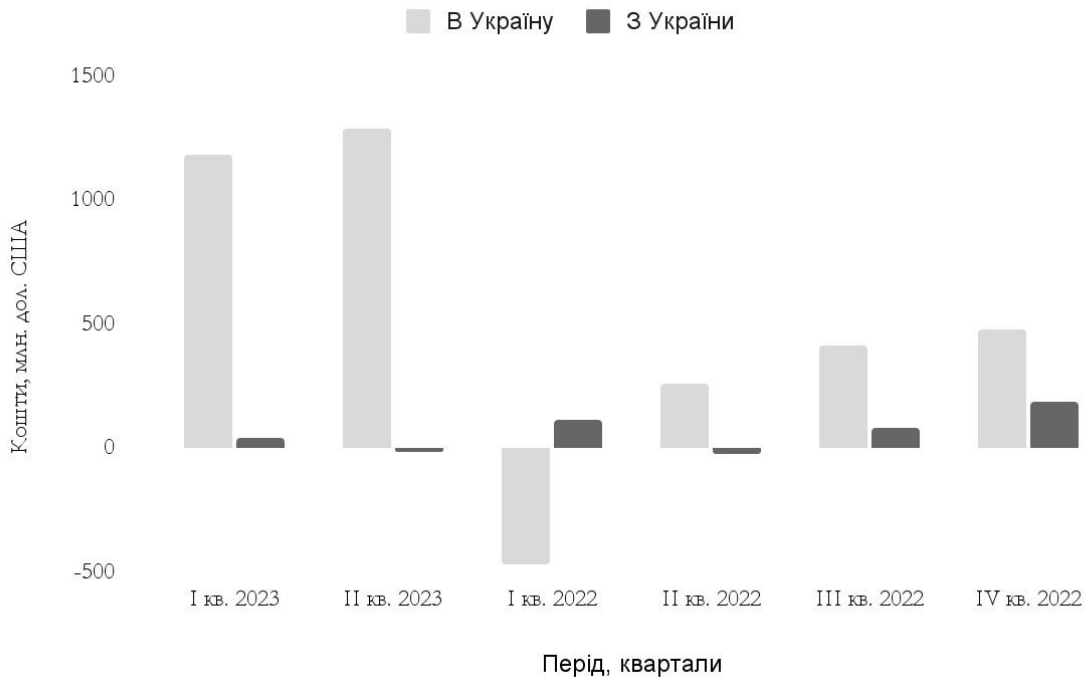

Рис. 2.20. Прямі іноземні інвестиції України у 2022-2023 р.р Джерело: побудовано автором на основі [48]

На рис. 2.20, можна побачити, квартальну динаміку зміни прямих іноземних інвестицій України протягом двох років. За перший квартал 2023 року було проінвестовано в Україну 1181 млн. дол. США. Далі варто розглянути динаміку зовнішнього боргу України.

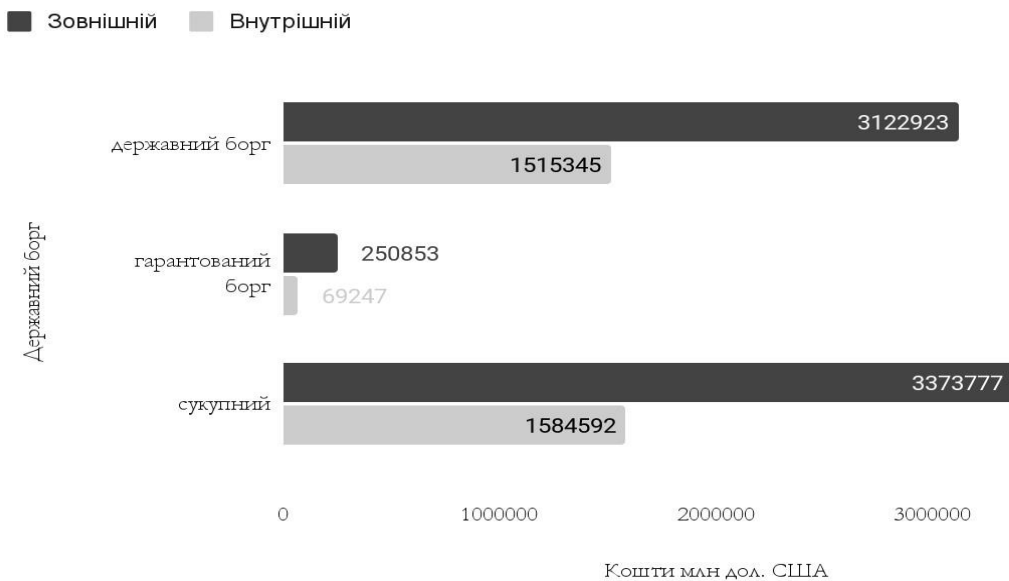

Рис. 2.21. Державний борг України станом на жовтень 2023 року
Джерело: побудовано автором на основі [48]

На рисунку вище можна побачити, що в загальному обсязі боргу більшу частину займає саме державний борг. Якщо порівнювати між внутрішнім та зовнішнім, то зовнішній майже вдвічі переважає над внутрішньому, як складі державного, так і у складі гарантованого боргу. Далі можна побачити структуру зовнішнього боргу України

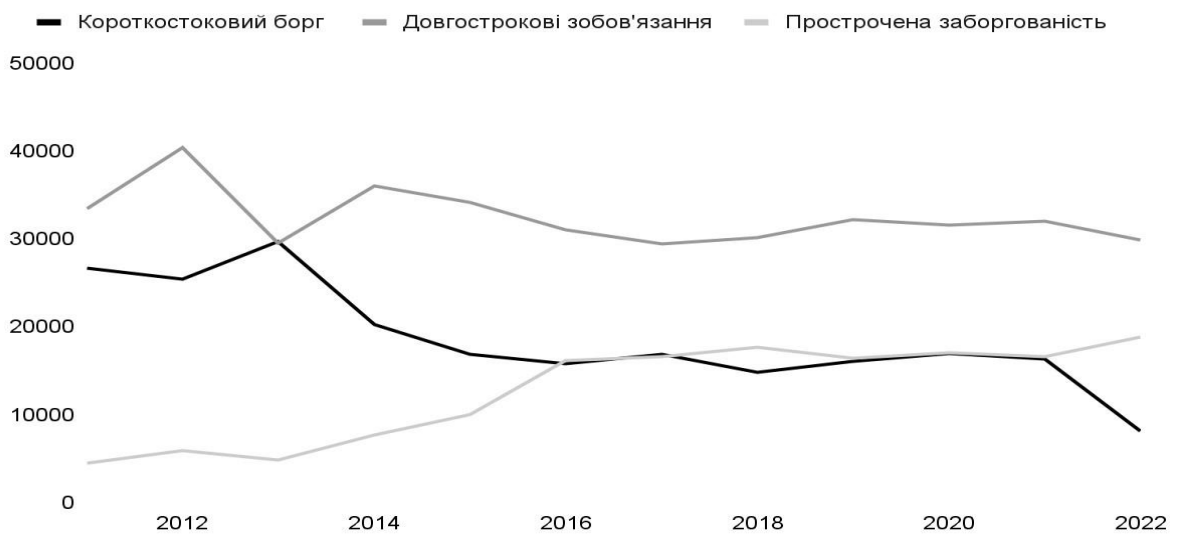

Рис. 2.22. Структура зовнішнього боргу України з 2011 року по 2022 рік
Джерело: побудовано автором на основі [47]

На рисунку 2.22, можна порівняти короткостроковий борг, довгострокове зобов'язання та прострочену заборгованість у структурі зовнішнього боргу України. Перш за все, варто зазначити, що з 2012 року зовнішній борг почав знижуватися. Така динаміка тривала до 2022 року, проте з 2015 року до 2021 року борг майже не зазнав змін.

Довгострокові зобов'язання мали позитивну динаміку з 2011 року до 2014 року. Далі динаміка мала зменшуваний характер протягом 2015-2022 років. Прострочена заборгованість почала зростати з початку досліджуваного періоду досить швидко це тривало до 2017 року. Далі заборгованість продовжувала наростати, але з меншими темпами.

Далі варто розглянути більш детально саме короткостроковий борг в динаміці, а також його структуру (рис. 2.23).

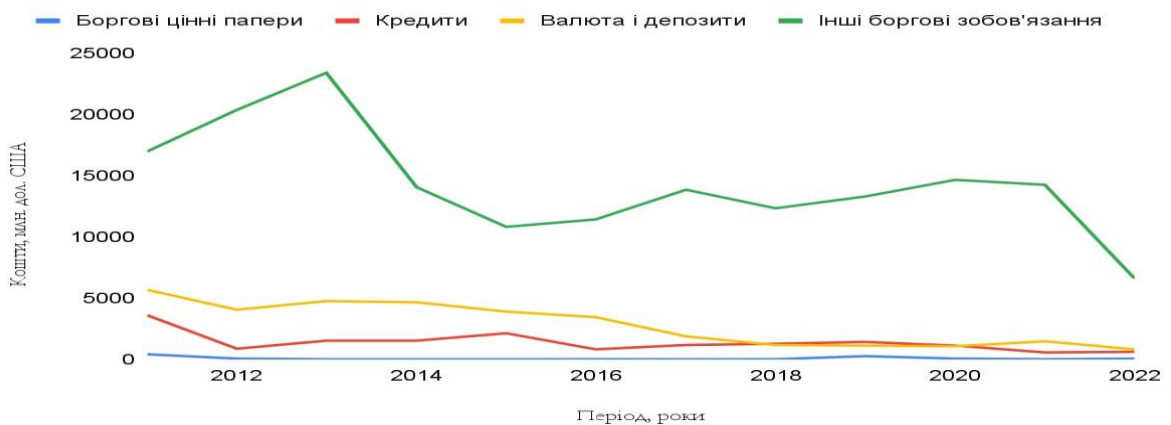

Рис. 2.23. Динаміка короткострокового боргу за первинним терміном погашення протягом 2011-2022 років

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Аналізуючи графік, що представлений вище, то перш за все варто звернути увагу на складові. До них відносять такі, як: боргові цінні папери, кредити, валюта та депозити, а також інші боргові зобов'язання. Найбільше у зазначеній вище структурі місце виділено саме інших боргових зобов'язань, а також для валюти і депозитів.

Щодо боргових цінних паперів, то вони мають стабільні незначні зміни протягом всього досліджуваного періоду. Короткостроковий борг за кредитами має поступову спадну динаміку протягом всього періоду.

Далі варто розглянути динаміку довгострокових зобов'язань, що представлена на рис. 2.24

Рис. 2.24. Динаміка довгострокових зобов'язань, що підлягають погашенню протягом року у період з 2011 року до 2022 року

Джерело: побудовано автором на основі [47]

На рисунку 2.24, можна побачити, що кредити, займають вагому частину довгострокових зобов'язань. Обсяг зобов'язань за кредитами зростає з 2011 року до 2012 року. Далі була помітна спадна динаміка до 2013 року. Починаючи з 2014 року відбувалося помірне наростання зобов'язань.

Щодо боргових цінних паперів, то вони мали позитивну динаміку з 2011 року до 2014 року. Починаючи з 2013 року і до 2017 року можна побачити зниження зобов'язань за борговими цінними паперами.

Розглядаючи валюту та депозити, можна помітити, що протягом всього досліджуваного періоду наявна спадна динаміка. Інші боргові зобов'язання займають досить малу частку та зазнають не значних змін протягом всього періоду.

Далі варто розглянути географічну структуру зовнішньої заборгованості за кредитами. Її можна побачити на рисунку, що представлений нижче.

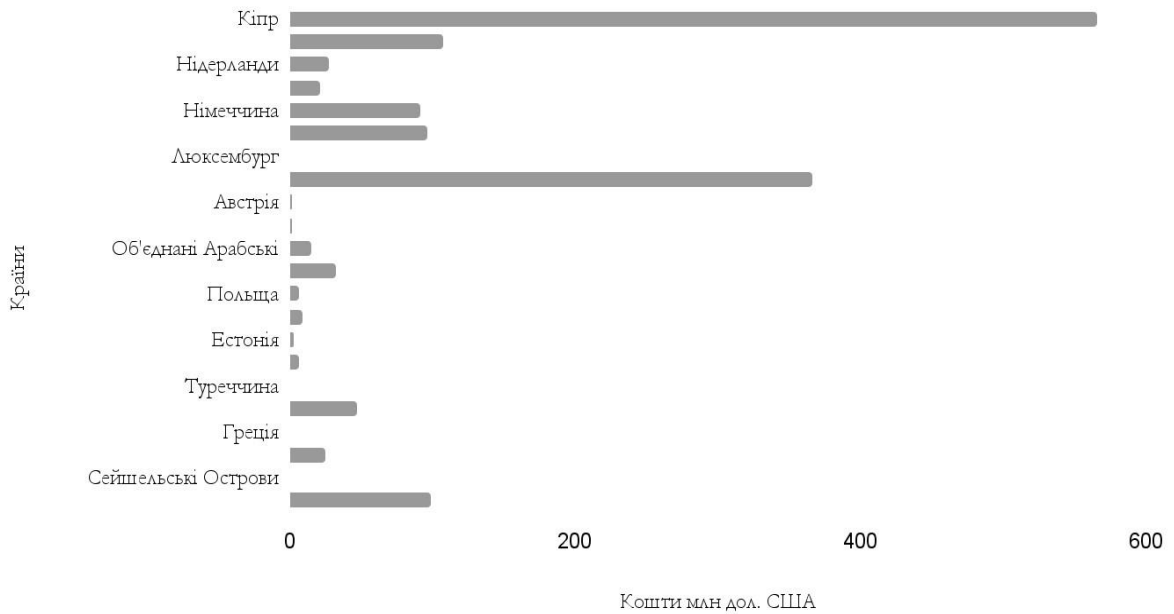

Рис. 2.25. Динаміка географічної структури зовнішньої заборгованості за кредитами приватного сектору України у 2022 році
Джерело: побудовано автором на основі [47]

Також, варто звернути увагу на календар планових платежів за зовнішньою заборгованістю, який показаний на рис. 2.26.

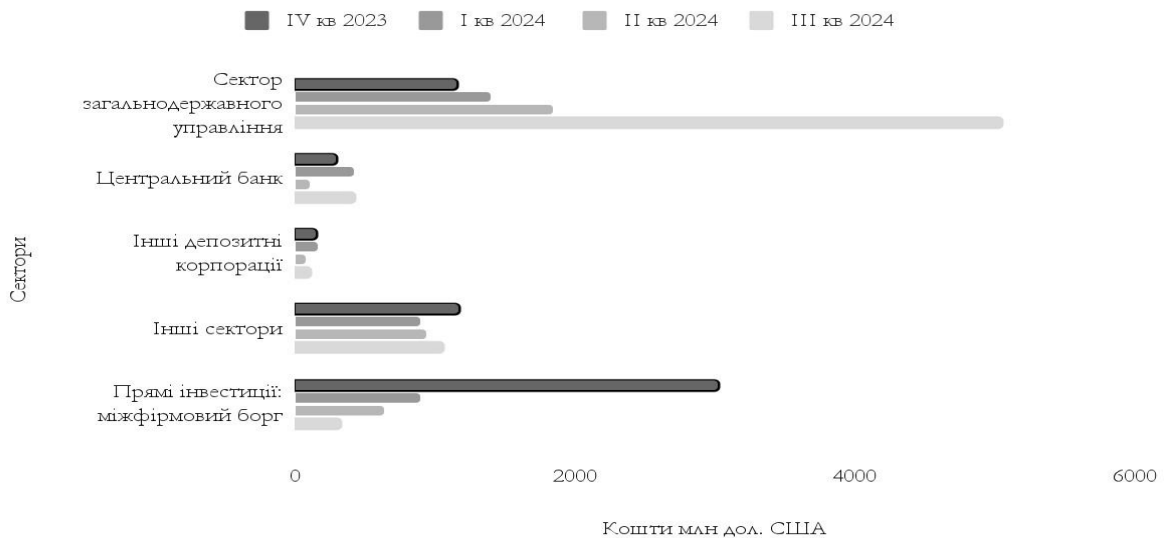

Рис. 2.26. Календар планових платежів за зовнішньою заборгованістю перед нерезидентами станом на жовтень 2023
Джерело: побудовано автором на основі [47]

Аналізуючи рисунок 2.25, можна побачити, що найбільша частка зовнішньої заборгованості за кредитами територіально знаходиться на Кіпрі, у Сполученому Королівстві та у Швейцарії, найменша ж - у Австрії, Мальті, Естонії.

Щодо рисунку 2.26, варто зазначити, що у секторі загальнодержавного управління найбільші планові платежі плануються у третьому кварталі 2024 року. Платежі Центральному банку найбільше плануються у першому та третьому кварталі 2024 року. На прямі інвестиції міжфірмового боргу планується виділити значну частину коштів, ще у четвертому кварталі 2023 року.

Отже, у другому підрозділі другого розділу було проаналізовано вплив чинників фінансової сфери на зовнішньоекономічну безпеку. До таких чинників відносять: валютну та інвестиційні безпеки та зовнішній борг. Для аналізу валютної безпеки було проаналізовано динаміку золотовалютних резервів України, а також було розглянуто структуру золотовалютного резерву України у 2023 році.

Далі було розглянуто динаміку валютної структури розрахунків за операціями поточного рахунку платіжного балансу України у доларах та євро.

Виявилося, що основну частину золотовалютних резервів України становлять активи в іноземній валюті 95,3% (36 971,4 млрд. дол. США), монетарне золото в свою чергу становить 4.56% (1768,49 млрд. дол. США), а щодо валютної структури, то частка надходжень у доларах переважає над часткою виплат. З євро ситуація протилежна частка виплат переважає над часткою надходжень.

Наступним кроком був розгляд валютно-географічної структури розподілу зовнішньої торгівлі товарами та послугами України, а потім перехід до дослідження інвестиційної безпеки. Було досліджено інвестиційну позицію за активами та пасивами. Далі з'ясувалося, що прямі іноземні інвестиції мають

тенденцію до спаду протягом усього досліджуваного періоду (2019 рік - 4 343 млн. дол. США, 2022 рік - 2 837 млн. дол. США). Портфельні інвестиції мали позитивну динаміку протягом усього періоду (2019 рік - 1 546 млн. дол. США, 2022 - рік - 2 281 млн. дол. США).

Наостанок було розглянуто державний борг, і більш детально зосереджено увагу на зовнішньому борзі держави. Також, було розглянуто структуру зовнішнього боргу України. Далі було проаналізовано структуру та динаміку складових зовнішнього боргу таких, як: короткостроковий борг та довгострокові зобов'язання.

Далі було розглянуто динаміку географічної структури зовнішньої заборгованості за кредитами приватного сектору України. Завдяки аналізу було визначено, що найбільша частка зовнішньої заборгованості за кредитами територіально знаходиться на Кіпрі, у Сполученому Королівстві та у Швейцарії, найменша ж - у Австрії, Мальті, Естонії.

2.3. Оцінка впливу діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави

Торгово-промислова палата України - недержавна неприбуткова самоврядна організація, яка на добровільних засадах об'єднує юридичних осіб та громадян України, зареєстрованих як підприємці, а також їх об'єднання [50].

Торгово-промислова палата України, представляє інтереси українського бізнесу на міжнародному та національному рівнях. Як вже було зазначено у першому розділі, головний керівний орган - З'їзд обирається на 5 років. Останній було проведено у 2020 році та було обрано 91 член Ради. Також у 2020 році було проведено 8 засідань Президії, на яких було розглянуто 63 питання. Протягом 2020 року було залучено 315 нових членів Палати.

Одним з комітетів У Торгово-промислової палати є Рада з питань зовнішньоекономічної діяльності. Вона являє собою – постійно діючий консультативно-дорадчий орган, утворений з числа підприємців-фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності, провідних спеціалістів комерційних підприємств, їх об'єднань, науково-дослідних, проектних організацій, міжнародних організацій [37].

Більш детально статистичні дані діяльності Торгово-промислової палати України у 2020 році можна побачити на рис. 1.4

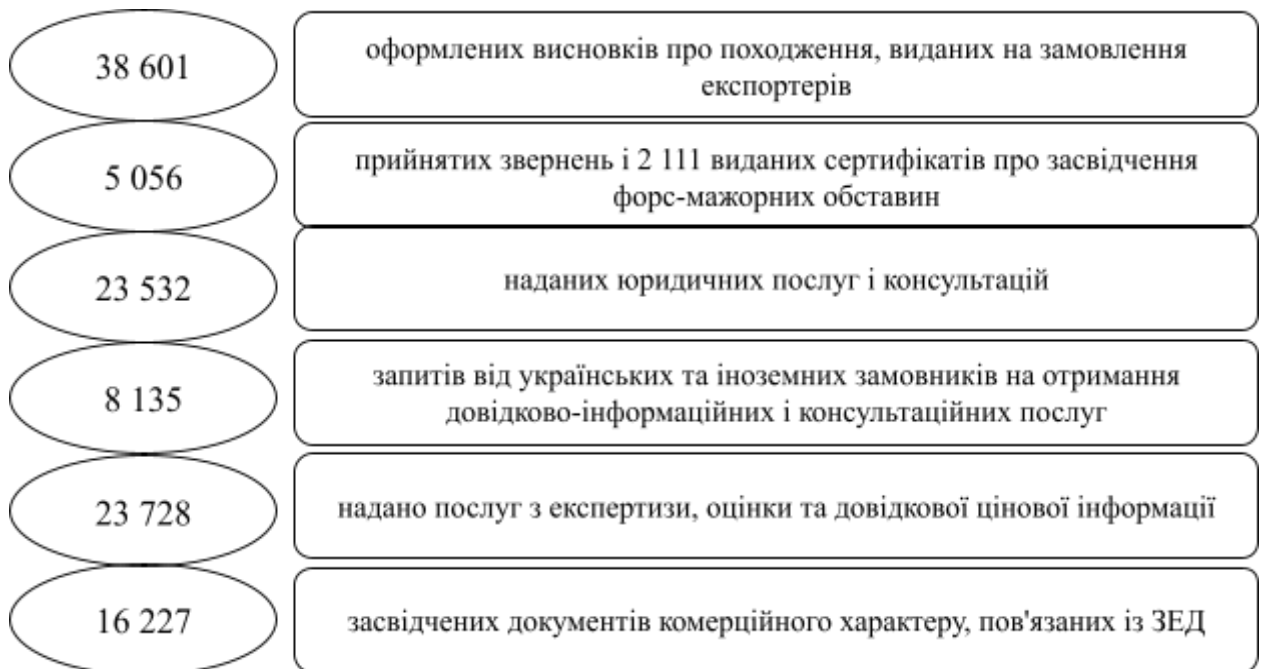

Рис. 2.27. Статистичні дані діяльності Торгово-промислової палати України

Джерело: побудовано автором на основі [50]

Рада виступає посередником в діалозі між бізнесом і владою, лобіює широке коло питань з метою покращення загальної правової і регуляторної політики й усунення перешкод для ведення бізнесу, справляє реальний вплив на законотворчу діяльність, опрацьовує, виходячи з реальних потреб бізнесу, ґрунтовні пропозиції для внесення на розгляд відповідних органів державної влади [37].

Варто зазначити, що Торгово-промислова палата України має вагомий вплив на зовнішньоекономічну безпеку держави, адже вона разом з Міністерством економіки та Офісом з розвитку підприємництва та експорту провели у березні 2023 року відкритий вебінар щодо вивчення експортних можливостей за допомогою інструментів аналізу ринку МТЦ [51].

Також, у сукупності торгово-промислових палат України були створені Центри підтримки експорту (ЦПЕ). Це було реалізовано для інформаційно-сервісної підтримки експортерів або людей, які планують в майбутньому цим займатися [52].

На ринку України починаючи з осені 2018 року працює центр сприяння імпорту, він являє собою установу, яка створилася та функціонує за рахунок Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку ФРН. Дана організація здійснює свою діяльність для сприяння встановленню довгострокових торговельних відносин між компаніями з цільових країн та німецькими й іншими європейськими покупцями [53].

Слід звернути увагу на те, що Міжнародна торгова палата (ІСС) цікавиться темою діджиталізації. Україна обрала цифрову економіку як стратегію і основу свого розвитку на найближчу перспективу. Тому наша держава має серйозний потенціал та сприятливі умови для росту сегменту E-commerce.

У 2019 році 76 партнерів по СОТ почали переговори про введення в дію глобальних правил електронної торгівлі. Україна є членом спільної заяви СОТ. Також, у 2017 році Палата створила Антикризисний центр кібернетичного захисту бізнесу, який активно розвивається і є одним із основних центрів притягання різноманітних ініціатив та активностей в сфері кібербезпеки бізнесу.

Торгово-промислова палата України приєдналась до європейської традиції проведення кожного року, в жовтні, Місяця кібербезпеки, в рамках якого

організуються форуми, міжнародні науково-практичні конференції, тренінги, навчальні семінари і круглі столи [54].

Далі варто розглянути результати діяльності Торгово-промислової палати України, які мали вплив на зовнішньоекономічну безпеку держави. Так, наприклад, у 2015 році у Торгово-промислової палати України було зареєстровано понад 922 звернення, щодо вирішення спірних справ у міжнародному комерційному арбітражному суді. Всього у справах брали участь сторони з 55 країн (рис. 2.28). Також, у 2015 році були проведені перший національний форум з метою підтримки експорту (рис. 2.29) та Міжнародна конференція «Експортно-імпортні відносини Україна – ЄС 2016: готовність влади та бізнесу» (рис. 2.30) [55].

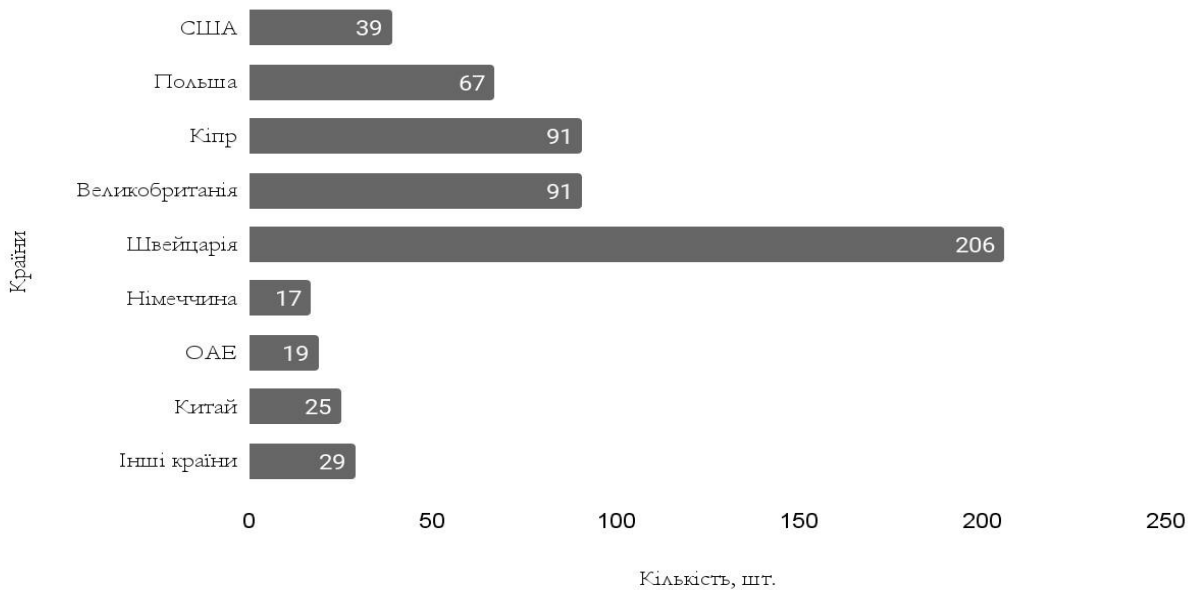

Рис. 2.28. Динаміка кількості справ арбітражного суду залежності від країни у 2015 році

Джерело: побудовано автором на основі [55]

На рисунку вище можна побачити, найбільше справ були пов'язані зі Швейцарією (206 шт.), значна частина також пов'язана з Кіпром та Великобританією. Найменша кількість справ пов'язана з Німеччиною та Об'єднаними Арабськими Еміратами.

Рис. 2.29. Статистичні дані першого національного форуму з метою підтримки експорту у 2015 року

Джерело: побудовано автором на основі [55]

На рисунку вище представлена статистична інформація щодо проведеного національного форуму з метою підтримки експорту. Такий форум проводився вперше у 2015 році. На ньому були присутні 20 іноземних компаній, серед них компанії з таких країн, як: Польща, Німеччина, Італія, Угорщина. серед спікерів були присутні міністри, послы іноземних держав, народні депутати, топ-менеджери транснаціональних компаній.

Варто зазначити, що серед спікерів конференції були заступники міністрів та керівників центральних органів виконавчої влади України, представники Генеральних директоратів Європейської Комісії (Люк Девін), Представництва Європейської Комісії в Україні (Ян Томбінський),

Європейського інвестиційного банку (Люка Понзеліні) і Європейського банку реконструкції та розвитку. По завершенню конференції було прийнято

рішення про започаткування партнерського проєкту «ЕКСПОРТ ДО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ» [56].

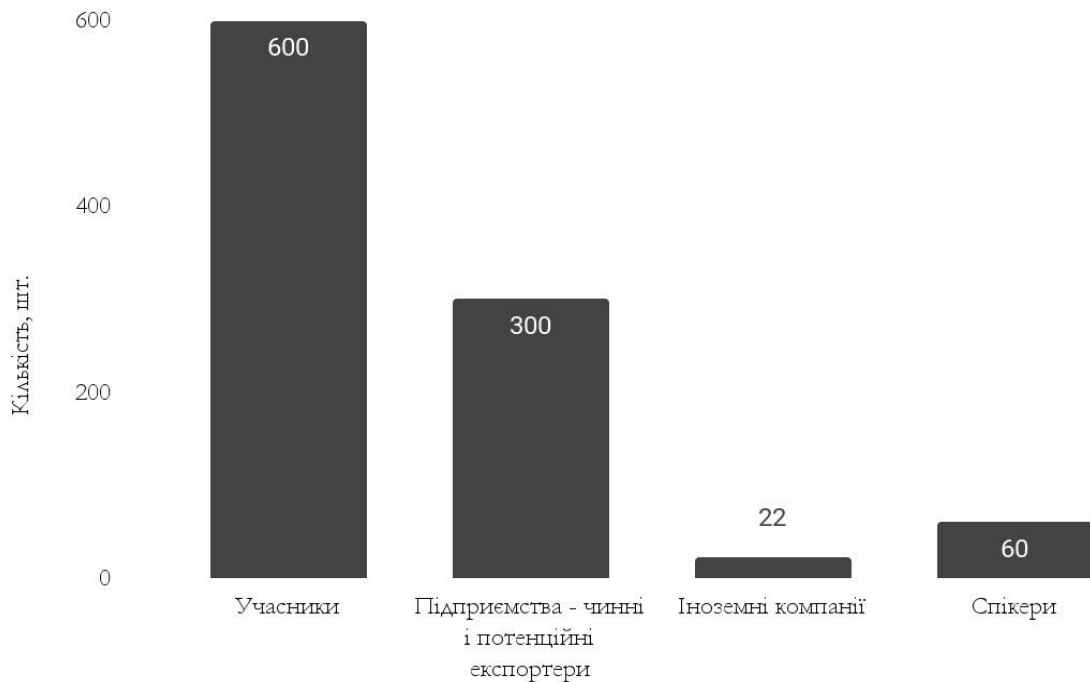

Рис. 2.30. Статистичні дані міжнародної конференції «Експортно-імпортні відносини Україна – ЄС 2016: готовність влади та бізнесу»
Джерело: побудовано автором на основі [55]

У 2017 році діяльність Торгово-промислової палати України поширилась на 2 369 заходів, з них 887 міжнародних, які організовувались переважно з метою покращення експортно-імпортного становища держави. Станом на кінець 2017 року Торгово-промислова палат України мала свої представництва у 42 країнах світу [56].

У листопаді 2018 році відбувся Українсько-китайський економічно-торговельний форум у ньому брали участь понад 80 представників українського бізнесу та понад 250 представників китайських компаній та інвесторів. Під час форуму українською стороною було підписано контрактів

про співробітництво з китайськими партнерами на суму 120 млн. дол. США [57].

Далі варто, розглянути кількість міжнародних бізнес-заходів у 2020 році.

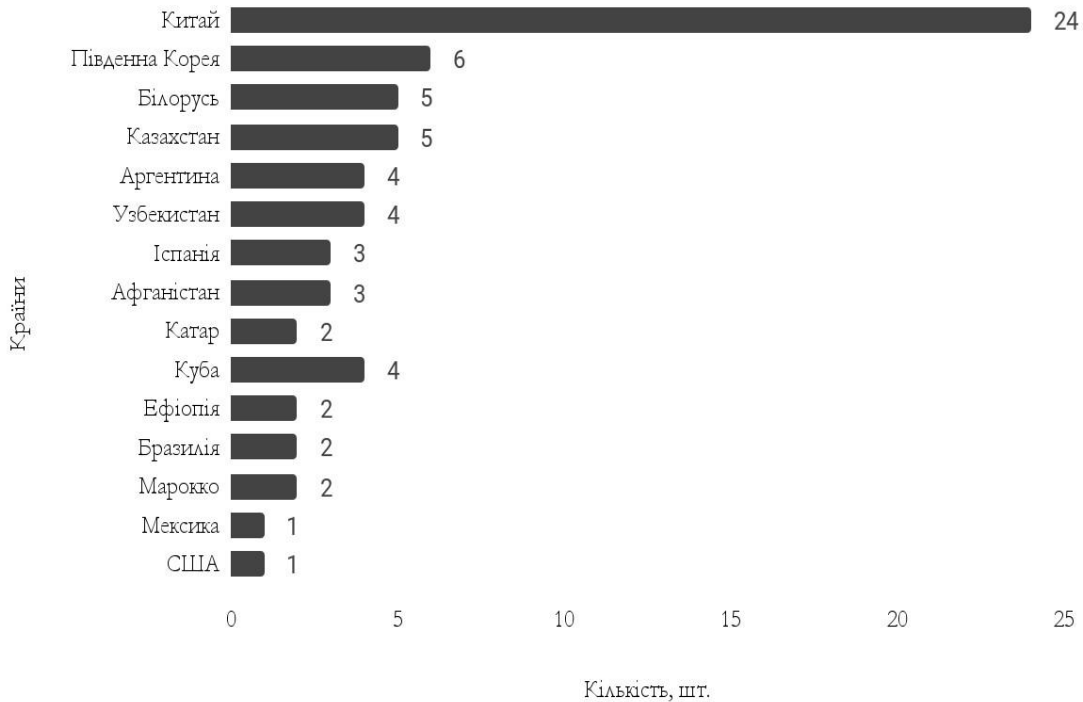

Рис. 2.31. Кількість міжнародних бізнес-заходів ТПП України у різних країнах світу у 2020 році

Джерело: побудовано автором на основі [58]

На рисунку 2.31, можна побачити, що найбільше міжнародних бізнес-заходів у 2020 році було проведено у Китаї. Найменше - США, Мексика, Марокко.

Також, варто розглянути, кількість заходів залежно від їх виду (рис. 2.32). У 2020 році найбільше проводилося саме бізнес-форумів

(262 шт.), найменше - онлайн-виставки (21 шт.) та семінари та конференції (42шт.) [58].

У 2022 році Торгово-промислова палата України організувала 450 міжнародних заходів. У цьому ж році було укладено 8 меморандумів про співпрацю з країнами світу, зокрема країнами ЄС [59].

Рис. 2.32. Кількість міжнародних бізнес-заходів ТПП України залежно від виду у 2020 році

Джерело: побудовано автором на основі [58]

Далі варто розглянути організації у яких Торгово-промислова палат України є членом та безпосередньо представляє інтереси громадян України та держави (рис. 2.33).

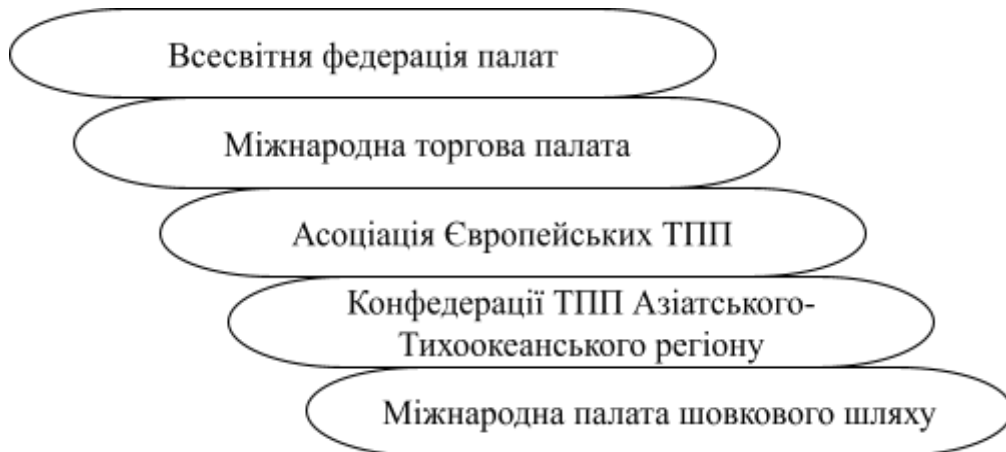

Рис. 2.33. Міжнародні організації торгових палат, де бере участь ТПП України

Джерело: побудовано автором на основі [60]

Далі варто розглянути діяльність міжнародної торгової палати (International Chamber of Commerce (ICC)). До неї входить понад 45 млн. членів зі 100 країн

світу. Міжнародна торгова палата здійснює три основні види діяльності: встановлення правил, вирішення спорів і пропаганда політики. Також, ця організація впливає на підтримку роботи Організації Об'єднаних Націй, Світової організації торгівлі тощо [61].

ІСС також надає послуги, зокрема, через Міжнародний арбітражний суд, яка є провідною арбітражною установою світу. Динаміку щодо діяльності цієї організації можна побачити на рис. 2.34. Іншою послугою є Світова Федерація Торгових Палат, міжнародна мережа торгово-промислових палат, яка відповідає за взаємодію та обмін досвідом між палатами. Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine) є єдиною організацією, яка представляє Міжнародну Торгову Палату в Україні [62].

Рис. 2.34. Динаміка обсягу справ ІСС протягом 2015-2021 років Джерело: побудовано автором на основі [61]

На рисунку вище можна побачити, що справи прийняті до провадження значно скоротилися протягом усього досліджуваного періоду. Аналогічна ситуація є з нерозглянутими справами до яких було винесене рішення. Якщо у 2015 році

прийнято на розгляд було понад 900 справ, а розглянуто понад 500, то станом на 2021 рік дані показники скоротилися вдвічі.

У цьому підрозділі було розглянуто оцінку впливу діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави.

Для цього було досліджено загальну статистику щодо діяльності палати. Далі було проаналізовано заходи, пов'язані з міжнародною діяльністю, у яких ТПП України брала участь.

Зокрема, більш детально було розглянуто національний форум підтримки експорту, міжнародну конференцію «Експортно-імпортні відносини Україна – ЄС 2016: готовність влади та бізнесу» та

Українсько-китайський економічно-торговельний форум.

Також, було проаналізовано обсяги міжнародних бізнес-заходів ТПП України у різних країнах світу та розглянуто діяльність такої установи, як міжнародна торгова палата. Та розглянуто її підрозділ Міжнародний арбітражний суд.

Висновок до розділу 2

Підбиваючи підсумок до другого розділу, варто зазначити, що було проаналізовано сучасний стан зовнішньоекономічної безпеки України, досліджено вплив чинників фінансової сфери на зовнішньоекономічну безпеку України та здійснено оцінку впливу діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави.

У першому пункті другого розділу було здійснено дослідження сучасного стану зовнішньоекономічної безпеки України. Для початку було розглянуто динаміку експортно-імпортних операцій України починаючи з 2010 року та до 2022 року. Було визначено, що протягом всього періоду обсяги імпорту значно

переважають над експортом. Також, можна помітити, що обсяги експорту мали позитивну динаміку протягом всього досліджуваного періоду, окрім 2022, причиною скорочення експорту у цей період стало Повномасштабне вторгнення.

Також, здійснювалося дослідження структури зовнішньоторговельних операцій України за регіонами держави, яка показала, що найбільше протягом періоду з січня 2023 року до вересня 2023 року імпортується товарів до таких областей, як: Дніпропетровська (3 386 500 млн. дол. США), Львівська (4 302 555 млн. дол. США), Київська (3 397 623 млн. дол. США), а також Одеська (1652727 млн. дол. США), Волинська (1 900 030 млн. дол. США) та Закарпатська (1053 379,2 млн. дол. США). Найменше імпорту надходить до Донецької (39 227 млн. дол. США) та Херсонської (13 988 млн. дол. США).

Далі було розглянуто ВВП та частку експорту та імпорту від ВВП України починаючи з 2012 року до 2022 року. Також, було здійснено розрахунок індикаторів оцінки зовнішньоекономічної безпеки України.

У наступному підрозділі другого розділу було проаналізовано вплив чинників фінансової сфери на зовнішньоекономічну безпеку. Першим чинником був стан валютної безпеки. Для її аналізу було проаналізовано динаміку золотовалютних резервів України, а також було розглянуто структуру золотовалютного резерву України у 2023 році.

Далі було розглянуто динаміку валютної структури розрахунків за операціями поточного рахунку платіжного балансу України у доларах та євро. Виявилось, що основну частину золотовалютних резервів України становлять активи в іноземній валюті 95,3% (36 971, 4 млрд. дол. США), монетарне золото в свою чергу становить 4.56% (1768,49 млрд. дол. США), а щодо валютної структури, то частка надходжень у доларах переважає над часткою виплат. З євро ситуація протилежна частка виплат переважає над часткою надходжень.

Ще одним чинником впливу на зовнішньоекономічну безпеку є інвестиційна безпека, тож досліджено інвестиційну позицію за активами та пасивами. Далі з'ясувалося, що прямі іноземні інвестиції мають тенденцію до спаду протягом усього досліджуваного періоду (2019 рік - 4 343 млн. дол. США, 2022 рік - 2 837 млн. дол. США). Портфельні інвестиції мали позитивну динаміку протягом усього періоду (2019 рік - 1 546 млн. дол. США, 2022 - рік - 2 281 млн. дол. США).

Останнім чинником впливу є стан зовнішнього боргу держави, тож було розглянуто структуру зовнішнього боргу України. Далі було проаналізовано структуру та динаміку складових зовнішнього боргу таких, як: короткостроковий борг та довгострокові зобов'язання.

Далі було розглянуто динаміку географічної структури зовнішньої заборгованості за кредитами приватного сектору України. Завдяки аналізу було визначено, що найбільша частка зовнішньої заборгованості за кредитами територіально знаходиться на Кіпрі, у Сполученому Королівстві та у Швейцарії, найменша ж - у Австрії, Мальті, Естонії. Також, було розглянуто календар планових платежів на наступний рік.

У третьому підрозділі було розглянуто оцінку впливу діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави.

Для цього було досліджено загальну статистику щодо діяльності палати. Далі було проаналізовано заходи, пов'язані з міжнародною діяльністю, у яких ТПП України брала участь.

Зокрема, більш детально було розглянуто національний форум підтримки експорту, міжнародну конференцію «Експортно-імпортні відносини Україна – ЄС 2016: готовність влади та бізнесу» та

Українсько-китайський економічно-торговельний форум.

Також, було проаналізовано обсяги міжнародних бізнес-заходів ТПП України у різних країнах світу та розглянуто діяльність такої установи, як міжнародна торгова палата. Та розглянуто її підрозділ Міжнародний арбітражний суд.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ЗАГРОЗИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Рекомендації щодо подолання загроз національним інтересам України

Національні інтереси України - це цінності (матеріальні, інтелектуальні, духовні) народу, який є однією державою. Державна влада зобов'язується гарантувати та захищати національні інтереси країни, які мають на меті подальший розвиток та прагнення до прогресивних змін держави [63].

Вагомий вплив на національні інтереси України має економічна безпека держави, яка у свою чергу залежить від багатьох факторів. Тож, варто розглянути загрози, що заважають розвитку економічної безпеки держави, що у свою чергу має негативний вплив на сформовані національні інтереси України. До них можна віднести наступні:

- змінність світової фінансової системи - відбувається у супроводі нестабільності між світовою торгівлею та інвестиційними потоками між світовими центрами економіки;
- розширення світових ринків для визначених видів продукції, товарів та послуг;
- поширення кризових явищ;
- розширення найбільших світових економік;
- нестача ресурсів для поглибленого розвитку [64].

Далі, варто розглянути загрози національної безпеки, які були визначені та прийняті у статті 6 Законі України “Про основи національної безпеки України”, який був прийнятий 18 червня 2003 р. До них відносять наступні:

- захист політичної та соціальної стабільності;
- забезпечення державного суверенітету;
- сприяння розвитку державної української мови в усіх сферах діяльності;
- розвиток ринкової економіки, яка буде спроможною конкурувати з іншими світовими економіка;
- інтеграція держави у європейський простір тощо [65].

На сьогоднішній день вагомий вплив на зовнішньоекономічну безпеку має багато факторів, у тому числі посилення залучення країни до світового господарства. Адже без стабільної зовнішньої та внутрішньої безпеки держави країна не може бути повноправним учасником світогосподарських зв'язків, а також посісти належне місце в міжнародному поділі праці.

Далі можна побачити на рисунку 3.1 класифікацію загроз економічній безпеці України.

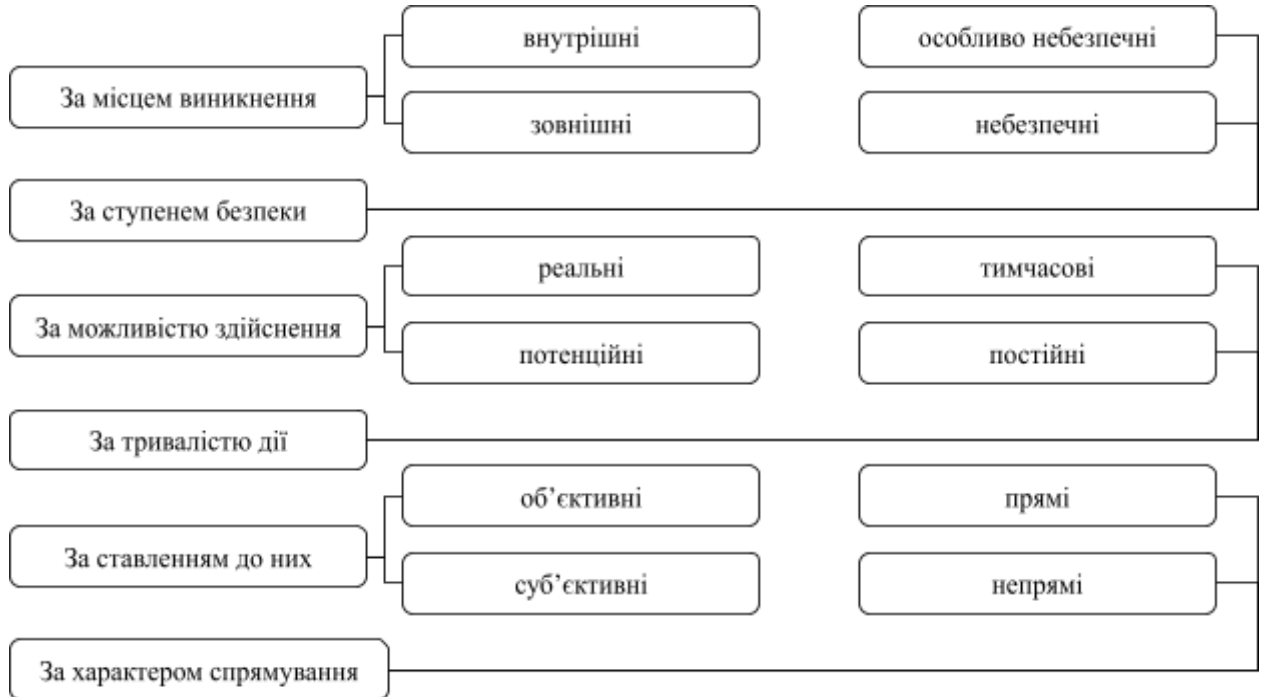

Рис. 3.1. Класифікація загроз економічній безпеці України

Джерело: побудовано автором на основі [66]

Можна побачити, що класифікація, досить велика та вагома. Далі можна розглянути перший вид з класифікації, а саме класифікацію за місцем виникнення. Бувають зовнішні та внутрішні загрози для економічної безпеки держави.

Далі можна побачити, зовнішні та внутрішні загрози для зовнішньоекономічної безпеки України (рис. 3.2 та рис. 3.3).

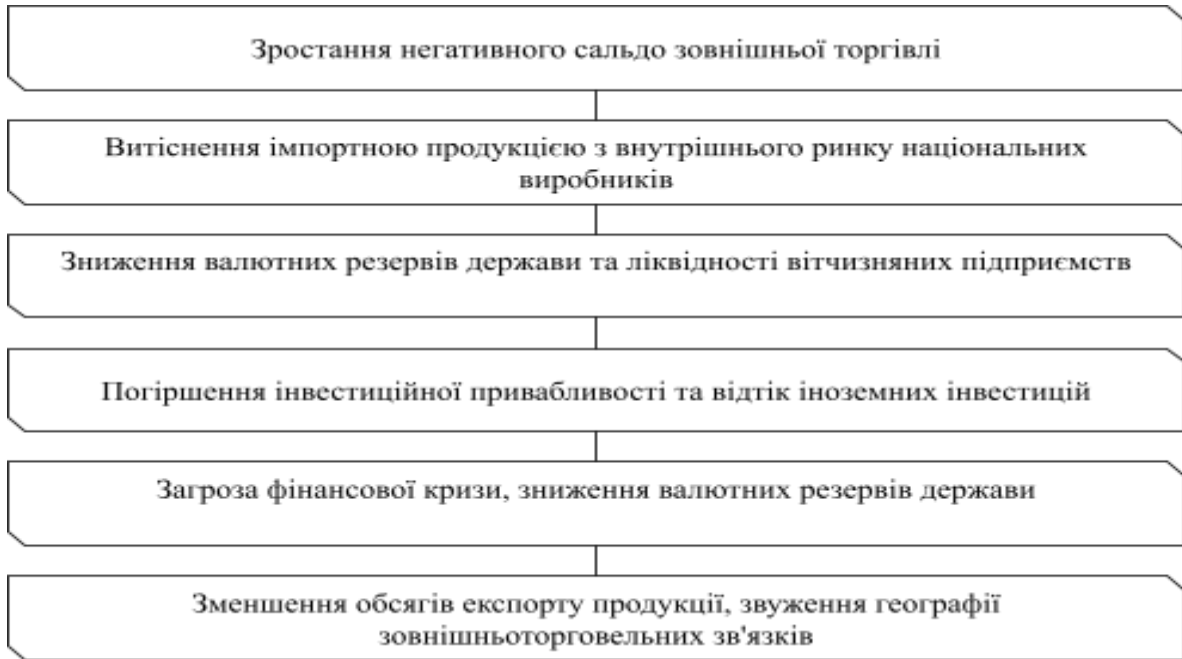

Рис. 3.2. Зовнішні загрози, що впливають на зовнішньоекономічну безпеку держави

Джерело: побудовано автором на основі [67]

Окрім, зовнішніх варто розглянути також внутрішні загрози, що зображені на рисунку нижче.

Рис. 3.3. Внутрішні загрози, що впливають на зовнішньоекономічну безпеку держави

Джерело: побудовано автором на основі [67]

Ще одним вагомим чинником від якого залежить стан зовнішньоекономічної безпеки є валютна безпека. Загрози, що гальмують розвиток даного сектору можна побачити на рисунку 3.4, що представлено нижче.

	низький рівень довіри до національної валюти		тривале існування від'ємного сальдо платіжного балансу або значне позитивне сальдо		зумовлене масованим надходженням іноземних спекулятивних капіталів	
	специфічна структура зовнішньої торгівлі		«інституційний вакуум» у валютній сфері		низька ефективність методів дисконтної політики	
	невиважена бюджетна політика та недосконала нормативно-законодавча база		висока інфляція, що особливо характерно періоду повномасштабних воєнних дій РФ проти України		незбалансовані валютні позиції суб'єктів валютних відносин	

Рис. 3.4. Загрози валютної безпеки держави

Джерело: побудовано автором на основі [68]

Позитивний вплив на стан валютної стійкості має використання монетарних та немонетарних інструментів. Також, ці інструменти допомагають усунути загрози зазначені на рисунку 3.4 [68].

Далі варто розглянути загрози інвестиційній безпеці, які можна визначити, як ряд факторів, що сприяють дестабілізації природних факторів та факторами конкурентного середовища. Зазвичай загрози, аналогічно до загроз економічній та зовнішньоекономічній безпеці мають зовнішній або внутрішній характер [69].

До основних загроз, які прямо чи опосередковано впливають на інвестиційну безпеку, належить ряд факторів, які можна побачити на рисунку, що показано нижче 3.5.

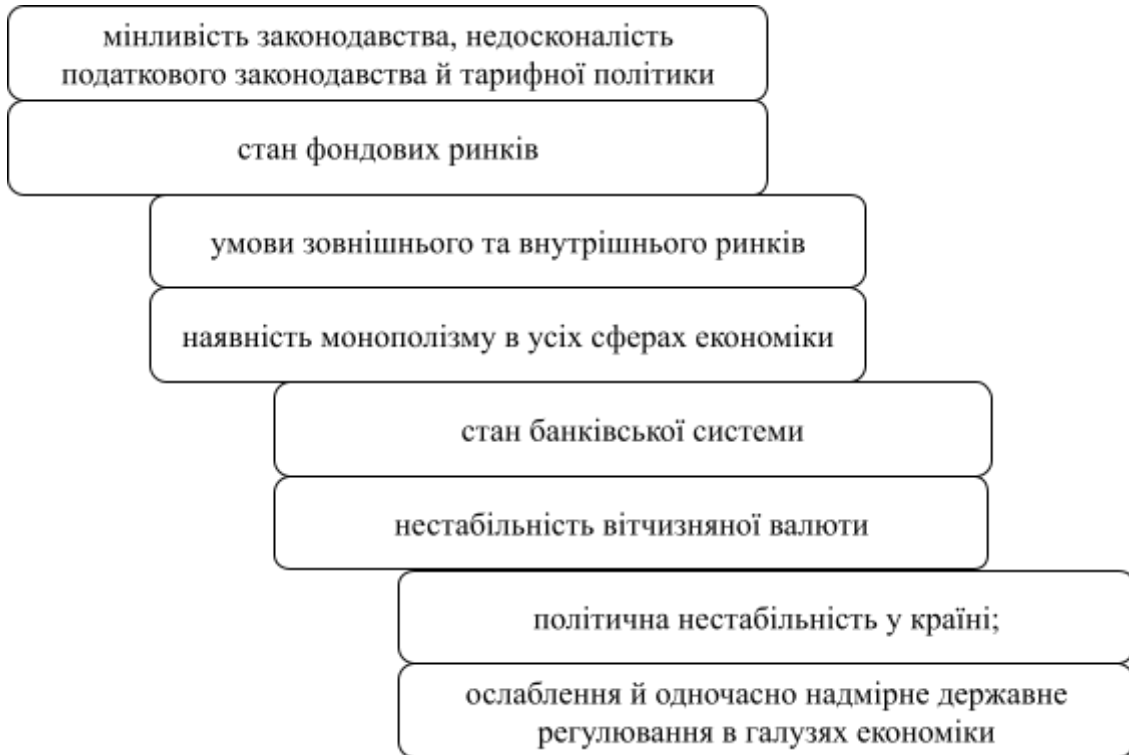

Рис. 3.5. Загрози інвестиційної безпеки держави

Джерело: побудовано автором на основі [70]

Розглянувши загрози зовнішньоекономічної безпеки, як у загальному, так і за секторами валютної та інвестиційної безпеки зокрема, варто розглянути заходи, які матимуть позитивний вплив та допоможуть подолати представлені вище загрози.

Рис. 3.6. Шляхи подолання загроз інвестиційної безпеки

Джерело: побудовано автором на основі [71]

Окрім, заходів для подолання загроз інвестиційної безпеки, слід розглянути заходи для уникнення загроз зовнішньоекономічної безпеки у цілому.

Розвиток внутрішнього ринку та виробництва орієнтованого на імпортозаміщення	Розроблення державних програм стимулювання імпортозаміщення
Плавна девальвація національної грошової одиниці	Пошук резервів для споживання експортних товарів в середині країни
Плавна девальвація національної грошової одиниці	Створення пільгових умов для розвитку інноваційного сектору економіки
Зниження дефіциту державного бюджету	Обмеження кредитування в іноземній валюті в середині країни

Рис. 3.7. Шляхи подолання загроз зовнішньоекономічної безпеки

Джерело: побудовано автором на основі [72]

Окрім, представлених вище заходів вагомий вплив на подолання загроз цього сектору мають наступні заходи: зниження дефіциту державного бюджету, диверсифікація шляхів постачання енергетичних ресурсів шляхом будівництва нафто- та газо терміналів, пошук альтернативних джерел енергії у власній країні [72].

Отже, у першому підрозділі третього розділу було представлено рекомендації щодо подолання загроз національним інтересам України. Спершу було розглянуто поняття “національні інтереси України”. Далі було розглянуто економічну безпеку, як головний фактор впливу на державні інтереси.

Наступним кроком був розгляд класифікації загроз економічної безпеки та розглянуто внутрішні загрози зовнішньоекономічної безпеки. Далі було розглянуто загрози для інвестиційної та валютної безпеки та представлено

пропозиції щодо подолання загроз та покращення стану зовнішньоекономічної безпеки в цілому.

3.2. Досвід зарубіжних країн у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держави

Останнім часом формування зовнішньоекономічної безпеки в країні, постає особливо часто. Звісно через ряд подій, описаних вище, Україна відноситься до країн з нестабільною репутацією, проте наша держава має одну вагому перевагу у порівнянні з іншими країнами Європи, а саме географічне положення.

Саме нестабільність та змінність власних стратегій розвитку впливає на виникнення економічної залежності. Забезпечення економічної безпеки у контексті національної економіки значно впливає на світовий авторитет країни. Тому дуже важливо не лише дослідити та визначити загрози, що впливають на зовнішньоекономічну безпеку країни, навести поради щодо подолання загроз, а й вміти використати зарубіжній практиці [73].

Тому необхідно розглянути досвід різних зарубіжних країн, для того щоб проаналізувавши визначити, який саме підхід буде найкращим для нашої країни та спробувати застосувати на практиці.

Для початку можна розглянути країни Європи, а саме досвід Німеччини, Франція, Великобританія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва та Естонія.

Спеціальної законодавчої бази для забезпечення економічної безпеки в країні не існує. Окремі положення щодо економічної безпеки містяться в Законі "Про національну безпеку". Методи забезпечення економічної безпеки мають наступну мету, як:

- зменшення чутливості економічної системи країни;
- збереження незалежності зовнішньої політики;

- усунення диспропорцій у рівні економічного розвитку інститутів;
- недопущення надмірної зовнішньої залежності в найважливіших секторах економіки;
- мінімізація ризиків, пов'язаних із зовнішньою залежністю [73].

На наступному рисунку можна побачити основну інформацію щодо організації зовнішньоекономічної безпеки Польщі.

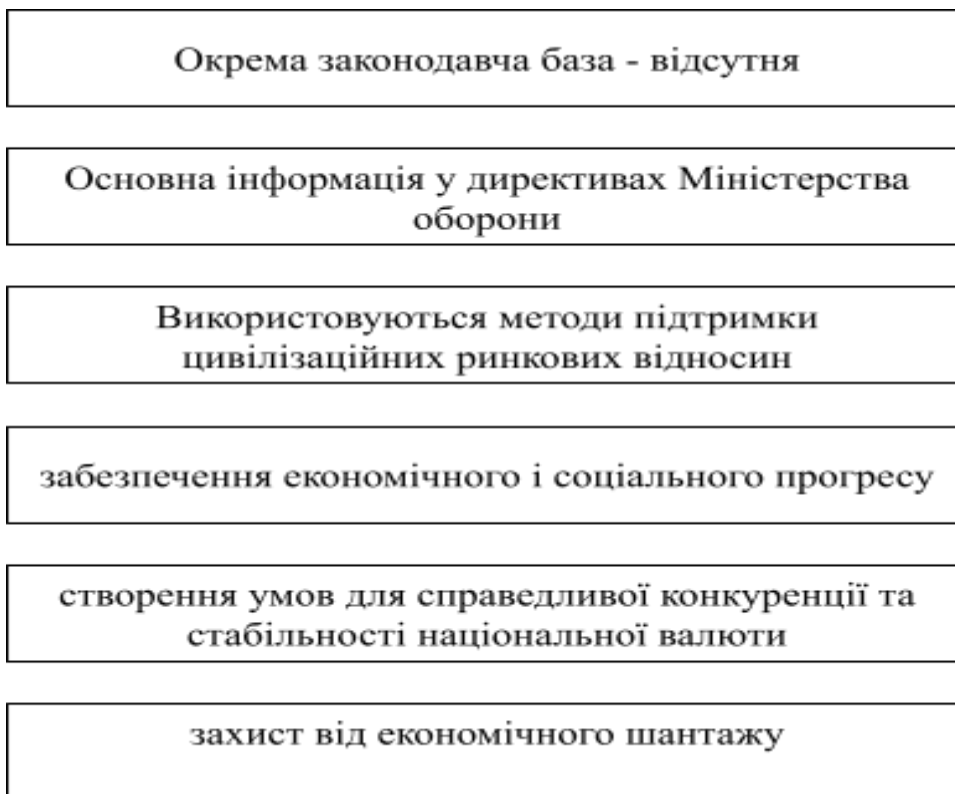

Рис. 3.8. Методи забезпечення зовнішньоекономічної безпеки у Німеччині

Джерело: побудовано автором на основі [73]

Щодо Великобританії, то як і у всіх попередніх випадках окрема законодавча база відсутня. Нормативно-правові акти можна знайти у відділах сфери оборони країни. У першу чергу там міститься положення щодо захисту національних інтересів. Методи забезпечення економічної безпеки спрямовані на передбачення та запобігання найбільш небезпечним зовнішнім та внутрішнім ризикам. При розробці та впровадженні рішень у сфері

економічної безпеки особлива увага приділяється спеціалізованим організаціям, які представляють інтереси промисловості та підприємців.

Досвід Іспанії відрізняється тим, що він є більш гнучким, у якій чітко визначені функції органів управління та організацій, що діють у цій сфері. Законодавча база у даній сфері тісно пов'язана з нормативно-правовими актами Європейського Союзу. До методів, що використовуються, варто віднести наступні:

- захист інтересів пріоритетних галузей промисловості;
- стимулювання інвестицій;
- забезпечення валютного контролю;
- розробка законодавства про акціонерні товариств [73].

Італія у своєму забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки використовує дані з укладених нею угод, адже законодавча база у даній сфері відсутня. Ключовим є захист інтересів національних виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Далі варто розглянути групу країн, яка має аналогічне між собою становище. До таких країн відноситься Чехія, Болгарія, Угорщина, Польща, Словачія.

Економічна безпека базується на відповідних нормативно-правових актах ЄС. При прийнятті рішень щодо забезпечення економічної безпеки враховується геополітична ситуація, вектор і стратегія економічного розвитку відповідно до тенденцій регіональних і глобальних еволюційних процесів та напрям економічних реформ.

Питання зовнішньоекономічної безпеки включено до Стратегії національної безпеки. Основними напрямками забезпечення економічної безпеки є реалізація ефективних заходів макроекономічної стабілізації, прискорення структурних реформ економіки, створення приватного сектору, залучення

іноземних інвестицій, підтримка малого та середнього бізнесу, удосконалення фіскального та економічного законодавства, гармонізація фіскальної, економічної та митної політики із законодавством ЄС [73].

Ситуація у Латвії, Литві, Естонії досить подібна. Не існує спеціальної законодавчої бази для забезпечення економічної безпеки. Економічна безпека базується на відповідних нормативно-правових актах ЄС. Методи забезпечення економічної безпеки в основному орієнтовані на дотримання фіскальної та економічної безпеки.

Окрім країн Європи варто розглянути досвід Сполучених Штатів Америки. Адміністрація цієї країни розробила експортну стратегію з 65 конкретними рекомендаціями для приватного сектору щодо збільшення експорту американської продукції. У 1999 році була розроблена Стратегія національної безпеки США, однією з головних цілей якою було посилення економічного процвітання Сполучених Штатів [74].

На етапі сьогодення нова Стратегія національної безпеки була опублікована 26 травня 2010 року, і її головною метою є національне оновлення для відновлення глобального економічного і політичного лідерства США. США вже давно встановили стабільні фінансові відносини між центром і регіонами. Ця економічна політика розвивається і постійно вдосконалюється. Основною причиною цього є розподіл повноважень між різними рівнями влади.

Розглядаючи методи забезпечення та захисту зовнішньоекономічної безпеки Сполучених Штатів Америки, слід виокремити такі її основні аспекти, як:

- забезпечення національних інтересів у боротьбі з конкурентами на світовому ринку;
- захист інтересів держави у високотехнологічному секторі;
- посилення її спроможності виконувати міжнародні зобов'язання у торговельно-економічній та інших сферах [74].

У Стратегії національної безпеки США чітко зазначено, що для підтримки боєздатності збройних сил на високому рівні необхідно підвищувати ефективність і конкурентоспроможність економіки, освоювати нові зовнішні ринки і створювати нові робочі місця.

Доцільно також врахувати досвід Японії. У 1980-х роках, вчені запропонували аналітичний метод оцінки "національної сили" країни. "Національна сила" держави визначається такими характеристиками, як: - по-перше, її здатністю робити внесок у міжнародне співтовариство та його економічну, фінансову, науково-технічну сфери діяльності;

- по-друге, здатністю виживати в кризових та неординарних міжнародних ситуаціях;
- по-третє, здатністю просувати і відстоювати національні інтереси, спираючись на всі складові "всеосяжної національної сили", особливо на збройний примус [74].

Сучасний підхід Японії до вирішення проблем економічної безпеки базується на двох принципах: - захист і зміцнення власної економічної могутності; - формування сприятливого глобального середовища для забезпечення максимальної реалізації національних інтересів. Таким чином, категорії "економічна безпека" та "національна могутність" мають багато спільного за змістом, де особливе місце відводиться здатності виживати в кризових ситуаціях [74].

Підбиваючи підсумок до другого пункту третього розділу, варто зазначити, що було розглянуто досвід зарубіжних країн у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держави. Для початку було розглянуто досвід країн Європи. У більшості з розглянутих країн відсутня окрема нормативно-правова база. А державні органи у своїй роботі керуються загальними положеннями у яких прописані національні інтереси держави.

Детально було розглянуто досвід таких країн Європи, як: Німеччини, Франція, Великобританія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва та Естонія. Далі було розглянуто досвід Сполучених Штатів Америки та Японії у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держави.

3.3. Перспективи подальшого міжнародного економічного співробітництва Торгово-промислової палати України для покращення зовнішньоекономічної безпеки України

Торгово-промислова палата України це установа, яка має тісні зв'язки з організаціями та урядами різних країн, а також міжнародними організаціями. Так, наприклад, тісний зв'язок можна побачити між Торгово-промисловою палатою України та Францією.

Співпраця Торгово-промислової палати України з Францією має досить тривалий термін. Так, наприклад до початку повномасштабного вторгнення була проведена робоча нарада за участі радника з питань сільського господарства посольства Франції в Україні Лорана Денійо та голови комітету підприємців АПК при ТПП України Олега Юхновського. Рада відбулась у ТПП України 1 лютого 2022 року. Було обговорено підготовку до проведення спільних заходів у 2022 році.

ТПП України разом з Посольством Франції в Україні щороку проводить низку унікальних подій з підтримки агровиробників. Серед іншого, йдеться і про організацію Національного виноробного та Національного медового форумів, і про зустрічі виноробів України з законодавцями винної культури Франції [75].

Перед початком Повномасштабного вторгнення міжнародні партнери, зокрема Франція, не залишились осторонь та висловили, від імені Міжнародної ради бізнес-асоціацій та Палат (ICBAC), яка об'єднує дев'ять

іноземних торгових асоціацій, що представляють найбільших торговельних партнерів України та Торгово-промислової палати України, підтримку України. В умовах триваючого тиску на Україну члени Ради міжнародних організацій та палат заявляють про свою солідарність у підтримці України у виконанні та дотриманні її основної місії, визначеної Статутом, яка полягає у представництві та захисті ділових інтересів іноземних та вітчизняних інвесторів в Україні, усвідомлюючи можливий негативний вплив на українську економіку та підтримуючі прагнення України розширювати і поглиблювати міжнародне ділове співробітництво з її партнерами [76].

У грудні 2022 року пройшла паризька конференція за участі Президентів України та Франції Володимира Зеленського та Еммануеля Макрона. Вона стала поштовхом для масштабної співпраці з Україною. Про це заявив після заходу президент ТПП України Геннадій Чижиков.

На бізнес-форумі у Києві транслиували Паризьку конференцію і оплесками зустріли заяву президента Франції про допомогу Україні [77].

У вересні 2023 року у ТПП України відбулась зустріч Гаеля Вейсьєра, Надзвичайного і Повноважного Посла Франції в Україні та Геннадія Чижикова, президента ТПП України. На даній зустрічі ще раз підтвердили, що Торгово-промислова палата України та Ambassade de France en Ukraine мають тривалі результативні партнерські відносини.

Г. Чижиков із паном Гаелем Вейсьєром домовились про подальшу активну співпрацю у партнерських організаціях, які можна побачити на рис.

3.1.

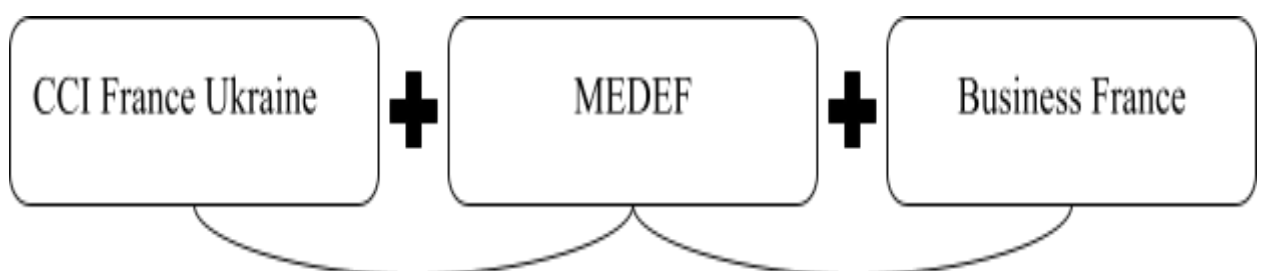

Рис. 3.9. Партнерські організації України та Франції

Узгоджено підтримку Посольством Франції ділової місії, форумів, мережових заходів, семінарів, конференцій між ТПП та Французькою палатою та сприяння торгівлі й інвестиціям (торговельні місії, дослідження ринку та зустрічі для компаній) [78].

Важливим аспектом співпраці між Торгово-промисловою палатою України та Францією є підтримка України під час повномасштабного вторгнення та плани щодо майбутньої допомоги у відновленні.

Під час зустрічі керівництва Торгово-промислової палати України з французькою делегацією Ізабель Дюмон, дипломатичний радник Президента Франції у справах континентальної Європи та Туреччини, та Геннадій Чижиков, президент Торгово-промислової палати України, обговорили

Український форум реконструкції та конференцію з питань забезпечення стійкості цивільного населення в Україні в зимовий період. Вони обговорили підготовчі заходи.

Ізабель Дюмон отримала нагороду від Президента України Володимира Зеленського за вагомий внесок у розвиток українсько-французьких відносин.

Форум з відновлення України та Конференції щодо підтримки громадянської стійкості в Україні в зимовий період відбудуться у Парижі 13 грудня 2022 року [79].

Також, 13 грудня 2022 року відбувся французько-український економічний форум у рамках Конференції з підтримки стійкості та відбудови України [77].

У лютому 2023 року у Торгово-промисловій палаті України відбулась знакова бізнес-зустріч. Делегація ENCAF by MEDEF International та лідери українського енергоринку познайомились і обговорили пряму співпрацю за підтримки ТПП України. MEDEF об'єднує 70% французьких компаній, які

генерують 80% ВВП країни. У складі французької місії - представники енергоринку, фармацевтичної й медичної галузей та будівельних компаній [80].

Варто, також, звернути увагу на галузі, яким надається підтримка від співпраці з Францією (рис. 3.2.).

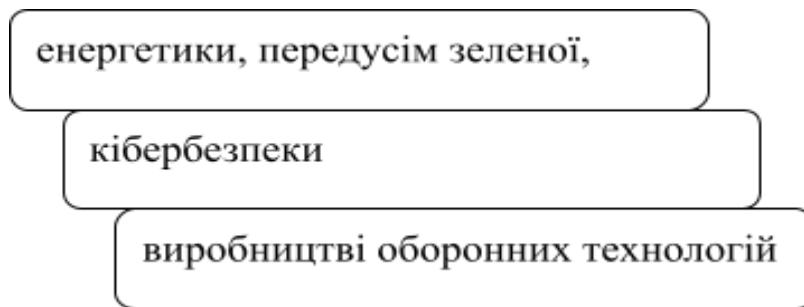

Рис. 3.10. Галузі, яким надається основна допомога від співробітництва Торгово-промислової палати України та Франції

У вересні 2023 року у ТПП України відбулась зустріч Гаеля Вейсьєра, Надзвичайного і Повноважного Посла Франції в Україні та Геннадія Чижикова, президента ТПП України. На даній зустрічі ще раз підтвердили, що Торгово-промислова палата України та Ambassade de France en Ukraine мають тривалі результативні партнерські відносини [78].

Далі можна розглянути дипломатичні стосунку України та Великобританії. Хоча Сполучене Королівство вийшло з ЄС, і це може відкрити нові можливості для посилення співпраці між Україною та Сполученим Королівством. Сполучене Королівство є одним з основних партнерів України у сфері безпеки в Європі та протидії російській агресії.

Варто зазначити, що 8 жовтня 2020 року було підписано угоду про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії.

16 грудня 2020-го року Верховна Рада України прийняла в цілому Закон про ратифікацію Угоди між Україною та Сполученим Королівством, а вже 1 січня 2021-го року Угода між державами почала діяти.

Слід зауважити, що торгові відносини України та Британії мають тривалу та успішну історію. У 2021 році товарообіг між Україною та Великою Британією зріс приблизно на 57%, сягнувши 2,2 млрд доларів США. Крім того, експорт був особливо активним (на 62%) і перевищив 1 млрд доларів США. У травні 2022 року Україна та Великобританія підписали угоду, яка юридично закріплює скасування ввізних мит і тарифних квот у двосторонній торгівлі. Угода діє протягом 12 місяців, але може бути продовжена на новий період за згодою сторін. Велика Британія посідає 15 місце серед основних торговельних партнерів України, на неї припадає 1,93% від загального обсягу зовнішньої торгівлі України.

Для нашої держави співпраця з Великобританією, одним з провідних світових торговельних партнерів, є дуже перспективним напрямком. Сполучене Королівство є світовим лідером як за обсягами експорту, так і за обсягами імпорту: За даними СОТ, вона є десятим найбільшим експортером і восьмим найбільшим імпортером товарів. У торгівлі послугами показники Великобританії ще більш вражаючі: це другий за величиною експортер послуг і п'ятий за величиною імпортер послуг.

Отже, у останньому підрозділі третього розділу було розглянуто перспективи подальшого міжнародного економічного співробітництва Торгово-промислової палати. Для цього було розглянуто особливості співпраці Торгово-промислової палати України із Францією в умовах воєнного стану. Було проаналізовано, що Франція уже надала значну допомогу Україні та налаштована на подальшу співпрацю та тривалі партнерські відносини. Одним

і головних секторів, у яких Франція надала свою допомогу - енергетика. Було зроблено багато зусиль для відновлення енергетичної системи країни.

Також, було розглянуто подальші перспективи міжнародної економічної співпраці в умовах повоєнного відновлення, зокрема при сприянні CCI France Ukraine, MEDEF, Business France та інших партнерських організацій.

Наостанок було розглянуто дипломатичні стосунки України та Великобританії та важливість їхнього подальшого розвитку.

Висновок до розділу 3

Підбиваючи підсумки до третього розділу, варто зазначити, що було представлено рекомендації щодо подолання загроз національним інтересам України. Потім було розглянуто проаналізовано зарубіжних країн у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держави. Наостанок було розглянуто перспективи подальшого міжнародного економічного співробітництва Торгово-промислової палати України для покращення зовнішньоекономічної безпеки України.

Для початку було проаналізовано поняття "національні інтереси України". Потім аналізується економічна безпека як основний чинник, що впливає на національні інтереси. Далі розглянуто класифікацію загроз економічній безпеці та розглянуто внутрішні загрози зовнішньоекономічній безпеці. Потім проаналізовано загрози інвестиційній та валютній безпеці та надано рекомендації щодо подолання цих загроз та покращення загального стану зовнішньоекономічної безпеки.

Підсумовуючи другий підрозділ розділу 3, слід зазначити, що було розглянуто досвід інших країн у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки своїх держав. По-перше, було проаналізовано досвід європейських країн. Більшість

з проаналізованих країн не мають окремої нормативно-правової бази. У своїй діяльності державні інституції керуються загальними положеннями, в яких викладені національні інтереси держави.

Було розглянуто європейські країни серед них: Німеччини, Франції, Великобританії, Іспанії, Італії, Латвії, Литви та Естонії. Потім розглядається досвід США та Японії у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держав.

Нарешті, в останньому підрозділі третього розділу розглядаються перспективи подальшого міжнародного економічного співробітництва Палати. З цією метою проаналізовано специфіку співпраці ТПП України та Франції в умовах воєнного стану. Проаналізовано, що Франція вже надала значну допомогу Україні і налаштована на подальшу співпрацю та довгострокове партнерство. Однією з основних сфер французької допомоги є енергетика. Багато зусиль було докладено для реструктуризації енергетичної системи України.

Також були обговорені подальші перспективи міжнародного економічного співробітництва у післявоєнній відбудові, зокрема за підтримки CCI France Ukraine, MEDEF, Business France та інших партнерських організацій. Насамкінець, було обговорено дипломатичні відносини між Україною та Великою Британією та важливість їх подальшого розвитку.

ВИСНОВКИ

Підбиваючи підсумок до кваліфікаційної магістерської роботи, варто зазначити, що були виконані наступні завдання:

- дослідження поняття та особливостей зовнішньоекономічної безпеки України;
- розгляд принципів, показників та інструментів забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України;

- дослідження впливу діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави;
- аналіз сучасного стану зовнішньоекономічної безпеки України;
- оцінка впливу чинників фінансової сфери на зовнішньоекономічну безпеку України;
- дослідження впливу діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави;
- пошук заходів щодо подолання загроз національним інтересам України;
- аналіз досвіду зарубіжних країн у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держави;
- розгляд перспектив подальшого міжнародного економічного співробітництва Торгово-промислової палати України для покращення зовнішньоекономічної безпеки України.

У першій частині, дослідження присвячені зовнішньоекономічній безпеці України. Проаналізовано сутність, поняття та складові зовнішньоекономічної безпеки України. По-перше, проаналізовано поняття економічної безпеки та індикатори її забезпечення. По-друге, проаналізовано складові економічної безпеки, в тому числі зовнішньоекономічної безпеки.

Далі проаналізовано виклики, що стоять перед зовнішньоекономічною безпекою та її складовими. До них належать імпортна, експортна, валютна, інвестиційна безпека та зовнішній борг. Імпортна безпека детально аналізується з точки зору її визначення, індикаторів аналізу та існуючих державних впливів, таких як тарифні та нетарифні ефекти. У дослідженні тарифних ефектів аналізується вплив запровадження імпорتنних тарифів. Далі проаналізовано нетарифні способи державного регулювання імпортової безпеки.

Далі аналізується експортна безпека, ще одна складова зовнішньоекономічної безпеки, та заходи, що вживаються для її забезпечення. Далі аналізується валютна безпека, тобто її визначення та фактори, що на неї впливають. Також проаналізовано інвестиційну безпеку та існуючі фактори, що на неї впливають. Також проаналізовано інвестиційні обмеження та наслідки їх дотримання. Нарешті, проаналізовано визначення зовнішнього боргу та фактори, що на нього впливають.

У наступному підрозділі аналізуються принципи зовнішньоекономічної безпеки. Тут наголошується на верховенстві права, системності, варіативності, комплексності, ефективності та адекватності. У наступному підрозділі аналізуються принципи державної інвестиційної підтримки зовнішньоекономічної безпеки.

Принцип інвестиційної безпеки аналізується як самостійна складова зовнішньоекономічної безпеки України. Що стосується зовнішнього боргу, ще однієї складової зовнішньоекономічної безпеки України, то розглядаються принципи управління боргом, безумовності, мінімізації ризиків, прозорості та боргової стабільності.

Далі проаналізовано індикатори зовнішньоекономічної безпеки. По-перше, розглянуто показники, які використовуються для аналізу безпеки експорту та імпорту. До них відносяться обсяг і структура експорту та імпорту, а також їх частка у ВВП.

Насамкінець проаналізовано методи, що використовуються для оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави, та індикатори, що використовуються для оцінки зовнішньоекономічної безпеки.

Отже, третій підрозділ частини I присвячений діяльності Торгово-промислової палати України. По-перше, проаналізовано поняття торгово-промислової палати та принципи, що лежать в основі створення торгово-промислової

палати. Потім обговорюються обов'язки Палати та структура Палати, відповідно до якої визначається керівний орган - З'їзд, який скликається не рідше одного разу на п'ять років. З'їзд приймає рішення з важливих питань, пов'язаних з діяльністю Торгово-промислової палати України. З'їзд обирає Раду директорів, яка здійснює загальне керівництво, та кожні п'ять років обирає Президента, який здійснює поточне управління Палатою. Президент ТПП головує на засіданнях Президії.

Далі було обговорено основні послуги, які надає Торгово-промислова палата України. Серед них - організація міжнародного економічного співробітництва, підтримка експорту, сприяння залученню інвестицій, проектна діяльність, виставкова та конференц-діяльність.

Далі йшлося про членство в Палаті, переваги членства, права та обов'язки членів. Також було розглянуто проекти Торгово-промислової палати України. Далі було розглянуто існуючі комітети Торгово-промислової палати України. В результаті було визначено, що в Торгово-промисловій палаті України діє Комітет з питань зовнішньоекономічної діяльності. Більш детально проаналізовано компетенції цього комітету та визначено напрямки діяльності Ради з питань зовнішньоекономічної діяльності.

Розглянуто міжнародну діяльність Торгово-промислової палати України та проекти, в яких вона брала участь у 2022 році. Також більш детально розглянуто потенційний вплив Торгово-промислової палати України на безпеку імпорту та експорту України.

Отже, у другій частині дослідження було проаналізовано сучасний стан зовнішньоекономічної безпеки України, досліджено вплив факторів фінансового сектору на зовнішньоекономічну безпеку України та оцінено вплив діяльності Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку держави.

У першому параграфі розділу два проаналізовано поточний стан зовнішньоекономічної безпеки України. Спочатку було проаналізовано динаміку імпорту та експорту України з 2010 по 2022 р.р. Результати показали, що протягом усього періоду обсяг імпорту значно перевищує обсяг експорту. Також показано, що, за винятком 2022 року, експорт має тенденцію до зростання протягом усього аналізованого періоду, але причиною зниження експорту в цей період є повномасштабна окупація.

Дослідження регіональної структури зовнішньоторговельної діяльності України також показує, що регіонами, які найбільше імпортували товарів у період з січня 2023 року по вересень 2023 року, були наступні. Дніпропетровська (3 386,500 млн доларів США), Львівська (4 302,555 млн доларів США) та Київська (3 397,623 млн доларів США), а також Одеська (1 567,277 млн доларів США), Волинська (1 900,030 млн доларів США) та Закарпатська (1 053,379 млн доларів США). Найменші обсяги імпорту припадають на Донецьку (39,227 млн. доларів США) та Херсонську (13,988 млн. доларів США) області.

Далі проаналізовано ВВП України та частку експорту й імпорту у ВВП за період 2012-2022 р.р. Також розраховано індикатори, що оцінюють зовнішньоекономічну безпеку України.

У наступних підрозділах розділу 2 проаналізовано вплив факторів фінансового сектору на зовнішньоекономічну безпеку. Першим фактором є стан грошово-кредитної безпеки. Для її аналізу було досліджено динаміку золотовалютних резервів України та проаналізовано структуру золотовалютних резервів України у 2023 р..

Далі НБУ проаналізував динаміку валютної структури платежів за операціями поточного рахунку платіжного балансу України в доларах США та євро. Результати показали, що основну частину золотовалютних резервів України -

95,3% (36 971,4 млрд дол. США) - становлять валютні активи, тоді як на золото припадає 4,56% (1 768,49 млрд дол. США), а частка доларових надходжень у валютній структурі перевищує частку платежів. Протилежна ситуація спостерігається з євро, де платежі перевищують надходження.

Іншим фактором, що впливає на зовнішньоекономічну безпеку, є інвестиційна безпека, а інвестиційна позиція аналізується з точки зору активів і пасивів. Результати показали, що прямі іноземні інвестиції мали тенденцію до зменшення протягом досліджуваного періоду (2019 рік - 4 343 млн доларів США; 2022 рік - 2 837 млн доларів США). Портфельні інвестиції, з іншого боку, демонстрували позитивну динаміку протягом усього періоду (2019 рік - 1 546 млн доларів США; 2022 рік - 2 281 млн доларів США).

Оскільки останнім фактором впливу є стан зовнішнього боргу держави, проаналізовано структуру зовнішнього боргу України. Далі проаналізовано структуру та динаміку таких складових зовнішнього боргу, як короткостроковий та довгостроковий борг.

Далі проаналізовано динаміку географічної структури зовнішнього боргу України в розрізі кредитів, наданих приватному сектору. Аналіз показав, що найбільші географічні частки зовнішнього кредитного боргу належать Кіпру, Великобританії та Швейцарії, а найменші - Австрії, Мальті та Естонії. Також проаналізовано графік виплат на наступний рік.

У третьому підпункті було проаналізовано оцінку впливу Торгово-промислової палати України на зовнішньоекономічну безпеку країни.

Для цього було проаналізовано загальні статистичні дані щодо діяльності Палати. Згодом було проаналізовано події, пов'язані з міжнародною діяльністю, в яких бере участь ТПП України.

Зокрема, було детально проаналізовано Національний форум з просування експорту, Міжнародну конференцію "Імпортно-експортні відносини Україна-ЄС 2016: підготовка влади та бізнесу" та

Українсько-китайський торгово-економічний форум.

Крім того, було проаналізовано розмаїття міжнародних бізнес-заходів, організованих ТПП України в різних країнах, та обговорено діяльність Міжнародної торгової палати. Також розглянуто її дочірню організацію Міжнародний арбітражний суд.

Підсумовуючи розділ три, слід зазначити, що в ньому надано рекомендації щодо подолання загроз національним інтересам України. Далі проаналізовано досвід інших країн у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держави. Насамкінець обговорюються можливості подальшого міжнародного економічного співробітництва Торгово-промислової палати України з метою підвищення рівня зовнішньоекономічної безпеки України.

По-перше, проаналізовано поняття "національні інтереси України". По-друге, проаналізовано економічну безпеку як основний чинник, що впливає на національні інтереси. Далі проаналізовано класифікацію загроз економічній безпеці та розглянуто внутрішні загрози зовнішньоекономічній безпеці. Потім аналізуються загрози інвестиційній та валютній безпеці та надаються рекомендації щодо подолання цих загроз та покращення загального стану зовнішньоекономічної безпеки.

Підсумовуючи другий підрозділ розділу 3, слід зазначити, що було враховано досвід інших країн у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки. По-перше, було проаналізовано досвід європейських країн. У більшості проаналізованих країн відсутня окрема нормативно-правова база. У своїй діяльності національні органи влади керуються загальними положеннями, що визначають національні інтереси держави.

До проаналізованих європейських країн належать: Німеччина, Франція, Великобританія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва та Естонія. Далі проаналізовано досвід США та Японії у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки держав. Нарешті, в останньому підрозділі третього розділу розглядаються перспективи подальшого міжнародного економічного співробітництва

Палати. Для цього буде проаналізовано специфіку співпраці Торгово-промислової палати України з Торгово-промисловою палатою Франції в умовах воєнного стану. Буде проаналізовано, що Франція вже надала значну допомогу Україні і налаштована на подальшу співпрацю та довгострокове партнерство. Однією з основних сфер французької допомоги є енергетика. Багато зусиль було докладено для реструктуризації енергетичної системи України.

Також були обговорені подальші перспективи міжнародного економічного співробітництва у післявоєнній відбудові, зокрема за підтримки CCI France Ukraine, MEDEF, Business France та інших партнерських організацій. Насамкінець, було обговорено дипломатичні відносини між Україною та Великою Британією та важливість їх подальшого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Wikipedia. (2023, 9 липня). *Економічна безпека*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Wikipedia. (2022, 19 березня). *Економічна безпека держави* (дисципліна). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Сак Т. В. (2013). Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції. *Інноваційна економіка*, 6. 336-340. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153578704.pdf>
4. Гнатенко В.С. (2021). Основні складові економічної безпеки держави. *Державне управління*, 1 (7), 66-81. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1242048.pdf>
5. Матвійчук Н. М. (2014). Зовнішньоекономічна безпека України в умовах кризових явищ. Управління соціально-економічними системами: аналіз сучасних тенденцій та перспектив розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (с. 219-222). URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/5147/1.pdf>
6. Григорова-Беренда Л. І. (2010). Зовнішньоекономічна безпека: сутність та загрози. *Проблеми економіки*, 2. 39-46. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-2_0-pages-39_46.pdf
7. Аранчій В.І., І. В. Перетятко І.В. (2012). Зовнішньоекономічна безпека України в контексті міжнародної інтеграції. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*, 2, 150–161.
8. Westudents. *Імпортна безпека, як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки*. URL:

<https://westudents.com.ua/glavy/16482--3-mportna-bezpeka-yak-vajлива-skladovazovnshnoekonomchno-bezpeki.html>

9. <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/visnyk/2012/02/150.pdf>

10. Buklib. *Митні тарифи*. URL: <https://buklib.net/books/26586/>

11. Міністерство юстиції України. *Оперативне тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_20086

12. Підручники. *Експортна безпека як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки*. URL:

https://pidru4niki.com/15660212/ekonomika/eksportna_bezpeka_vazhлива_skladov_a_zovnishnoekonomichnoyi_bezpeki

13. Наказ Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» № 60 (2007). URL: <http://zakon.nau.ua>

14. Мачугіна М.В. (2016). Аналіз валютної безпеки як складової фінансової безпеки України. *Ефективна економіка*, 3.

<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4854>

15. Закревська, Л.М., Заїнчковський А.О. (2016). Інвестиційна безпека як складова економічної безпеки. *Вісник Черкаського університету, серія Економічні науки*,

2, 28-34. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/24529/1/66.pdf>

16. Любімов В. І. (2010). Поняття та критерії інвестиційної безпеки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 5. URL:

<http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=136>

17. Vue gov. (2020, 30 березня). Борг зовнішній. URL:

https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%B3_%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%96%D0%B9

18. Evnuir vnu. *Управління зовнішнім державним боргом: проблеми та напрямки їх вирішення*. URL:

<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/10627/10/%D0%A71%20%D0%A08%20%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%8E%D0%BA.pdf>

19. Юрій. С.М. (2017). Фактори впливу на державний борг України. *Економіка і суспільство*, 10, 705-709. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/120.pdf

20. Підручники. *Основні положення зовнішньоекономічної безпеки*. URL: https://pidru4niki.com/16330826/ekonomika/zovnishnoekonomichna_bezpeka

21. Копитко М.І., Заверуха Д.А. (2021). Характеристика основних складових забезпечення економічної безпеки держави. *Вчені записки*

Університету «КРОК», 3 (63), 155-160. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4442/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%BE.pdf>

22. Дацій Н.В. (2010). Механізм реалізації інвестиційної безпеки як системи взаємодії з іншими явищами та процесами. *Інвестиції: практика та досвід*, 10, 3-5. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2010/3.pdf

23. Ситник Н. С., Репета М. М. (2018). Інвестиційна безпека України: стан і перспективи вдосконалення. *Бізнес Інформ*, 11, 100-106. URL:

https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/business-inform-2018-11_0-pages-100_106.pdf

24. Соколенко Т.С. (2021). Поняття та зміст основоположних принципів управління внутрішнім державним боргом в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*, 6, 29-31. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2021/8.pdf

25. Коковіхіна О. О. *Фінансова безпека: Конспект лекцій*. – Харків:

УкрДУЗТ, 2021. – 102 с. URL:

<http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/6228/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf>

26. Дудченко, В. (2010). "Зовнішній державний борг: особливості вимірювання та економічні наслідки". *Економічний аналіз*, 7, 68–71. URL: [https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54986/10/Dudchenko_Zovnishnii.pdf)

[download/123456789/54986/10/Dudchenko_Zovnishnii.pdf](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54986/10/Dudchenko_Zovnishnii.pdf)

27. Хаустова В. Є., Григорова-Беренда Л. І. (2011). Теорія та практика оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави. *Проблеми економіки*, 11. 28–34.

28. Wikipedia. (2023, 20 березня). Квотування.

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B2%D0%BE%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>

29. Біла С.О. (2017). Сучасні тренди розвитку зовнішньоторговельних відносин та ризики «Неопротекціонізму». *Стратегія розвитку України*, 1, 11–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sru_2017_1_5

30. Закон України «Про Торгово-промислові палати в Україні» № 2849-IX (2022). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z970671?an=605336>

31. Wikipedia. (2018, 2 грудня) *Торгово-промислова палата України*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

32. UCCI. *Організаційна структура Торгово-промислової палати України*. URL: <https://ucci.org.ua/about/organizatsiina-struktura>

33. UCCI. *Послуги Торгово-промислової палати України*. URL: <https://ucci.org.ua/services>

34. UCCI. *Членство Торгово-промислової палати України*. URL: <https://ucci.org.ua/membership-in-the-ucci>

35. UCCI. *Міжнародні проекти Торгово-промислової палати України.*

URL: <https://ucci.org.ua/international-projects>

36. UCCI. Комітети підприємців при ТПП України. URL:

<https://ucci.org.ua/advocacy/entrepreneurs-committee-at-the-chamber-of-ukraine>

37. UCCI. *Рада з питань зовнішньоекономічної діяльності при*

Торгово-промисловій палаті України. URL:

<https://ucci.org.ua/advocacy/rada-z-pitan-zovnishnoekonomichnoyi-diialnosti-pri-torgovo-promislovii-palati-ukrayini>

38. Підручники. *Зовнішньоторговельна політика держави: протекціонізм чи вільна торгівля?* URL:

https://pidru4niki.com/1130030662943/politekonomiya/zovnishnotorgovelnapolitika_derzhavi_proteksionizm_vilna_torgivlya

39. Торгово-промислова палата України. (2022). *Річний звіт за 2022 рік.*

URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/64370128a5fab901281112.pdf>

40. Wikipedia. *Валовий внутрішній продукт.*

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%B2%D0%BD%D1%83%D1%82%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%96%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%82

41. Index Minfin. *Експорт та імпорт України.* URL:

<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>

42. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

43. Index Minfin. *Валовий внутрішній продукт України.* URL:

<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

44. Library (2001). *Номінальний і реальний ВВП. Дефлятор ВВП*. URL: <https://library.if.ua/book/61/4388.html>
45. Library. (2003). *Міжнародна торгівля: напрями та методика аналізу*. URL: <https://library.if.ua/book/62/4496.html>
46. Index Minfin. *Золотовалютні резерви України*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/>
47. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
48. Index Minfin. *Прямі іноземні інвестиції в Україну*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
49. Index Minfin. *Державний борг України*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
50. Unic. (2017). *Торгово-промислова палата України*. URL: <https://unic.org.ua/partners/11/>
51. UCCI. (2023, 30 березня). *ІТС UKRAINE представила у ТПП України платформу для експортерів*. URL: <https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/itc-ukraine-predstavila-u-tpi-ukrayini-platformu-dlia-eksporteriv>
52. UCCI. *Мережа центрів підтримки експорту*. URL: <https://ucci.org.ua/arbitration/network-of-export-support>
53. UCCI. *Центр сприяння імпорту*. URL: <https://ucci.org.ua/shcho-take-tsentr-spriiannia-importu-ipd>
54. UCCI. (2021, 26 січня). *Цифрова торгівля: досвід світових палат*. URL: <https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/tsifrova-torgivlia-dosvid-svitovikh-palat>
55. Торгово-промислова палата України. *Звіт про результати діяльності Торгово-промислової палати України за 2015 рік*. URL:

<https://uccr.org.ua/uploads/files/58ad9db70dbd6.pdf>

56. Торгово-промислова палата України. *Звіт про результати діяльності*

Торгово-промислової палати України за 2017 рік. URL:

<https://drive.google.com/file/d/1DmeE8FBiKqvAsCiz2sPQrsuNq7mGrOO2/view>

57. Торгово-промислова палата України. *Звіт про результати діяльності*

Торгово-промислової палати України за 2018 рік. URL:

<https://drive.google.com/file/d/1d1luGuPLuMOjIsG5oLyMABinB7Bu5Ml-/view>

58. Торгово-промислова палата України. *Звіт про результати діяльності*

Торгово-промислової палати України за 2020 рік. URL:

<https://drive.google.com/file/d/1TZpC0wXCyTwm-wO-1Jx6YegcUpJj8i5D/view>

59. Торгово-промислова палата України. *Звіт про результати діяльності*

Торгово-промислової палати України за 2022 рік. URL:

<https://uccr.org.ua/uploads/files/64370128a5fab901281112.pdf>

60. Торгово-промислова палата України. *Звіт про результати діяльності*

Торгово-промислової палати України за 2019 рік. URL:

https://drive.google.com/file/d/1_uTO4rXp2Ie4e6o8zu18VljG4eRMFXwa/view

61. Wikipedia. *International Chamber of Commerce.* URL:

https://en.m.wikipedia.org/wiki/International_Chamber_of_Commerce

62. Wikipedia. (2023, 21 жовтня). *Міжнародна торгівельна палата.* URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B0

63. Харун О.А., Рожок Т.В. (2017). Національні інтереси в забезпеченні національної безпеки України. *Економіка і суспільство*, 13, 135-138. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/22.pdf
64. Гбур З. В. (2018). Заходи щодо підвищення економічної безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*, 6, 52–55. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2018/13.pdf
65. Закон України «Про основи національної безпеки України» № 964-IV (2003). URL: <https://www.spfu.gov.ua/ua/documents/1819.html>
66. Яременко О.Ф., Матвієць О.В. (2020). Зовнішньоекономічна безпека України в контексті інтеграційної політики: сутність, загрози та чинники впливу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. *Економіка і менеджмент*, 43, 63-70. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2020/43-2020/12.pdf>
67. Григорова-Беренда Л.І. Зовнішньоекономічна безпека: сутність та загрози. *Проблеми економіки*, 2, 39-46. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-2_0-pages-39_46.pdf
68. Journals indexcopernicus. (2022). Валютна безпека України. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3705601>
69. Нікитенко Д.В. (2018). Загрози інвестиційній безпеці держави: сутність та класифікація. *Ефективна економіка*, 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/100.pdf
70. Міщук Є.В., Адамовська В.С. (2015). Аналіз загроз інвестиційній безпеці підприємства та інвесторів. *Економіка та держава*, 1, 30-32. http://www.economy.in.ua/pdf/1_2015/8.pdf

71. Лисачок А.В. (2020). Основні загрози інвестиційній безпеці України та шляхи їх подолання. У Л.М. Акімова (Ред.). *Modern approaches to the introduction of science into practice* (с. 134-138). Abstracts of X International Scientific and Practical Conference. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/17537/1/%D0%90%D0%BA%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9B.%D0%9C.%20%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B8%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D1%88%D0%BB%D1%8F%D1%85%D0%B8%20%D1%97%D1%85%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B7%D0%B0%D1%85.pdf>
72. Коковський Л.О. (2011). Сучасні проблеми зовнішньоекономічної безпеки України та напрями їх подолання. *Ефективна економіка*, 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=738>
73. Гбур З. В. (2018). Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави. Інвестиції: практика та досвід, 11, 111-115. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2018/21.pdf
74. Гаман Н.О. (2018). Міжнародний досвід формування економічної безпеки держави: перспективи для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 5. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/38.pdf
75. UCCI. (2022, 1 лютого). *Комітет підприємців АПК та Посольства Франції узгодили підготовку спільних заходів*. URL: <https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/komitet-pidpriiemtsiv-apk-ta-posolstvo-frantsiyi-uzgodili-pidgotovku-spilnikh-zakhodiv>

76. UCCI. (2022, 17 лютого). *Заява про підтримку України*. URL:

<https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/zaiava-pro-pidtrimku-ukrayini>

77. UCCI. (2022, 14 грудня). *Результати Паризької конференції*. URL:

<https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/frantsuzko-ukrayinskii-ekonomichnii-forum-u-ramkakh-konferentsiyi-z-pidtrimki-stiikosti-ta-vidbudovi-ukrayini-vidbuvsia-13-grudnia>

78. UCCI. (2022, 19 вересня). *Візит посла Франції до України*. URL:

<https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/radi-vitati-v-kiievi-novogo-posla-frantsiyi-v-ukrayini>

79. UCCI. (2022, 20 листопада). *Зустріч Торгово-промислової палати*

України з французькою делегацією. URL:

<https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/u-tpo-ukrayini-vidbulas-zustrich-iz-frantsuzkoiu-delegatsiieiu>

80. UCCI. (2022, 8 лютого). *Об'єднання бізнесу для відновлення України*. URL:

<https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/obiednuemo-biznes-dlia-vidnovlennia-ukrayini>

81. Бачикало К.А. (2023). Дипломатичні відносини України з Великобританією: сучасний стан і пріоритети. У І.Б. Чичкало-Кондрацька (Ред.). *Пріоритети розвитку міжнародної економічної діяльності країни в умовах глобалізації* (с. 110-111). Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція здобувачів вищої освіти та молодих учених. URL:

https://nupp.edu.ua/event/pr%D1%96oriteti_rozvitku_m%D1%96zhnarodno%D1

ДОДАТКИ

Додаток А

ANNOTATION.

External economic security of Ukraine: threats and tools of support

The qualification work contains: 107 pages, 70 figures, a list of used sources of 81 titles, appendix.

The master's thesis contains an introduction, three chapters, conclusions to the chapters, general conclusions, a list of the used literature of the appendix. In the introduction, the relevance of the researched topic is clarified, a list of scientists who researched the topic of foreign economic security is given, the purpose, object and tasks of the work are considered.

The first chapter of the master's thesis examines the main aspects of foreign economic security, namely its concepts and principles, definitions and classification. Also, the influence of the activity of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine on external economic security was investigated.

In the second section, an analysis of the financial factors of influence and the current state of the state's foreign economic security was carried out. Also, an analysis of the impact of the activities of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine on the foreign economy and security of Ukraine was carried out.

The third chapter presented recommendations for overcoming threats to the national interests of Ukraine, considered the experience of foreign countries in ensuring the foreign economic security of the state and the prospects for further international economic cooperation of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine to improve Ukraine's foreign economic security. Finally, thorough conclusions were

made, which indicated that foreign economic security is carried out and depends on such components as: import, export, currency, investments and public debt.

